

КӘСІБІ-НӘСІБІ

НЕГЕ БІЗ ОСЫ АРА ӨСІРМЕЙМІЗ? Немесе «НҰР-АЙША» жеке кәсіпкерлігі жайында

Бал жеген баланың ақыл-ойының жүйрік, есте сақтау қабілетінің өте жақсы болатынын жан-жақты зерделеген мысырлықтар ескі замандарда ақ күнделікті балаларына белгілі бір мөлшерде бал беруді дағдыға айналдырыпты. Негізі, бұл үрдіс осыдан біраз жыл бұрын Алматы облысында да қолға алынып, мектептерде оқушылардың ас мәзіріне бал енгізген тұғын. Алайда бастама басталғанымен, жалғасын таппады. Мұны неге қозғады деменіз...

алғаш табан тіреген жеріміз, қонысымыз Қапал ауылы болды. Сол жерде тұрғанымызда осы кәсіпті бастадық. Әкем үйреткен кезде 2 ұя сатып алдық. Бір ұяда шамамен 30-35 мың ара болады. 2 ұя 12 ұяға көбейгенде әкем қайтыс болды. Содан істі өзіміз жалғастыруға тура келді. Қазір 200-дің үстінде ұямыз бар. Және араны көбейтіп, сатып та отырамыз. Ал, Текеліге қоныс аударғанымызға бес жылдай болып қалды.

Араны – омарташылар сатады. Бір ұясы шамамен 25-30 мыңның төңірегінде. Ал, бір талдап ешкім сатпайды. Себебі аралардың барлығы өздерін

Жалпы, әлемде соңғы кезде адамның өмір сүру жасын ұзарту туралы мәселе жиі сөз болуда. Ол үшін бірінші кезекте омарташылықты дамыту керек. Бұл – маманның айтқан пікірі. Міне, біздің жазу арнамыз осы бағытта өрбімек. Дәлірек айтсақ, омарташылық кәсіпті серік еткен Текелі қаласындағы табиғи бал өндірумен айналысатын «НҰР-АЙША» жеке кәсіпкерлігі жайында болмақ.

Мал баққан қазақтың бәрі ара баға бермейтіні рас-ау. Себебі, ара өсіріп, бал мен балауыз, басқа да омарта өнімдерін сатып, пайда тауып жүргендердің дені басқалар. Тіпті балды күнделікті тағамның санатына қосып, жейтіндер де аз-ау, сірә. Жапонияда бал жемейтін адамға күмәнмен қарап, жауапты жұмысқа алмайтын көрінеді. Ал «Бал ұстаған бармағын жа-

лайды...» – деп мақал шығарып тастағаны болмаса, қазақ ішінде оны тұрақты тұтынатын адам көп емес. Омарта шаруашылығымен айналысып жүрген Текелі қаласының тұрғындары, ағайынды Алмасбек ТҰРДЫБЕК пен Мырзабек СӨРСЕНБЕК – сол аздың бірі.

Сөз арнасын ағайынды жігіттердің қалай омарташы болғанына қарай бұрсақ. Алмасбектің сөзінше, омарташылық – атадан қалған кәсіп. Әкесі ұзақ жыл Қытайдың Іле Қазақ автономиялы облысы Нылқы ауданындағы бал фермасында жұмыс істеген. Кейін Қазақстанға қоныс аударған соң бұл кәсіпті ары қарай жалғастыру есебінде бар білгенін балаларына үйретіпті.

«Қазақстанға келгендегі

көбейте алатын патшайымға қызмет етеді. Сондықтан ол ұясымен сатылады. Жылына қалыпты бір ұяны екі ұяға көбейтуге болады.

Ара деген өте нәзік жәндік. Сондықтан оның күтіміне де дәл солай қарау керек. Дей тұрғанмен, араны өсіру, бал өндіру – соншалықты қиын кәсіп деуге болмас. Бар болғаны бұл істі жан-тәніңмен сүйіп, кірісуің қажет. Барлық кәсіпке маңдайдың тері барынша сіңген уақытта ғана пайда төбе көрсете бастайды ғой. Бұл кәсіптің өзіне тән ауыртпалығы мен қызықты шақтары бар.

Жалғасы 4-бетте

НЕГЕ?

ҚАЗАҚША білгіміз келмейді

Қазақ қоғамы тағы да екіге жарылды. Себеп өткен аптадағы Қордай оқиғасы. Күн өткен сайын жараның аузы жабылып, ессіздердің қылығы ескіreme деп ойласақ, қателесіппіз. Тіпті басқа тақырпқа ұласып, жаңа мәселелердің шеті қылтия бастады. Басындамұны да әлеуметтік-тұрмыстық дау жанжал болады-ау деп топшылағанбыз. Бірақ арнасынан асып, күн өткен сайын жаңа қырын танытқан топтық төбелестің қайнары басқаша болып шықты.

«Аяғы жаман төрді, аузы жаман елді бұлғайды» – демекші, бір тентектің лаңы бүкіл елді шарпыды. Сабыр Адайша айтқанда: «Әр жусанның түбінде қазаққа ортақ намыс бар» екенін алаңғасар тентектер аңғармаса керек. Өткен іс өтті. Артына ауыр сұрақтарын қалдырып кетті. Есесіне, халық отыз жыл бойы бір-бірін түсінісе алмағанын ұқты. Мемлекет құрушы ұлттың статусы анықталмаған жерде осындай күрделі дау -жанжалдың туатынын тарих қанша мәрте дәлелдеді.

Биыл Қазақстан Халқы Ассамблеясының құрылғанына 25 жыл толды. Қордайдағы қақтығыс қазақ жерінде ұлттар достығының өзгеше үлгісін көрсетеміз деп ширек ғасыр лепірген биліктің беделін бес тиын етті. Тіпті, дұңған ұлтының көшін бастаушылардың тауға қарап ұлыған ниеті айпарадай ашылып, халық көзі кімнің-кім екендігіне қаныға түсті. Ұлттың үлгі тұтары өзгеше осылай өміреніп, отырса жастары қайдан оң қабақ танытсын?! Әрине, бұл арқылы бір ұлтты қаралаудан аулақпыз. Дегенмен, осы уақытқа дейін бірде-бір дұңған азаматы алға шығып, аталы сөз айта

алмауы көңілге кірбің салғаны да рас. Қордайдағы мектеп мұғалімдері дұңған балалары «Қазақша білгіміз келмейді. Керек емес», – деген сөзіне күйнеді. Масаншы жұртында бұрын да осындай келеңсіз оқиғалар жүз берген, бірақ, татулықты ту еткен жергілікті билік өз балаларына жекіп, қонақтың баласын ренжітпейтін қазақы менталитетке салып басып отырған. Мелекеттік комиссия қатарында Ассамблея төрағасының орынбасары Жансейіт Түймебаев бірге жүрді. Жұртты тыңдады. Бірақ, ресми түрде пікір білдірмеді. Ассамблея тарапынан сайланған бірнеше мәжіліс депутатынан басқа, өзге этностан ешкім достық қолын ұсынуға құлық танытпады. Сонда осындай күрделі мәселелерге қазақтар ғана алаңдауы керек пе деген заңды сауалдың туары анық. Осыған байланысты «NUR OTAN» партиясы төрағасының орыныбасары Бауыржан Байбек: «Тыныштық ең алдымен – қазаққа керек», – депті. Сонда Қазақстандағы басқа ұлт өкілдеріне тыныштық керек емес пе?

Қордай қырғынының тарих бетінде өз бағасын алары анық. Оған шынайы анықтаманы уақыт береді. Өкініштісі, азаматтардың кейбірі күнде опат болуы. Мемлекет басшысы жұмысына салғырт қараған облыс әкімінен бастап бірқатар шендіні жұмыстан босатты. Бірақ, енді өлген он азамат қайтып келмейді ғой. Шешімін таппаған мәселелер адам өліп, халық зардап шеккенде ғана күн тәртібіне шығуын қалай түсінуге болады? Дәл осы жағдай өзге мемлекетте болса бұлай ушықпас еді. Ал, бізде басқаша. Неге?

А.НАЗЫМҰЛЫ.

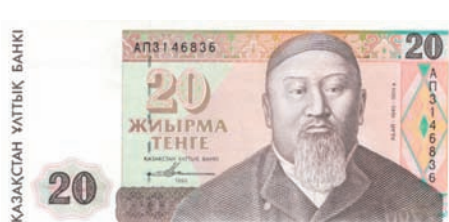
«ВАЛЕНТИН» КҮНІ ҚАНДАЙ КҮН?

ЖАНА ЗАҢ ЖОБАСЫ
Мәжіліс талқылауына жолданды

ЖАПЫРАҒЫН ЖАЙҒАН
БӘЙТЕРЕК

10 ПРОИЗВЕДЕНИЙ ЛИТЕРАТУРЫ
И ИСКУССТВА, ПОВЛИЯВШИЕ НА
ОБРАЗ АБАЯ КУНАНБАЕВА

ШАРА

ПАРТИЯ ЖҰМЫСЫ
ЖАНДАНУДА

«Nur Otan» партиясы Ескелді аудандық филиалы жыл басынан бері жұмысын жандандыра түсіп, бірсыпыра іс-шаралар атқарып үлгерді. Атап айтсақ, партиялық бақылау отырысының күн тәртібінде партиялық бақылау комиссиясының 2020 жылға арналған жұмыс жоспары бекітіліп, «Ауыл – ел бесігі», «Аумақтарды дамыту бағдарламасы», «Өңірлерді дамыту бағдарламасы» бойынша аудан әкімінің орынбасары Е.Ахметовың баяндамасы тыңдалды.

«Nur Otan» партиясы Ескелді аудандық филиалы жанындағы Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі қоғамдық кеңесінің кезекті отырысында күн тәртібіне «Аудандық партия филиалы жанындағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі қоғамдық кеңестің 2020 жылғы ай сайынғы жұмыс жоспары бекіту туралы», «Сыбайлас жемқорлықпен күресу мақсатында аудандық сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі қоғамдық кеңестің ХҚКО-ның қызметкерлерімен кездесу туралы» мәселелер талқыланып, тиісті шешімдер қабылданды.

Сонымен қатар Саяси кеңес Бюросының кезекті отырысында Ескелді ауданы бойынша ҚР Мемлекеттік атаулы әлеуметтік көмек алу туралы аудан әкімінің орынбасары Қайырғали Өлібаевтың баяндамасы тыңдалды. Ескелді аудандық жұмыспен қамту және әлеуметтік бағдарламалар бөлімінің басшысы мемлекеттік әлеуметтік көмек тағайындау, жұмыссыз ретінде жұмыс іздеп жүрген адамдарды тіркеу бойынша атқарылып жатқан жұмыс жайында айтып берді. Аудандық партия филиалы төрағасының бірінші орынбасары Дәулет Ыдырысов өткен жылы атқарған және 2020 жылы атқарылатын жұмыстар жайлы баяндама жасады. Сондай-ақ, отырыста «Nur Otan» партиясы Ескелді аудандық филиалының 2020 жылға арналған, депутаттық фракцияның, аудандық партиялық бақылау комиссиясының, Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі қоғамдық кеңестің биылғы жылға арналған жұмыс жоспарлары және қоғамдық қабылдау бөлмесіндегі қабылдау кестесі бекітілді. Сондай-ақ жыл басынан бекітілген кестеге сәйкес қабылдаулардың уақытында ұйымдастырылуын бақылау керектігі айтылып, бастауыш партия ұйымдарына, мекеме басшыларына, аудандық мәслихат депутаттарына бірқатар ұсыныстар берілді.

Бұл іс-шараларға аудандық мәслихаттың депутаттары, Саяси кеңес Бюросының мүшелері, Саяси кеңес мүшелері, бастауыш партия ұйымы төрағалары, мекеме басшылары және бұқаралық ақпарат құралдарының өкілдері қатысты.

Ш. БАТЫРХАНОВ.

ҚҰЛАҚҚАҒЫС

ҚОРҒА ТҮСКЕН
ЖАРНАЛАР

2020 ЖЫЛДЫҢ
ҚАҢТАРЫНДА
МІНДЕТТІ
ӘЛЕУМЕТТІК
МЕДИЦИНАЛЫҚ
САҚТАНДЫРУ
БОЙЫНША ЖАРНАЛАР
МЕН АУДАРЫМДАР
РЕТІНДЕ
34,2 МЛРД. ТЕҢГЕ
ТӨЛЕНДІ.

Жарналардың көп бөлігі мемлекет тарапынан төленді. Барлығы 24 млрд. теңгеден астам (жеңілдігі бар 15 азаматтар санаттарына бағытталған жарналар). Жұмыс берушілердің аударымдары 9,4 млрд. теңгені құрады, қалған азаматтардың жарнасы 770 млн. теңгеден асты.

Өңірлер арасында ең көп сомалар Алматы (1,8 млрд. теңге) және Нұр-Сұлтан қалаларынан (1 млрд. теңгеден астам) және Қарағанды облысынан (800 млн. теңге) түсті. Ең аз түсімдер Батыс Қазақстан (309 млн. теңге), Қызылорда (271,8 млн. теңге) және Солтүстік Қазақстан (231,5 млн. теңге) облыстарында тіркелген.

МӘМС бойынша барлық төлем ҚР Ұлттық банкіндегі Қордың ағымдағы шотына аударылады. Кейін қаражат Қор жеткізушілерінің – медициналық ұйымдардың көрсеткен медициналық қызметтеріне ақы төлеуге жұмсалады. Өз кезегінде Қор, 2020 жылға жасалған келісімдерге сәйкес, үстіміздегі жылдың қаңтарында медициналық ұйымдарға МӘМС қызметтерін көрсету үшін 35 млрд. теңгеден астам соманы аванстық төлем түрінде жіберді.

Анықтама үшін: Міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыруды енгізумен 2020 жылы денсаулық сақтау жүйесінің бюджеті шамамен 1,6 трлн. теңгені құрады.

«Әлеуметтік медициналық сақтандыру қоры»
КЕАҚ Алматы облысы бойынша филиалы.

ҚАЙЫРЫМДЫЛЫҚ

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ІШКІ ІСТЕР
МИНИСТРЛІГІ ОҢТҮСТІК
Өңірлік Әскери-
Тергеу Басқармасы
Талдықорған
бөлімінің Ұжымы
Қайырымдылық
іс-шарасын қолға
алып, қала тұрғыны
сандуғаш изатованың
отбасына көмек
қолын созды.

ЖАҚСЫЛЫҚ
АСАП
АРЫСАЙЫҚ

Үш ұлын жалғыз өзі жеткізіп отырған Сандуғаш Изатованың отбасына ұжым тарапынан азық-түлік пен кіші ұлы Нұржігіт Жүнісбекке спорттық және тағы да басқа киімдер сыйға тартылды. Бөлімнің аса маңызды істер жөніндегі аға жедел уәкілі подполковник Қ. Құтымов Нұржігітке болашақта отансүйгіш, болашағынан үлкен үмін күттіретін мықты спортшы болып өсуіне тілектес екенін айтты. Сонымен қатар, әскери-тергеу бөлім қызметкерлері Сандуғашқа өзінің перзенттерін жақсы азамат етіп тәрбиелеп келе жатқанындығы үшін ризашылықтарын білдірді. Өз кезегінде Сандуғаш Изатова да қызметкерлердің бұл игі істеріне алғыс айтып, жұмыстарына табыс тіледі.

Аталған шараның мақсаты әлеуметтік жағынан аз қамтылған отбасыларға материалдық жағынан көмек көрсетумен ғана шектелмей, өскелең ұрпақты Отанын сүюге, еліміздің патриоты болуға, айналасындағыларға қамқор болуға, олардың жалпы адамгершілік қасиеттерінің дамуына идеологиялық тұрғыдан тәрбие беру болып табылады. Бұндай шаралардың жиі жүзеге асуы қоғамға да өз пайдасын тигізеді деп ойлаймыз.

«Қайырымдылық – адамның асыл қасиеттерінің бірі» демекші, әр азамат өз ұрпағына қайырымдылықты жастайынан үйретіп, адамгершілік қасиеттерге баулуы тиіс. Әскери-тергеу бөлім қызметкерлері алдағы уақытта да қайырымдылық іс-шараларын жүзеге асыра бермек.

Санат ҚАНАТҰЛЫ
ҚР ІІМ Оңтүстік өңірлік әскери-тергеу
басқармасыныңТалдықорған бөлімінің
бастығы, Әділет подполковнигі.

БАСПАСӨЗ МӘСЛИХАТЫ

ӨТКЕН ЖЫЛҒА ӨКПЕ ЖОҚ

Алматы облысы Талдықорған мамандандырылған ауданаралық әкімшілік сотында БАҚ өкілдерінің қатысуымен 2019 жылғы сот жұмысының қорытындысы бойынша баспасөз мәслихаты өтті.

Іс-шара аясында төраға соттың көрсетілген мерзімдегі жұмысының нәтижелерін айтып, қаралған әкімшілік істер бойынша статистикалық мәліметтерді жариялады. Сондай-ақ, үстіміздегі жыл басынан сот жүйесіне енгізілген жаңалықтар туралы әңгімеледі. Мәселен, өткен жылы сотта барлығы 4030 әкімшілік іс қаралып, аяқталған. Салыстырмалы түрде алсақ 2018 жылы 3668 әкімшілік іс қаралған екен. Яғни, осылайша, әкімшілік істер бойынша жүктеме 9 % артқан.

Одан бөлек сотта татуластыру рәсімдерін дамытуға көп көңіл бөлінеді. Бұл үшін әкімшілік істерді қарау кезінде барлық қажетті шаралар қолданылады. Ең алдымен тараптарға олардың медиация тәртібін қолдану құқығы түсіндіріледі. 2019 жылдың 12 айында медиация тәртібімен 303 әкімшілік іс қысқартылды.

Іс-шара барысында ауданаралық әкімшілік сотының төрайымы Эльмира Алдабергенова, соттың судьялары Майкүл Мамутова мен Айгүл Калпебаева журналистер тарапынан қойылған сұрақтарға егжей-тегжейлі жауап берді.

Талдықорған МАӘС баспасөз қызметі.

АПТАЛЫҚ АЯСЫНДА

СУДЫҢ ДА СҰРАУЫ БАР

Еркін ауылындағы Есжан Берліқожаұлы атындағы №11 орта мектепте жаратылыстану бірлестігінің онкүндігі өтті.

«Су – тіршілік көзі атты» салтанатты шерумен басталған іс-шара аясында қолға алынған істердің жоспары таныстырылып, оқушылар түрлі викториналық сұрақтарға жауап берді. Апталық аясында оқушыларға арналған жаңа құрылымдағы сабақ түрлері де өткізілді. Атап айтқанда, 8 «б» сыныбында «Периодтық кестенің ашылу құрылымы», 8 «г» сыныбында «Причины и последствия кожных заболеваний», 10 «а» сыныбында «Обыр алды жағдайлардың туындауына әсер етуші факторлар», 7 «ә» сыныбында «Қазақстанның топырақ түрлері» тақырыбында танымдық сабақтар өткізілді. Оның барысында интербелсенді әдістер арқылы оқушылар жұптық, топтық жұмыстарға белсенді қатысып, қызығушылығы мен шығармашылығын жетілдіруге арналған «Климаттық үдерістер», «Халық санағы», «Судың да сұрауы бар» атты сыныптан тыс іс-шараларға атсалысты. Ал «Сулы жер – нулы жер» атты сурет көрмесіне 7 сынып оқушылары суға арналған еркін тақырыптық байқауда бақтарын сынаса, 6 сынып оқушылары «Суды қалай үнемдеуге болады?» атты пайдалы тәжірибелік кеңес жүргізді.

Аталмыш іс-шара соңында «Қызықты жаратылыстану әлемінде» атты кеш өтіп, ұстаздар апталыққа белсенді атсалысқан оқушыларды марапаттады.

Мадина ҚАСЫМБЕКОВА,
Е.Берліқожаұлы атындағы №11 ОМ»КММ
биология пәнінің мұғалімі.

ПРЕЕМСТВЕННОСТЬ ПОКОЛЕНИЙ - НАЦИОНАЛЬНАЯ ЦЕННОСТЬ

НАШИ ИСТОКИ И НАШИ КОРНИ – ЭТО БАБУШКИ И ДЕДУШКИ, НАША ИСТОРИЯ, НАШИ АРХАИЧНЫЕ СВЯЗИ И НАШИ ТРАДИЦИИ...

Проект Назарбаев Интеллектуальных школ «Ұрпақтар сабақтастығы», целью которой является формирование духовно-нравственных ценностей, преемственности поколений продолжает радовать и талдықорганских учащихся.

Раз в неделю в стенах Талдықорганского НИШ для бабушек и дедушек проходят тематические встречи. Здесь ученики ведут совместную творческую деятельность, организуют различные мастер-классы, клубы чтения, викторины, интеллектуальные игры, танцевальные разминки. А старшее поколение в свою очередь охотно делится своими знаниями и мудростью.

На этот раз бабушки вместе с ребятами создава-

ли из фетра креативные подставки под чайники. Каждая салфеточка стала оригинальным произведением декоративно-прикладного искусства. Также бабушки пели песни Шамши Калдаякова, рассказывали интересные истории из своей жизни, знакомились теми, кто впервые посетил проект.

- Я думаю, что проект «Ұрпақтар сабақтастығы» должен быть в каждой семье и в каждой школе. Ведь преемственность - это важная связь между прошлым, настоящим и будущим. С помощью преемственности из рода в род передаются семейные традиции, культурное прошлое, социальные ценности. Спасибо организаторам, что поднимаете такой очень важный вопрос, - сказала в своем интервью гость проекта, бабушка Кляна Атамбаева.

СОБ.КОРР.

«СОЦИАЛЬНЫЕ ПОЛКИ» В МАГАЗИНАХ ТАЛДЫКОРГАНА

По сообщению пресс-службы СПК «Жетысу», в магазинах Талдықоргана начали устанавливать «социальные полки», где по доступным ценам продаются социально значимые товары. По данным АО «РИР «СПК «Жетысу», в настоящее время заключено четыре агентских соглашения на реализацию товаров по фиксированной цене магазинами города Талдықорган и села Отенай. На прилавках четырех магазинов реализуется продукция Стабилизационного фонда Алматинской области. В их числе сахар-песок, подсолнечное масло, рис шлифованный, рожки, картофель и лук. Вся продукция отечественного производства, которая отличается высоким качеством и доступностью цены. В магазинах продукты можно приобрести в специальном уголке «Социально значимые товары».

«Открытие «социальных полок» - одна из мер по сдерживанию розничных цен на социально значимые продукты.

Хочу отметить, что данные товары также реализуются через склады стабфонда и еженедельно через коммунальный рынок Талдықоргана. В целом, начиная с 2015 года Стабилизационным фондом Алматинской области было закуплено 10 991,2 тонны продовольственных товаров, из них реализовано 7283,6 тысяч тонн продукции. Сейчас остаток продовольственных товаров составляет 3707,6 тонн», - рассказала заместитель председателя Правления АО «РИР «СПК «Жетысу» Альмира Ибраимова.

Также СПК «Жетысу» заключила агентские соглашения на поставку пшеничной муки первого сорта с 52 пекарнями области. В настоящее время пекарням отгружено свыше 3 тысяч тонн муки. Поставка муки пекарням осуществлялась с ноября 2019 года и продолжится до мая 2020 года по фиксированной цене 90 тенге за килограмм. Благодаря этому отпускная цена формового хлеба с пекарен составляет не более 85 тенге за булку.

В СПК отметили, что планируют расширить количество социально ориентированных магазинов.

«Мы несколько лет занимаемся предпринимательством в сфере торговли и отлично понимаем важность доступности цен на продукты. Недавно заключив агентское соглашение с СПК «Жетысу», начали реализацию социально значимых товаров в нашем магазине. Цены на них весьма приемлемы для покупателей», - отметил директор ИП «Талмурзин» Ерлан Талмурзин.

Адреса магазинов: «Санжар»: г.Талдықорган, ул.Пушкина 239 А; «Айзере»: г.Талдықорган, с.Отенай, ул.Мира 2/1; «Социальный магазин»: г.Талдықорган, ул.Абылай хана 113; «Дильназ»: г.Талдықорган, ул.Гаухар-ана 110/112.

Ш. ХАМИТОВ.

ОЧЕРЕДНОЕ ПЛЕНАРНОЕ ЗАСЕДАНИЕ

В Алматинском областном суде состоялось очередное пленарное заседание под председательством Е.Абдыкадырова. В ходе него были рассмотрены ряд вопросов, сообщает пресс-служба Алматинского областного суда

В частности, об изменении состава общественного совета, комиссии по рассмотрению жалоб физических и юридических лиц на действия судей, рассмотрение материалов дисциплинарного производства в отношении судей о нарушениях, допущенных судьями при рассмотрении дел. Заслушаны справки об итогах проверок качества судебных актов.

«Выступая на расширенном совещании Ж.Асановым было отмечено, что повышение доверия населения к суду является главной целью и пока не улучшится качество судебных актов, права граждан в судах будут защищены не в полном объеме»: - отметил Е.Абдыкадыров.

В своем выступлении судья областного суда С.Курбанова обозначила критерий качества судебных актов по гражданским делам и их составления, а также толкование по новому формату. В докладе были приведены примеры формальных нарушений по составлению судебных актов судьями специализированного межрайонного экономического суда области и Талдықорганского городского суда.

Озвучив, допускаемые при составлении приговоров судьями специализированного межрайонного суда по уголовным делам нарушения, судья А.Кульбеков заострил внимание на необходимости неукоснительного соблюдения требований к составлению судебных актов.

«При вынесении приговора судьи должны руководствоваться внутренними документами судебной системы, регламентирующими вопросы юридической техники и параметры составления судебных актов», - подчеркнул судья.

Кроме того, были рассмотрены материалы дисциплинарного производства в отношении судей районных судов, допустившие существенные нарушения при рассмотрении уголовных дел. По итогам тайного голосования пленарного заседания в отношении них были приняты соответствующие решения.

Также, на пленарном заседании рассмотрено заявление судьи Б.Аралбаева о выходе в почетную отставку.

Подводя итоги расширенного заседания, председатель областного суда Е.Абдыкадыров обратил внимание судей на необходимость улучшения качества отправления правосудия, потребовал проявлять высокую ответственность и повышать правовой уровень.

«Не соблюдение требований по составлению судебных актов, следует считать нанесением вреда судебной системе, поэтому, в случае выявления таких нарушений, будут предприняты жесткие меры», - акцентировал председатель.

Ш.БАТЫРХАНОВ.

Термин Коррупция происходит от латинского слово «соггитреге» по смыслу означает «разрушение организма государства, общественных отношений», как значение термина «подкуп» - термин, обозначающий обычно использование должностным лицом своих властных полномочий и доверенных ему прав в целях личной выгоды, путём обмана, вымогательства, волокиты, противоречащие законодательству и моральным нормам. Наиболее часто термин применяется по отношению к бюрократическому аппарату и политической элите. Соответствующий термин обычно имеет более широкую семантику, вытекающую из первичного значения исходного латинского слова, а также неэтическое поведение.

СФОРМИРОВАНА ЗАКОНОДАТЕЛЬНАЯ БАЗА

Согласно 1 статьи Закона Республики Казахстан «О коррупции»: «Под коррупцией в настоящем Законе понимается не предусмотренное законом принятие лично или через посредников имущественных благ и преимуществ лицами, выполняющими государственные функции, а также лицами, приравненными к ним, с использованием своих должностных полномочий и связанных с ними возможностей, а равно подкуп данных лиц путем противоправного предоставления им физическими и юридическими лицами указанных благ и преимуществ». То есть коррупция, прежде всего, это злоупотребление служебными полномочиями.

Другим отличительным признаком коррупции является определенный круг субъектов, которые могут являться субъектами коррупционных правонарушений: государственные служащие, представители власти, лица, выполняющие организационно-распорядительные или административно-хозяйственные функции в государственных органах, вооруженных силах, а также лица, выполняющие управленческие функции в коммерческой или иной организации.

Для борьбы с коррупцией в республике сформирована законодательная база, а именно: Закон «О противодействии коррупции», указ президента «О мерах по усилению борьбы с коррупцией, укреплению дисциплины и порядка в деятельности госорганов и должностных лиц», а также ряд программ, нацеленных на сокращение размеров теневой экономики, борьбу с правонарушениями в сфере экономики и т.д. Закон Республики Казахстан «О противодействии коррупции» направлен на защиту прав и свобод граждан, обеспечение национальной безопасности Республики Казахстан от угроз, вытекающих из проявлений коррупции.

Динара СИМИЛТАРОВА,
ведущий специалист Талдықорганского городского суда.

КӘСІБІ-НӘСІБІ

НЕГЕ БІЗ ОСЫ АРА ӨСІРМЕЙМІЗ?

немесе «НҰР-АЙША» жеке кәсіпкерлігі жайында

Жалғасы. Басы 1-бетте

Араның тіршілігі адамдікіне ұқсай ма дедіңіз бе? Адамның кейде тірлік қылмай жатып алатын сәттері көп. Ал аралар деген жатпайды. Таңның атысы, кештің батысы қыбырлап жүреді. Ұядан шыққан ара тамақсыз келмейді. Бос келуге намыстанады. Өзінің түйсігінде солай қалыптасқан. Ара өзі бір маусымда 3 айға дейін ғана тіршілік етеді, бірақ ол өмір бақилыққа тамақ жинайды. Адамды, малды шақса, өзі өліп қалады. Ал енді оның жағдайын қалай жасау керек? Бастысы, гүл қуалап, көшіп-қондырып отыру керек. Құрғақшылық жерде бұлар тіршілік ете алмайды. Гүлмен бірге көшіп отырсаң, өзіне де, адамға да жағдай жасайды.

Өздеріңізге мәлім, Текелінің табиғаты араға таптырмайтын нағыз жайылым ғой. Шөбі мен гүлінің де емдік қасиеті жоғары. Мұнда Менделеев кестесіндегі элементтердің бәрі бар десем асыра айтқандық болмас.

Омарташылар араның қандай гүлден нәр жинағанын қайдан білетінін білгіңіз келсе, таудың дәрілік шөптерінен жинайды. Егістіктің гүлдерінен жинайды. Аппақ балды жинау үшін омартаны мақта егістігі жағына алып баруы мүмкін. Сапсары бал үшін шөмішкенің егістігінің қасына орнатады. Өзім таудың шөптерінің құнарын жинатқанды құп көремін – дейді Алмасбек.

Қалай көбейеді?

«Бір тал ара- ештеңе емес. Мысалы бізде қоғам бар, бірақ әр адам тұлға ғой. Оларда бір ара ештеңеге жарамайды. Сосын аралардың өмір сүру тәртібі матриархаттық жүйеге ұқсайды. Бір «патшайым» үшін барлығы тозаң сорып, нәр жинап жүр. Себебі ол көбейте алу

құдіретіне ие. Кім көбейте алады, сол қауқарлы» – деп әңгімесін жалғаған Алмасбектен аралардың бір ұяшықты қанша уақытта толтыруға болатынын да сұрағанбыз. Айтуынша, жақсы қарасаң 10-15 күнде толтырып жібереді. Күндіз алып келген шырынын түнімен балға айналдырады екен.

Басшылары бола ма?

Ал бір ұяшықта бір ғана аналығы болады. Қалғандары соған бағынады. Әрқайсысының атқаратын өз жұмысы бар көрінеді. «Еркек араның өз жұмысы бар, жұмыс қатты жүргенде су тартады. Басқалары алыстан тамақ алып келгенде, дауыстайтыны бар. Жұмысшылары көп қой. Ауызбен айтқанда адамды сендіру қиын, бәрін көзбен көру керек. Өте ақылды жәндік. Жаман жерге, бөтен иісті жерлерге жоламайды» – дейді қолынан бал тамызып жүрген кейіпкеріміз. Сондай-ақ, бал арасынан жақсы өнім алу үшін үш нәрсе ескерілуі керек екенін де тілге тиек етті: техника, ауа-райы, омартаның орны. Өткен жылғы ауа-райы жақсы болғандықтан өнім де көңілден шыққандығын айтты. Ал балдың таза екенін жылы суға салса тез еріп, жақсы көпіршігендігінен байқауға болады екен. Сонымен қатар, таза балдың иісі бұрқырап тұрады. Қоспа қосылған, қолдан жасалған балсымақтарда бұл қасиет жоқ.

Жұмыла көтерген жүк жеңіл

Алмасбек кәсіпті жандандыруда бауырлары мен отбасының да ерен үлесі бар екенін айтты. Яғни, отбасылық кәсіп деуге әбден болады. «Жұмыла көтерген жүк жеңіл» демекші, бүгінде ағайындылардың балалары бірлесіп кәсіпті көркейтуге бел сыбана кірісуде екен. Соның ішінде бауыры Мырзабек Сәрсенбектің жеке кәсіпкерлік ретінде тіркелуге қалай тер төккенін де баяндап, істің шешімін табуына қолұшын берген Төкен Жұманқұловтың еңбегін де ерекше даралап өтті.

«Аз уақыт ішінде «Нұр-Айша» тау балы деп атау алуымызға, жеке кәсіпкерлік ретінде тіркелуге қолұшын созған Төкен бауырымызға шынайы алғысымызды білдіріміз келеді. Мәселен,

марка алу туралы осыдан бес-алты жыл бұрынырақта ой болған. Бұл жайында талай адамнан жөн сұрағанмын. Алайда, іс алға жылжымаған соң, жылы жауып қоя салдым. Әрі, араны баптау ертеңге қалдыруға болмайтын жұмыс. Мұнымен жеке жүгіретін бір адам керек. Содан осы істі Мырзабекке жүктедік. Ол Төкен бауырымызға айтқан. Мақтады деменіз, негізінде бұл жігіт айналасына қолұшын беруге даяр тұратын жүрегі ақ, кеңпейіл жан ғой. Егер бұл іске Төкен араласпағанда марканы алу-алмауымыз неғайбыл еді», – дейді омарташы Алмасбек.

Иә, Мырзабек айтқандай, «Қолдау қуаттылығы көп, әр істе қолұшын созатын Төкен сияқты азаматтар көп болса, елімізде шешілмейтін мәселе, бітпейтін іс болмайтын шығар-ау, сірә де.

Біз көп болуымыз керек

Тұмса табиғатымен талайды тамсан-дырған кеншілер қаласында бүгінде ара өсіріп, бал өндіруді кәсіп еткендердің саны 40-тан асады. Соның ішінде 100 ұяға дейін ұстайтын ірі омарташылардың өзі 15-ке тартып жығылады екен. Ал «Нұр-Айша» жеке кәсіпкерлігі бүгінде 200 ұяға дейін жеткізіп, бал өнімін өндіріп отырған бірегей шаруашылық десе болады. Ағайынды жігіттердің сөзінше, дәл қытай еліндегідей ара ұстап, бал өндіретіндерге жағдай жасалса, кәсіпті одан әрі көркейтіп, дамытуға болады. Мәселен, Алмасбек бір өзі он шәкіртті тәрбиелеп шығарыпты.

«Кеңес сұрап келгендерге қуанамын. Қазақ даласы кең ғой. Мұнда неше түрлі гүлдер мен шөптер өседі. Демек әлемде теңдессіз дәмге ие бал өндіруге болады.

Ол үшін біз көп болуымыз керек. Ал қазақ даласы ара өсіруге өте қолайлы», – деген Алмасбек балдың бір келісін бізде 1800 теңгеге бағаласа, қытай елінде құнарлы балдың келісін 5 мың теңгеге бағалауға болатынын айтады.

«Қытайда балға деген сұраныс жоғары. Ал бізде халық бал тұтынуды әлі де дұрыс үйренбеген. Тек ауырғанда ғана пайдаланады. Негізінде, құрамы табиғи дәрумендерге бай балды күнде жеген жөн», – деген омарташы: «Асқазанда жарасы барлар мен асқазан қышқылы шамадан тыс көп адамдар балды көбірек тұтына, ауруынан толық айығады. Мұны өз басымнан өткерген соң айтып отырмын», – дейді.

Ағайынды омарташылар алдағы уақытта кәсіпкерлікті одан әрі дамытқысы келеді. Бал өнімін тек елімізде ғана емес, шет елдерде саудаласақ. Осылайша, кәсіпті көркейте отырып, ел экономикасына да пайдамызды тигізсек деген ортақ ойларын ортаға салды.

Кейіпкердің сөзінен түйгеніміз, бал – нағыз табыстың кілті. Омарташылық – маусымдық жұмыс, жылдың төрт-бес айында жақсы еңбек етсеңіз нәтижеге қол жеткізе аласыз. Әрине, «асықтың алшы түсуі иірушісіне байланысты» дегендей, түсім көлемі ара жәшіктеріне, омарташының еңбекқорлығы мен біліктілігіне тәуелді екенін де естен шығармаған жөн.

P.S. Жазушы Оралхан Бөкейдің «Атау керек» шығармасындағы Тағанның тілімен айтқанда : «Неге біз осы...», иә, неге біз осы ара өсірмейміз?!..

С. ҚАСЫМБЕКҚЫЗЫ

ОБЛЫСТЫҚ СОТТА

АЛМАТЫ ОБЛЫСТЫҚ СОТЫНЫҢ БАСПАСӨЗ ҚЫЗМЕТІ ХАБАРЛАҒАНДАЙ, АЛМАТЫ ОБЛЫСЫ СОТТАРЫНДАҒЫ СОТ ТӨРЕЛІГІН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУДЫҢ 2019 ЖЫЛДЫҢ ҚОРЫТЫНДЫСЫ БОЙЫНША КЕҢЕЙТІЛГЕН ЖИНАЛЫСЫ ӨТКІЗІЛІП, ОНЫҢ ЖҰМЫСЫНА АЛМАТЫ ОБЛЫСТЫҚ СОТЫНЫҢ ТӨРАҒАСЫ Е.ӘБДІҚАДЫРОВ, ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОҒАРҒЫ СОТЫНЫҢ СУДЬЯСЫ Н.СҰЛТАНОВ, СОТ АЛҚАСЫНЫҢ ТӨРАҒАЛАРЫ, СОТТАР ӘКІМШІСІНІҢ БАСШЫСЫ М.БУРАШЕВ, «АЛАТАУ» ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ГАЗЕТІНІҢ БАС РЕДАКТОРЫ А.БҰЛҒАҚОВ ЖӘНЕ ОБЛЫС СУДЬЯЛАРЫ ҚАТЫСТЫ.

КЕҢЕЙТІЛГЕН ЖИЫН ӨТТІ

Жиналысты бастамас бұрын, Е.Әбдіқадыров пен Н.Сұлтанов айтыс ақыны, облыстық «Алатау» газетінің бас редакторы Айтақын Бұлғақовқа Жоғарғы Соттың 60-жылдық мерейтойына орай құттықтауын жеткізді.

Жиын барысында сот төрелігін жүзеге асыру бойынша атқарылған жұмыстар туралы сот алқасы төрағалары Қ.Досымбет пен Е.Құтпанбаев өз баяндамаларымен ортаға

шықты.

Сот этикасы бойынша комиссияның төрағасы, облыстық сот судьясы Б.Шошықбаевтың баяндамасында судьяларға қатысты келіп түскен арыздар және олардың қаншасы өз шешімін тапқандығы туралы қысқаша талданып өтті. Судьялар этикасы кодексі нормаларын бұзуды алдын алатын Комиссия мақсаттармен таныстырып, құқық бұзуды

салдарларын айта кетті.

Соттар әкімшісінің басшысы М.Бурашев облыс соттарының қаржылық және материалды-техникалық қамтамасыз етудің жағдайы мен оның әрі қарай дамуы бойынша жүргізілетін жұмысқа тоқталды.

Өз сөзінде Н.Сұлтанов Жоғарғы Сот Төрағасы Жақып Асановтың қорытынды жиналыс барысында айтқан сөздеріне тоқталып, қатысушыларға ағымдағы жылдың «Сапалы

коммуникация жылы» деп аталғандығын естеріне салды. «Барлығыңызға белгілі болғандай, Жоғарғы Сот Төрағасымен өткен жыл «Сот төрелігінің сапасы жылы» деп аталды. айта кеткен жөн, 2018 жылмен салыстырғанда Алматы облыстық сотының көрсеткіші әлдеқайда жақсарған, кассациялық инстанцияда күші жойылған сот актілерінің саны екі есеге азайған», – деді судья.

Сөз соңында Е.Әбдіқадыров сот төрелігін жүзеге асыру процесі әрбір сот актісінің сапасына жеке жауап беретін, аудандық және оған теңестірілген соттардың судьялары мен төрағаларынан басталатындығын ерекше атап өтті. «Сот төрелігінің негізгі әрі шешуші бөлігі болып бірінші сатыдағы соттар, ал төртін, әдеп пен жауапкершілік судья қызметінде негізгі критерийлер болып табылатындығын», – баса айта кетті.

Жиында облыстық сот төрағасы Е.Әбдіқадыров облыс судьяларына Жоғарғы Сот Төрағасының қойған міндеттерін ескере отырып, сот төрелігін жүзеге асыру сапасын арттыру бойынша 2020 жылға тапсырмалар берді.

Ш. ХАМИТОВ.

БҮГІНГІ КҮН ТАҚЫРЫБЫ

«ӘУЛИЕ ВАЛЕНТИН КҮНІ» НЕМЕСЕ «ҒАШЫҚТАР КҮНІ». ШЫҒУ ТАРИХЫ, МАҒЫНАСЫ МЕН МӘНІ БҰЛЫҒЫР БҰЛ КҮНДІ АТАП ӨТУ ЕЛІМІЗДЕ ДӘСТҮРГЕ АЙНАЛҒАЛЫ ҚАШАН... ӘСІРЕСЕ ЖАСТАР ТАРАПЫНАН ҚОЛДАУ ТАПҚАН МЕРЕКЕДЕ КӨПТЕГЕН АДАМНЫҢ САНА-СЕЗІМІ, НАЗАРЫ РОМАНТИКАҒА, МАХАББАТҚА ТОЛЫ ТОСЫН СЫЙЛАРҒА, ҚЫЗЫЛ-САРЫ АШЫҚХАТТАРҒА АУАТЫНЫ БАЙҚАЛЫП ТҰРАДЫ. АЛ ОЛАРДЫҢ ДЕНІ БҰЛ КҮННІҢ АСТАРЫНА ҮҢІЛМЕЙ, МАҒЫНАСЫНА НАЗАР АУДАРМАЙТЫН БОЛЫП ШЫҚТЫ.

«Валентин» күні қандай күн?

Екінші сыныпта оқитын жиенім анасына келіп: «Он төртінші ақпан «махаббат» күні екен ғой... Білесіз бе?» – дегені бар. Бұдан шығатын қорытынды: «Әулие Валентин» күнінің атап өтілуінің негізгі көзі білім ордалары ма деген ойға қаласың. Қалай десек те, есіл-дерті оқуда болуы тиіс мектеп оқушылары бұл мерекені ерекше күтіп, өзгеше атап өтетіні сөзімізге дәлел. Мектеп дәлізінде үлкен қорапша қойылып, әр оқушы ұнатқан адамының есімі жазылған жүрек пішіндегі ашықхаттарды соған салады. Соңында хаттары иесін тауып, бір біріне сезімін білдірген оқушылар қосылады... Солай ма?! Бұл ойымыздың ерсі көрінетінін сіз де байқап тұрған боларсыз. Ендеше, «Махаббат күнін» мектептен бастап атап өту ерте деген ой ешкімнің басына келмей ме?! Бұл күннің мән мағынасына үңілетін мұғалімдер де, ата-аналар да жоқ па сонда... Меніңше, «Әулие Валентиннің» кім болғанын, қандай ісімен тарихта аты қалғанын, осы мерекеге байланысты басқа да аңыз-әңгімелерді жастарға айтып түсіндірсе, бұл күнді атап өту қарқыны біраз бәсеңдеген болар еді. Құр сөзбен «атап өтуге болмайды», «бізге жат мейрам» деп айтқанша, жастардың назарын нақты фактілерге аударған жөн бе деймін.

Біріншіден, бұл күн неге «Әулие Валентин» есімімен аталады? Ол кім болған деген сауалға мынандай жауап бар. Валентин – патша бұйрығына құлақаспаған, яғни заңды бұзған шіркеу қызметкері. Қарапайым дін қызметкері қалайша ғашықтардың жебеушісіне айналды десеніз мына бір деректерге назар аударыңыз. Рим императоры II Клавдий отбасылық міндеттерден бос, бойдақ ерлер Отан үшін жақсы қызмет етеді, себебі оларға алға ұмтылуға себеп бар деп есептеген. Осылайша, әскерге барғанға дейін ерлерге үйленуге, ал қыз-келіншектерге сүйгендеріне тұр-мысқа шығуға тиым салады. Бірақ заңға қарсы шығатындар әркезде болған. Сол әскерилердің арасында махаббатын бөрінен де биік қойғандар табылып, Валентин есімді қарапайым дін қызметшісіне барып құпия түрде некелерін қидыратын болған. Бұл жасырын некелесу рәсімі халық арасында кең тарап, ал Валентин

халыққа жанашырлығымен танылған. Көп ұзамай бұл заңсыздық биліктегілерге аян болып, олар Валентинді түрмеге қамап, өлім жазасына кескен. Онысымен қоймай дін қызметшісі бола тұра Валентин түрме қызметкерінің қызы – Джулияға сезімін білдіріп, өлер алдында ғашығына хат жазып жібереді. Содан кейін Валентинді өлім жазасына кесу бұйрығы 14-ші ақпанда орындалып, бұл күн бүкіл әлем бойынша ғашықтар күні деп, ал мейрам «Валентин күні» деп аталып кетті. Бұл деректерге қарап, бар әлем дүркіретіп атап өтетіндей мәнге ие емес екенін аңғаруға болады. Екіншіден, ертеректе еуропалықтар дәл осы күнде «Құстардың үйлену тойы» болады деп сенген. Құстардың жұптасуы қыстың аяқталғанын білдіретін болған. Негізінде, мейрамның шығу тарихы мен қалыптасуы жайлы аңыз-әңгімелер көп, бірақ олардың қайсысы шындыққа жақын, қайсысының мағынасы «Ғашықтар» мерекесі деп атап өтуге лайық екенін ешкім дәп басып айта алмайды. Соның өзі аталмыш күннің көмескілігін одан сайын арттыра түседі.

Десе де, Еуропаның өзі мойындай бермейтін бұл мерекені қазақ қоғамы неге жылы қабылдайды... 90-жылдары елі-мізге батыстың ықпалымен келген мейрамды тойлау жыл өткен сайын кеңейіп келеді. Бір кездері тек есі кірмеген жастар бірін-бірі құттықтап, «валентинка» берген болса, қазір бұл күнді Жаңа жыл мерекесінен кем тойламайды. Қаладағы бірқатар мейрамханалар мен көңіл көтеретін орындар романтикалық стильде безендіріліп, бұл күні арнайы кештер мен ойын-сауық іс-шаралар өткізу дәстүрге айналған. Біреулер үшін алапат сезімін білдіруге себепші болған «терең мағынаға» ие күн болса, енді біріне бұл мейрам ақша табудың амалына айналғанға ұқсайды. Себебі, ақпан айы бастала сала коммерсанттар да дүкендерді «махаббат күніне» арналған сыйсияпаттарға толтырып қояды. Аталмыш күннің басты символы саналатын көлемі мен пішіні бір-бірінен асып түсетін жүрек тәріздес ашықхаттарға толған дүкендер сол күндері үлкен пайдаға кенелетіні даусыз.

Жастар не дейді?

Айғаным Айтақын:

– «Әулие Валентин» күнін бұрын тойлайтынбыз. Қазір ешкім аса мән бермей, ақырындап ұмытылып келеді. Бұрын тойлағанда да махаббат жағынан емес, мектепте достар арасында ашықхаттар беретінбіз... Тек көңіл үшін.

Алина Гатунок:

– Бұл мейрамға көзқарасым жақсы. Тек бұл күнді емес «Қозы Көрпеш-Баян Сұлу» мерекесін де атап өтеміз. Себебі, өмірде мейрамдар аз, ал бізге берілген ғұмыр жалғыз. Сондықтан қуанып, мәз болуға тағы бір себеп деп түсіну керек осындай мерекелерді.

Алима Әбішева:

– Валентин күнін бұрын атап өтетін, қазір мектеп көлемінде ешкім тойламайды. Тек бір-біріне ашықхаттар беріп жатқан балаларды көреміз. Олардың арасында қазақ балалар аз. Орыстардың мейрамы екені атынан да белгілі ғой.

Наргиз Тұрарбекова:

– Бұл күнді атап өтеміз. Себебі, мерекеде артық ештеңе жоқ деп ойлаймын. Ол жаман бір нәрсеге жетелемейді, тек адамдар бір-бірінің көңілін көтеруге, сыйлық сыйлауға мүмкіндік туғызатын күндердің бірі деп есептеймін. Жат нәрсе деп есептейтіндер ол күнді "Әулие Валентин" күні деп емес, жай ғана жақын адамыңды қуантуға мүмкіндік ретінде қабылдау керек.

Қуандық Жеңіс:

– Мектепте «Валентин күні» деп бір-бірін құттықтайтын балалар бар. Бірақ, өз басым бұл күнді мейрам деп есептемеймін. Қазақтардың мейрамы емес екені түсінікті ғой.

Арайлым Нұржұпар:

– Әулие Валентин күнін өз басым атап өтпеймін. Қазіргі таңда өзім секілді қатарластарым бұл күнді «махаббат» күні деп шатастып жүр. Біздің ортада махаббат күні ретінде 15 сәуір, яғни «Қозы Көрпеш - Баян Сұлу» күні аталып өтеді.

Сіз не ойлайсыз?

Байғара ХҰРМЕТХАН, Талдықорған қалалық «Жетісу» мешітінің ұстазы:

– «Әулие Валентин» деп ат қойып, айдар тағып, өзгенің қаңсығын таңсық қылу – ойсыздық пен әлжуаздығымыздың белгісі. Біріншіден, бұл күнді тойлайтындай тарихын «бізге де жұғысты болсын» деп атап өтетіндей мейрам көріп тұрған жоқпын. Не үшін тойлауымыз керек? Біз қазақ ежелден анасын құрметтеп, тыныштығын отбасынан тапқан елміз. Тек қана мереке күндері емес, күн сайын алақанымызға салып, аялап жүруге тиіс нәзік жандарымызды, жарларымызды, ғашықтарымызды неге белгілі бір күндерде ғана елпескеруіміз керек? Қалай айтсақта, қосылмаған ғашықтардың күнін атап өту дегенге келісе алмаймын... Дәл қазір бізге «Балаңыз 14 ақпанда қайда кетіп бара жатыр?» деген сауалға жедел жауап керек. «Балам қайда барады, неге ол өтірік сөйіп жатыр?» деген мәселе қазір оларды қызықтырмайды, өйткені, шешесінің сериалдан, әкесінің күйбең тіршіліктен қолы босамайды. Бұрынғылар балаларын ақшам намазынан кейін далаға шығармайтын еді, ал қазіргілердің бар айта-тын ақылы: «Түнгі он екіден кешікпе!». Оның үстіне, шешесі қызына: «Әкең біліп қоймасын, естіртпей кел» деп үйдің кілтін береді. Бұл – екеудің бірігіп әкесін алдауы, ақымақ қылуы. Біріншіден, баланы өтірік айтуға тәрбиелесе, екіншіден суыт жүріске дағдыландырады. Бұл күні дүкендерді, мейрамханаларды жауып тастаймыз десек те, нәтиже шығуы екіталай. Себебі, тәрбие – тал бесіктен. Ата-ананың өзіне біраз насихат жасап, үйдегі атмосфераны өзгерту керек деп санаймын. Валентин күні – халықты азғындыққа шақыратын мейрам. Оны біреулер «Қозы Көрпеш-Баян сұлу» деп өзгертіпті. Жапалақты таспен ұрсаң да,

тасты жапалақпен ұрсаң да жапалақ өлмей ме? Өзіңіз ойлап көріңізші, Қозы Көрпеш, Баян сұлу деген кімдер? Қозыны Қодар өлтіріп тастаған соң, Баян да өзіне қол жұмсап өлді де, бір молаға кірді. Өзін-өзі өлтіріп, жаназасы шықпай, бір молаға жатқан адамды кімге үлгі қылып отырмыз? Биік үйден құлап өліп жатқан балалар аз ба еді?! Валентин күнін тойлау бізге зиян бермесе, пайда әкелмейді. Мысалы, бұл күн зина жасауға шақырады. Қызың пәктігінен айырылады. Ата-анасын қорлап, абыройына дақ түсіреді. Қызы бар үй арлы қызын жоғалтса, ұлы бар үй сорлы ұлынан айырылуы мүмкін. Өйткені, қорланған қыздың ағасы не әкесі барып ұлды ұрып, жазым етуі мүмкін. Бір емес, екі үйге опат келеді. Мұндай оқиғалар дәл осы күні артатынын ескерсек, қаншама үй қара жамылуы мүмкін. Мен және менің отбасым үшін мұндай мереке жоқ. Біз үшін әр күн мейрам.

ТҮЙІН ОРНЫНА: Дін жағынан да, моральдық жағынан да алып қарасақ «Әулие Валентин» түгілі жалпы «ғашықтар», «махаббат» күні сипатындағы мейрамдарды атой салып атап өтудің еш пайдасы жоқ. Сезімін білдіремін деген адамға әр күн мейрам. Ал көпшілік болып жиналып, ерлі-зайыптылар емес, балалар мен жастардың арасында насихатталатын бұл мерекелердің соңы зиян шектірмесе де, еш пайда әкелмесі анық. Әлемнің көптеген елінде 14 ақпан «Әулие Валентин», «Ғашықтар», «Махаббат» күні деп аталып өтсе, Германияда бұл күн психологиялық ауруға ұшыраған адамдардың күні. Ал Әулие Валентин осындай адамдардың жебеушісі саналады екен...

Дүйсенбі - Понедельник, 17 ақпан

 ҚАЗАҚСТАН	08.30,01.30 Т/с «мұңайма Нефисе» 09.30 «Смеяться разрешается» 12.10 Х/ф «Семьяниң» 13.40 «Ты мой свет» комедия 15.40 Т/х «Өгей ана» 17.00 «Жан құрбым» 18.00,02.20 Т/с «Қара теңіз» 19.30 Кешкі жаңалықтар 20.00, 03.25-04.10 «Астарлы ақиқат» 21.00 Вечерные новости 21.40 Х/ф «Мельник» 23.40Х/ф «Отражение радуги»
 ЖЕТИСУ	07.00 Әнұран 07.05 «Әсем әуен» 07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/ 09.00 Апта /қаз/ 10.00 Апта /рус/ 10.50 «Күлкі-түрпі» 11.00 «Спорт-тайм» 11.20 «Полицейская служба» 12.00 «Киноман» 13.00 «Зерделі отбасы» 14.00 «Елес қыз» телехикаясы, 11-серия 14.35 К/ф «Қайрақ тас» 17.00 Жаңалықтар 17.20 Новости 17.35 Д/ф «Әлемнің мәдени қазынасы» 18.00 «Шашу» 19.00 «Әдебиет пен адамзат» 19.30 «Ел қамы» /тікелей эфир/ 20.30 Жаңалықтар 21.00 «Туржорық» 21.30 Новости 22.00 «Бірінші ханым» телехикаясы 91-бөлім 22.45 «Нет-лайк» 23.00 Жаңалықтар 23.30 Новости 23.55 Әнұран
 ХАБАР	06.00, 02.00 ҚР Әнұран 06.00 Аналитическая программа «7 күн» 07.00 «Бәсеке» 07.30,16.30 «Қызық таймс» 08.40,14.50 Т/х «Мезгілсіз махаббат» 09.30 Т/х «Тайталас» 10.20, 21.40 Т/х «Листопад» 12.00 «Жаңалықтар». Новости. 12.30 «Баспанаға бағыт» 13.00 Т/с «Татьянина ночь» 17.45, 23.15 Т/с «Абдулхамит хан» 19.30 «Қортынды жаңалықтар» 20.00 Т/с «Бақталас» 20.50 «Народный контроль» 21.00 Итоги дня 00.50 «Төрлетіңіз»

 АСТАНА	06.00, 05.00 «Ән мен әзіл» 06.30 «Күлдірген» 07.00,19.10 «Үздік әзілдер» 08.00 М/ф «Маша и медведь» 10.00, 22.00 Т/х «Кулфи» 11.30,21.00 Т/с «Қара ниет» 12.30 Т/с «Қош келдіңіз» 13.30,02.55 «Қазнет» ғаламторға шолу 14.00, 00.55 Т/с «Глухарь» 16.30 «Vine taime» 17.00 «біреудің есебінен» 18.00 Т/с «Сыла» 20.00, 03.00 «Astana Times» 20.55 Лотерея 777 23.25 Т/х «Бір болайық» 04.05 Т/с «Келін бақыты»
--	--

 ЕВРАЗИЯ	06.00,02.10 Т/х «Когда зовет сердце» 07.00, 03.05 «Той заказ» 07.30 «Басты бағдарлама» 08.00 «Доброе утро» 11.00 «Ералаш» 11.10 «Мужское/Женское» 12.00 «QALAYYMLIVE» 15.35 «На самом деле» 16.45 «Пусть говорят» 18.00 «Басты жаңалықтар» 18.45,03.20 «Басты прайм» 20.00 «ГЛАВНЫЕ НОВОСТИ» 20.45, 22.50Т/с «Улицы разбитых Фонарей-16» 22.00, 01.25«П@УТИНА» 00.30 «Тиггер»
--	---

 КТК	07.00 ҚР ӘНҰРАНЫ 07.05 «Дау-дамайсыз» 07.30,17.00 Т/с «Жан құрбым»
--	--

	07.00 ҚР ӘНҰРАНЫ 07.05 «КТК қоржынынан» 07.20 «Кешкі жаңалықтар» 07.50,17.00 Т/с «Жан құрбым» 08.50,01.30 Т/с «мұңайма Нефисе» 09.50 «Новости» 1.30 т/с «Розсык»
--	--

Сейсенбі - Вторник, 18 ақпан

 ҚАЗАҚСТАН	11.30,21.40 Х/ф «Мельник» 13.30,23.40 Х/ф «Отражение радуги» 15.40 Т/х «Өгей ана» 17.00 «Жан құрбым» 18.00,02.20 Т/с «Қара теңіз» 19.30 Кешкі жаңалықтар 20.00, 03.25-04.10 «Астарлы ақиқат» 21.00 Вечерные новости
 ЖЕТИСУ	07.00 Әнұран 07.05 «Әсем әуен» 07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/ 09.00 Жаңалықтар 09.30 Новости 10.00 «Туржорық» 10.30 «Әдебиет пен адамзат» 11.00 «Бірінші ханым» телехикаясы 91-бөлім 12.00 «Ел қамы» 13.00 «Шашу» 14.00 «Елес қыз» телехикаясы, 12-серия 14.30 «Жетісу зертханасы» 15.00 «Әсем әуен» (концерты) 16.00 «Болмыс» ток-шоуы 17.00 Жаңалықтар 17.20 Новости 17.35 Д/ф «Әлемнің мәдени қазынасы» 18.00 «Шашу» 19.00 «Диалог» /прямой эфир/ 19.30 «Қазақ әні» /жаңасы/ 20.30 Жаңалықтар 21.00 «Экорейд» 21.30 Новости 22.00 «Бірінші ханым» телехикаясы 92-бөлім 23.00 Жаңалықтар 23.30 Новости 23.55 Әнұран
 ХАБАР	06.00, 02.00 ҚР Әнұран 06.00 Қортынды жаңалықтар 07.15 «Бәсеке» 07.40,16.30 «Қызық таймс» 08.40,14.50 Т/х «Мезгілсіз махаббат» 09.30,20.00 Т/х «Бақталас» 10.20, 21.40 Т/х «Листопад» 12.00 «Жаңалықтар». Новости. 12.30 «Баспанаға бағыт» 13.00 Т/с «Татьянина ночь» 17.45, 23.15 Т/с «Абдулхамит хан» 19.30 «Қортынды жаңалықтар» 20.50 «Новый курс» 21.00 Итоги дня 00.50 «Төрлетіңіз»

 АСТАНА	06.00, 05.00 «Ән мен әзіл» 06.30 «Күлдірген» 07.00,19.10 «Үздік әзілдер» 08.00 М/ф «Маша и медведь» 10.00, 22.00 Т/х «Кулфи» 11.30,21.00 Т/с «Қара ниет» 12.30 Т/с «Қош келдіңіз» 13.30,02.55 «Қазнет» ғаламторға шолу 14.00, 00.55 Т/с «Глухарь» 16.30 «Vine taime» 17.00 «біреудің есебінен» 18.00 Т/с «Сыла» 20.00, 03.15 «Astana Times» 20.55 Лотерея 777 23.25 Т/х «Бір болайық» 04.05 Т/с «Келін бақыты»
--	--

 ЕВРАЗИЯ	06.00,02.10 Т/х «Когда зовет сердце» 07.00, 03.05 «Той заказ» 07.15 «Басты Жаңалықтар» 08.00 «Доброе утро» 11.00 «Ералаш» 11.10 «Мужское/Женское» 12.00 «QALAYYMLIVE» 15.35 «На самом деле» 16.45 «Пусть говорят» 18.00 «Басты жаңалықтар» 18.45,03.20 «Басты прайм» 20.00 «ГЛАВНЫЕ НОВОСТИ» 20.45, 22.50Т/с «Улицы разбитых Фонарей-16» 22.00, 01.25«П@УТИНА» 00.30 «Тиггер»
---	---

 КТК	07.00 ҚР ӘНҰРАНЫ 07.05 «КТК қоржынынан» 07.20 «Кешкі жаңалықтар» 07.50,17.00 Т/с «Жан құрбым» 08.50,01.30 Т/с «мұңайма Нефисе» 09.50 «Новости» 1.30 т/с «Розсык»
---	--

	07.00 ҚР ӘНҰРАНЫ 07.05 «КТК қоржынынан» 07.20 «Кешкі жаңалықтар» 07.50,17.00 Т/с «Жан құрбым» 08.50,01.30 Т/с «мұңайма Нефисе» 09.50 «Новости» 05.15 «Гу-гулет»
--	---

	11.30,21.40 Х/ф «Мельник» 13.30,23.40 Х/ф «Отражение радуги» 15.40 Т/х «Өгей ана» 17.00 «Жан құрбым» 18.00,02.20 Т/с «Қара теңіз» 19.30 Кешкі жаңалықтар 20.00, 03.25-04.10 «Астарлы ақиқат» 21.00 Вечерные новости
 ЖЕТИСУ	07.00 Әнұран 07.05 «Әсем әуен» 07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/ 09.00 Жаңалықтар 09.30 Новости 10.00 «Туржорық» 10.30 «Әдебиет пен адамзат» 11.00 «Бірінші ханым» телехикаясы 91-бөлім 12.00 «Ел қамы» 13.00 «Шашу» 14.00 «Елес қыз» телехикаясы, 12-серия 14.30 «Жетісу зертханасы» 15.00 «Әсем әуен» (концерты) 16.00 «Болмыс» ток-шоуы 17.00 Жаңалықтар 17.20 Новости 17.35 Д/ф «Әлемнің мәдени қазынасы» 18.00 «Шашу» 19.00 «Диалог» /прямой эфир/ 19.30 «Қазақ әні» /жаңасы/ 20.30 Жаңалықтар 21.00 «Экорейд» 21.30 Новости 22.00 «Бірінші ханым» телехикаясы 92-бөлім 23.00 Жаңалықтар 23.30 Новости 23.55 Әнұран
 31 КАНАЛ	05.58 ҚР Әнұран 06.00,04.00 «Ризамын» 07.00 Информбюро 08.00 «Жанкешті ханымдар» 10.00 «Әзілдер жинағы» 10.20 Х/ф «Пришельцы-2» 13.00,21.00 «Қара маржан» 14.00 «Ералаш» 15.00,16.00 «Экстрасенсы детективы» 17.00 Сериал «Саня-Федя» 18.00,19.00 Сериал «Улетный экипаж» 20.00 «Информбюро» 21.00 Сериал «Қара маржан» 22.00 « What's Up» 23.30 «Әзілдер жинағы» 00.00 Сериал «Полицейский с рублевки» 02.00 Алдараспан, Нысана, Шаншар әзілдері 04.00 «Ризамын» 05.00 Әзіл студио

 7 КАНАЛ	06.00 «Қыздар арасында» 07.00,23.00 «Азулылар әулеті» 08.00, 22.00,03.45 «Элиф» 08.50,18.10 Сериал «Мажор -3» 10.10 «Смеяться разрешается» 11.45, 17.10 Сериал «Мата хари» 12.50, 21.00 Т/х «Зың-зың Күлпаш» 13.50 К/ф «Кәрі келсе іске» 14.30 «Q елі» 14.50 «Тамаша» 16.00,02.00 Сериал «Один единственный и навсегда» 19.15 сериал «Гранд -2» 23.00 «Азулылар әулеті» 00.00 Х/ф «Истории призраков» 03.00 «Айнаонлайн» 04.30 «Жеңіп көр» 05.15 «Гу-гулет»
--	---

	06.00,04.00 Әнұран 06.05, 14.00, 17.00, 20.00, AQPAPAT 06.35 «Құрбылар» 07.00 «TANSHOLPAN» 10.00, 18.00 Т/х «Шытынаған тағдыр» 12.00,00.55 «Ниет» 14.10, 21.30 Т/с «Көсем» 16.00 «Тұлға» 16.30 Д/ф «Көшпенділер» 17.15 Т/х «Әулет ары» 20.35 «Ашық алаң» ток-шоуы 23.20 «Бір күн» 23.50 «Қайырлы кеш Қазақстан» 00.50 Өнер қырандары 01.50 Футбол «Атланта- Валенсия»
 ХАБАР	06.00, 02.00 ҚР Әнұран 06.00 Қортынды жаңалықтар 07.15 «Бәсеке» 07.40,16.30 «Қызық таймс» 08.40,14.50 Т/х «Мезгілсіз махаббат» 09.30,20.00 Т/х «Бақталас» 10.20, 21.40 Т/х «Листопад» 12.00 «Жаңалықтар». Новости. 12.30 «Баспанаға бағыт» 13.00 Т/с «Татьянина ночь» 17.45, 23.15 Т/с «Абдулхамит хан» 19.30 «Қортынды жаңалықтар» 20.50 «Біздің назарда» 21.00 Итоги дня 00.50 «Төрлетіңіз»
 АСТАНА	06.00, 05.00 «Ән мен әзіл» 06.30 «Күлдірген» 07.00,19.10 «Үздік әзілдер» 08.00 М/ф «Маша и медведь» 10.00, 22.00 Т/х «Кулфи» 11.30,21.00 Т/с «Қара ниет» 12.30 Т/с «Қош келдіңіз» 13.30,02.55 «Қазнет» ғаламторға шолу 14.00, 00.55 Т/с «Глухарь» 16.30 «Vine taime» 17.00 «біреудің есебінен» 18.00 Т/с «Сыла» 20.00, 03.15 «Astana Times» 20.55 Лотерея 777 23.25 Т/х «Бір болайық» 04.05 Т/с «Келін бақыты»

 ҚАЗАҚСТАН	06.00,04.00 Әнұран 06.05, 14.00, 17.00, 20.00, AQPAPAT 06.35 «Құрбылар» 07.00 «TANSHOLPAN» 10.00, 18.00 Т/х «Шытынаған тағдыр» 12.00,00.55 «Ниет» 14.10, 21.30 Т/с «Көсем» 16.00 «Тұлға» 16.30 Д/ф «Көшпенділер» 17.15 Т/х «Әулет ары» 20.35 «Ашық алаң» ток-шоуы 23.20 «Бір күн» 23.50 «Қайырлы кеш Қазақстан» 00.50 Өнер қырандары 01.50 Футбол «Атланта- Валенсия»
 ЖЕТИСУ	07.00 Әнұран 07.05 «Әсем әуен» 07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/ 09.00 Жаңалықтар 09.30 Новости 10.00 «Экорейд» 10.30 «Диалог» 11.00 «Бірінші ханым» телехикаясы 92-бөлім 12.00 «Қазақ әні» 13.00 «Шашу» 14.00 «Елес қыз» телехикаясы, 13-серия 14.30 «Экорейд» 15.00 «Әсем әуен» (концерты) 16.00 «Жүрек сөзі» 16.30 «Ауылдағы ағайын» 17.00 Жаңалықтар 17.20 Новости 17.35 Д/ф «Әлемнің мәдени қазынасы» 18.00 «Шашу» 19.00 «Ұлт пен рух» 19.30 «Жетісу жұмбақтары» 20.00 «Қателік» 20.30 Жаңалықтар 21.00 «Арнайы репортаж» 21.30 Новости 22.00 «Бірінші ханым» телехикаясы 93-бөлім 23.00 Жаңалықтар 23.30 Новости 23.55 Әнұран
 31 КАНАЛ	05.58 ҚР Әнұран 06.00,04.00 «Ризамын» 07.00 Информбюро 08.00 «Жанкешті ханымдар» 10.00 «Әзілдер жинағы» 10.20 Х/ф «Пришельцы-2» 13.00,21.00 «Қара маржан» 14.00 «Ералаш» 15.00,16.00 «Экстрасенсы детективы» 17.00 Сериал «Саня-Федя» 18.00,19.00 Сериал «Улетный экипаж» 20.00 «Информбюро» 21.00 Сериал «Қара маржан» 22.00 « What's Up» 23.30 «Әзілдер жинағы» 00.00 Сериал «Полицейский с рублевки» 02.00 Алдараспан, Нысана, Шаншар әзілдері 04.00 «Ризамын» 05.00 Әзіл студио

 ЕВРАЗИЯ	06.00,02.10 Т/х «Когда зовет сердце» 07.00, 03.05 «Той заказ» 07.15 «Басты Жаңалықтар» 08.00 «Доброе утро» 11.00 «Ералаш» 11.10 «Мужское/Женское» 12.00 «QALAYYMLIVE» 15.35 «На самом деле» 16.45 «Пусть говорят» 18.00 «Басты жаңалықтар» 18.45,03.20 «Басты прайм» 20.00 «ГЛАВНЫЕ НОВОСТИ» 20.45, 22.50Т/с «Улицы разбитых Фонарей-16» 22.00, 01.25«П@УТИНА» 00.30 «Тиггер»
---	---

 КТК	07.00 ҚР ӘНҰРАНЫ 07.05 «КТК қоржынынан» 07.20 «Кешкі жаңалықтар» 07.50,17.00 Т/с «Жан құрбым» 08.50,01.30 Т/с «мұңайма Нефисе» 09.50 «Новости»
---	---

	07.00 ҚР ӘНҰРАНЫ 07.05 «КТК қоржынынан» 07.20 «Кешкі жаңалықтар» 07.50,17.00 Т/с «Жан құрбым» 08.50,01.30 Т/с «мұңайма Нефисе» 09.50 «Новости»
--	---

 ҚАЗАҚСТАН	10.30 т/с «Розсык» 11.30,21.40 Х/ф «Мельник» 13.30,23.40 Х/ф «Отражение радуги» 15.40 Т/х «Өгей ана» 17.00 «Жан құрбым» 18.00,02.20 Т/с «Қара теңіз» 19.30 Кешкі жаңалықтар 20.00, 03.25-04.10 «Астарлы ақиқат» 21.00 Вечерные новости
--	--

 ЖЕТИСУ	07.00 Әнұран 07.05 «Әсем әуен» 07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/ 09.00 Жаңалықтар 09.30 Новости 10.00 «Экорейд» 10.30 «Диалог» 11.00 «Бірінші ханым» телехикаясы 92-бөлім 12.00 «Қазақ әні» 13.00 «Шашу» 14.00 «Елес қыз» телехикаясы, 13-серия 14.30 «Экорейд» 15.00 «Әсем әуен» (концерты) 16.00 «Жүрек сөзі» 16.30 «Ауылдағы ағайын» 17.00 Жаңалықтар 17.20 Новости 17.35 Д/ф «Әлемнің мәдени қазынасы» 18.00 «Шашу» 19.00 «Ұлт пен рух» 19.30 «Жетісу жұмбақтары» 20.00 «Қателік» 20.30 Жаңалықтар 21.00 «Арнайы репортаж» 21.30 Новости 22.00 «Бірінші ханым» телехикаясы 93-бөлім 23.00 Жаңалықтар 23.30 Новости 23.55 Әнұран
 31 КАНАЛ	05.58 ҚР Әнұран 06.00,04.00 «Ризамын» 07.00 Информбюро 08.00 «Жанкешті ханымдар» 10.00 «Әзілдер жинағы» 10.20 Х/ф «Пришельцы-2» 13.00,21.00 «Қара маржан» 14.00 «Ералаш» 15.00,16.00 «Экстрасенсы детективы» 17.00 Сериал «Саня-Федя» 18.00,19.00 Сериал «Улетный экипаж» 20.00 «Информбюро» 21.00 Сериал «Қара маржан» 22.00 « What's Up» 23.30 «Әзілдер жинағы» 00.00 Сериал «Полицейский с рублевки» 02.00 Алдараспан, Нысана, Шаншар әзілдері 04.00 «Ризамын» 05.00 Әзіл студио

 7 КАНАЛ	06.00 «Қыздар арасында» 07.00,23.00 «Азулылар әулеті» 08.00, 22.00,03.45 «Элиф» 08.50,18.10 Сериал «Мажор -3» 10.10 «Смеяться разрешается» 11.45, 17.10 Сериал «Мата хари» 12.50, 21.00 Т/х «Зың-зың Күлпаш» 13.50 К/ф «Кәрі келсе іске» 14.30 «Q елі» 14.50 «КВН» 16.00,02.00 Сериал «Один единственный и навсегда» 19.15 сериал «Гранд -2» 21.00 «Бастық боламын» 00.00 Х/ф «Будь круче» 03.00 «Айнаонлайн» 04.30 «Жеңіп көр» 05.15 «Гу-гулет»
---	--

	06.00,02.10 Т/х «Когда зовет сердце» 07.00, 03.05 «Той заказ» 07.15 «Басты Жаңалықтар» 08.00 «Доброе утро» 11.00 «Ералаш» 11.10 «Мужское/Женское» 12.00 «QALAYYMLIVE» 15.35 «На самом деле» 16.45 «Пусть говорят» 18.00 «Басты жаңалықтар» 18.45,03.20 «Басты прайм» 20.00 «ГЛАВНЫЕ НОВОСТИ» 20.45, 22.50Т/с «Улицы разбитых Фонарей-16» 22.00, 01.25«П@УТИНА» 00.30 «Тиггер»
 КТК	07.00 ҚР ӘНҰРАНЫ 07.05 «КТК қоржынынан» 07.20 «Кешкі жаңалықтар» 07.50,17.00 Т/с «Жан құрбым» 08.50,01.30 Т/с «мұңайма Нефисе» 09.50 «Новости»

СҰХБАТ

ЖАҢА ЗАҢ ЖОБАСЫ

Мәжіліс талқылауына жолданды

**СОТ САЛАСЫНДА ЖҮРІП
ЖАТҚАН ТҮРЛІ РЕФОРМАЛАР
ҚАТАРЫНДА «АЗАМАТТЫҚ
ПРОЦЕСТІК КОДЕКСІНДЕГІ СОТТАР
ЖҰМЫСЫНЫҢ ЗАМАНАУИ
ФОРМАТТАРЫН ЕНДІРУ,
АРТЫҚ СОТ РӘСІМДЕРІ МЕН
ШЫҒЫНДАРЫН ҚЫСҚАРТУҒА
ҚАТЫСТЫ ӨЗГЕРІСТЕР МЕН
ТОЛЫҚТЫРУЛАР ЕНГІЗУ ТУРАЛЫ»
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ЗАҢЫНЫҢ ЖОБАСЫ МӘЖІЛІС
ТАЛҚЫЛАУЫНА ЖОЛДАНҒАН-ДЫ.
ОСЫ САУАЛДАР ТӨңІРЕГІНДЕ
АЛМАТЫ ОБЛЫСТЫҚ СОТЫНЫҢ
АЗАМАТТЫҚ ІСТЕР ЖӨНІНДЕГІ
СОТ АЛҚАСЫНЫҢ ТӨРАҒАСЫ
ҚАЛДАРБЕК ДОСЫМБЕТПЕН
БОЛҒАН СҰХБАТТЫ
НАЗАРЛАРЫҢЫЗҒА ҰСЫНЫП
ОТЫРМЫЗ.**

АЛАТАУ: – Қалдарбек Жорабайұлы, заман ағымына қарай құқықтық салада, оның ішінде сот саласында реформалар жүзеге асырылуда. Оның жарқын айғағы Азаматтық процестік кодекске маңызды өзгерістер мен толықтырулар енгізілуі. Жалпы, азаматтық істерде бұған дейін де заңнамалар өзгерген. Бұл жолғы Мәжіліс талқылауына жолданып отырған Азаматтық процестік кодекстен нендей жаңалықтар күтуге болады?

Қалдарбек ДОСЫМБЕТ: – Иә, сауалыңыз орынды, уақыт бір орнында тұрмайды. Дәуірдің, заманның илеуіне қарай, заңдар да жаңарып, толықтырылып өндіріске енуде. Бұл уақыттың талабы. Сан-салалы реформаларды жүзеге асырып жатқан сот жүйесінде, тәуелсіздік алған жылдардан бері қарай сараптайтын болсақ, соттарға артылған жүктеме қара нарға артқан батпан жүкпен бірдей болды. Сот жұмысының жүктемесін жеңілдету, бұқара халықтың сотқа деген сенімін арттыруда қыруар шаруалар атқарылды. Арғы жағын айтпай-ақ, 2016 жылғы өткен VII съезінде қабылданған шешімдер жүзеге асуда. Соның бір парасы Азаматтық процестік кодекстегі өзгерістер мен толықтырулар. Олар сот отырысы тараптарының уақыты мен қаражаттарын үнемдеуге, сот жүктемесін жеңілдетуіне алып келеді. Тек мұнымен шектелмей біраз сұрақтар, оның ішінде, сот отырысына қатысты, бұйрық арқылы іс жүргізу, татуластыру рәсімдері, сот шешімдері және өзге де өзекті тақырыптар қамтылып, сотта шешілетін мәселелер шеңбері кеңейетін болады.

АЛАТАУ: – Өзіңіз айтқандай, кеңейтілген шеңбердегі соттың істі қарау барысындағы бастамаларға жеке тоқтала кетсеңіз?

Қалдарбек ДОСЫМБЕТ: – Қазір біз технологиялық дәуірде өмір сүрудеміз. Сағат сайын, тіпті минут сайын ғылыми жеделдетілген әрі автоматтандырылған құрылғылар қолданысқа енуде. Соның бірі сот саласындағы цифрландыру. Енді бұл техникалық құралдарды пайдалану бойынша келесідей бап қосылуы ұсынылған: «Соттың рұқсатымен тараптар, куәлар, сарапшы-мамандар, аудармашылар техникалық құралдарды қолдануына құқылы және техникалық құралдар сот отырысы барысында қосымша дәлелдемелер, ақпараттар

ұсыну мақсатында қолданылуы мүмкін. Алайда, аудио- және бейнежазу бойынша сот отырысына қатысушы осы Кодекстің 19-бабы жетінші бөлігінің қағидаларын сақтамаса, аталған жазбаны тарату мен кейін қолдану мүмкіндігінен айырылып, сотқа құрметсіздік көрсеткені үшін оны жауапқа тартуға негіз болады».

Сондай-ақ, сот отырысына қатысатын тараптың келмеу салдарларына байланысты қосымша ұсыныс бар. Егер қатысушы тарап техникалық байланыс құралын пайдалану арқылы қатысуға өтініш берсе, бірақ сот отырысында өз қатысуын қамтамасыз етпесе, сот оның келмеу себептерін дәлелсіз деп тануға құқылы.

Бүгінгі таңда сот отырысына бейне байланыс құралдары арқылы қатысушылар саны көбейді. Сол себепті, сотқа орнынан тұрып жауап беру, айғақтар мен дәлелдемелер ұсыну бойынша әрекеттер сот отырысы форматына қарай ескеріліп, өзгертіледі.

Енді формат жағына ойыссақ, жаңа Заң жобасының негізгі мақсаттарының бірі соттар жұмысының заманауи форматында. Онда, артық сот шығындарын қысқарту мәселелері, өндіріп алушыға сот бұйрығын беру және оны орындауға жіберу тарауында бұрынғыдай сот бұйрығын соттың мөрімен куәландырмай, электронды түрде қол қою туралы өзгеріс енгізілген. Және сот актісінің көшірмесі тікелей өндіріп алушының арызымен тиісті сот орындаушыға жолданады. Бұл әуре-сарсаңға жол бермейді. Сондай-ақ, сот бұйрығы негізінде берешекті өндіріп алу жағдайында борышкер мен өндіріп алушыны түсіндірме алу үшін сотқа шақырмай-ақ, заңда белгіленген тәртіпке сай, борышкердің арыздары бойынша сот актісін, яғни сот бұйрығын заманауи электрондық форматта шығарады. Оған қоса, куә ретінде шақырылған тұлғаның негізгі себептерге байланысты сот шақыруына келе алмаса, оның болған жерінде немесе жаңа жоба бойынша заманауи техникалық байланыс құралдарын қолдана отырып жауап алынуы мүмкін.

АЛАТАУ: – Иә, заңнамада біраз

өзгешеліктердің барына қанықтық. Қазір екінің бірінде смартфон немесе планшет бар. Бірақ, тараптар сот отырысында шешіммен келіспей, әлеуметтік желілерге тікелей эфирге шығып, ақпаратты бұрмалап жеткізетіндер бар. Шынайы ақпараттарды бұрмалағандарға және басқа да сотта құқық бұзғандарға қолданатын шара қандай?

Қалдарбек ДОСЫМБЕТ: – Бүгінгі қоғамда бұл мәселе ушығып тұр. «Самаурын қайнапты десе Самарқанды су алыпты» дегендей, бұрмалап алып кететіндер бар. Соңғы нүктені, яғни, шешімді шығаратын, үкімнің нүктесін қоятын сот. Ақты ақ, қараны қара дейтін де сот. Кейде сот отырыстарына сотты құрметтемеушіліктер де болып жатады. Ашық сот процестерінде, заң

бойынша бейнесюжет жасауға, аудио дыбыс жазуға рұқсат етілген жағдайда олар да ақпараттың шынайылығына мән беруі керек. Сонымен қатар, сот табалдырығының алдында тұрып алып, нақақтан-нақақ ақпарат тарататындар оның сұрауы барын білуі тиіс. Ал сот отырысында, сотқа құрметсіздік білдіру фактісі анықталса, төрағалық етуші судья заң бұзушыға сот отырысында сол факт бойынша дереу шаралар қолданады. Ол факт сот отырысының хаттамасында тіркеледі. Осындай іс-шараларға қатысты, қазіргі қолданыстағы заңнамамен реттелмеген мәселе шешілгелі тұр. Сот приставының процессуалдық дәрежесі заңнамалық тұрғыда азаматтық іс жүргізуде қабылданбақ. Пристав сот отырысы кезінде залда қоғамдық тәртіпті сақтайды, сотқа процестік әрекеттерді орындауда жәрдем көрсетеді, соттарда судьялар мен процестің өзге де қатысушыларын күзетуді жүзеге асырады. Яғни, төрағалық етушінің өкімдерін және өзіне заңмен жүктелген басқа да өкілеттіктерді орындайды. Азаматтық процестік кодекске екі жаңа бап заңға қол қойылғаннан кейін қосылатын болады. Олар жаңағы айтып кеткен сот приставы мен аудармашыға қатысты баптар.

АЛАТАУ: – Аудармашы демекші, талап арыз қай тілде жазылса, сот жүргізу процесі сол тілде өрбиді. Осы аудармашылар туралы жаңа заңда қамтылған ба?

Қалдарбек ДОСЫМБЕТ: – Аудармашылар, келісім шартпен жұмыстарын атқарады. Жалпы аудармашы дегеніміз кім? Жаңа заңда бұл да қамтылған. Аудармашы аудару керек тілдерді және сурдоаударма техникасын меңгерген адам. Жүргізіліп отырған істің тілін куәгерлер, сарапшылар, мамандар білмеген жағдайда аудармашылар шақыртылады. Аудармашыны тағайындау туралы төрағалық етуші хаттамалық ұйғарым шығарады.

АЛАТАУ: – Соттың өкілеттіліктері артуда, бұл бағытта алып қосарыңыз бар ма?

Қалдарбек ДОСЫМБЕТ: – Іске қатысатын адам басқа қаладағы немесе

аудандағы, тіптен басқа мемлекеттегі дәлелдемелерін қамтамасыз ету (жинаудың, зерттеудің) қажеттігі тұсындағанда, сот өз бастамасымен қажетті сұрақтар шегін анықтап тапсырма жолдауға құқылы.

Сондай-ақ, сот – сараптама тағайындау кезінде, тараптардың өтінішхаты негізінде немесе өз бастамасы бойынша тағайындайды. Тұлға сарапшыға қоюға тиіс сұрақтарды сотқа ұсынып, жауап алуға құқылы. Сарапшының қорытындысында көрсетілуі тиіс сұрақтарды сот белгілейді. Сот қатысушы тараптан ұсынылған сұрақтарды қабылдамауы жөнінде сот сараптамасын тағайындау туралы ұйғарымында көрсетуге міндетті. Аталған бапқа қосымша өзгертулер енгізілген сараптама материалдарын сот айқындайды. Егер сараптама жүргізуде куәлардан қосымша мәліметтер қажет болса, сот оларды шақыруы және сарапшының қатысуымен жауап алуға құқылы. Тараптарға бұл туралы хабардар етіледі. Бірақ олардың келмеуі куәлардан жауап алуға кедергі болмайды. Мұнда жауап алынған куәлар істі қарау кезінде сот отырысына келуден және қайта жауап алудан босатылмайды.

АЛАТАУ: – Судьяның сот шешімдерін шығару мен жариялау барысындағы міндеттеріне қосымша қандай жүктемелер қоса алады?

Қалдарбек ДОСЫМБЕТ: – Судьяның сот шешімдерін шығару барысын «кеңесу бөлмесі» деп анық атаймы, бөтен адамдардың қатысуын және кеңес құпиясын жария етуді болдырмайтын жағдайда шығарылады деген ауыстыру заңда көзделген. Жаңа жоба бойынша істі мәні бойынша оңайлатылған іс жүргізу тәртібімен шешкен кезде сот уәждеу бөлігін қоспай, тек кіріспе және қарар бөліктерінен тұратын қысқаша шешім шығарады.

АЛАТАУ: – Қазір сот жүйесінде татуластыру рәсімдері кеңінен қолданылуы насихатталып, халық арасында түсіндірме жұмыстары әлі күнге дейін жүргізілуде. Осы Заң жо-басы бұл бағытта дамиды ма?

Қалдарбек ДОСЫМБЕТ: – Орынды, татуластыруды дамыту одан әрі көзделген. Азаматтық істерде көбіне дау-дамай, отбасылық жағдай, тағы басқалары бар. Жаңа жобада татуластыру рәсімдеріне де көптеген өзгерістер мен толықтырулар енгізілген. Мысалға, бұрындары татуластыру рәсімдерін қолдана отырып дауды реттеу туралы өтінішхат, жариялы азаматтық-құқықтық қатынастардан шығатын істерге қолданылмаса, енді барлық азаматтық істерге қолданылатын болады. Яғни, қолдану аясы кеңейеді. Сонымен қатар, партисипативтік рәсімді тек адвокаттар емес, енді заң консультанттарының да жүргізу мүмкіндігімен кеңейтілген. Қазір заң консультанттары көбейгеніне байланысты, енді тараптарды татуластыру-дың бір жолы - партисипативтік рәсімнің қолданылуы жиілейді. Дауды бейбіт жолмен реттеуге кең өріс ашыла-ды. Заң жобасына қол қойылғаннан кейін сот жүйесінде елеулі өзгерістер орын алатын болады.

АЛАТАУ: – Уақытыңызды бөліп, сұхбат бергеніңізге көп рахмет!

Айтақын МҰХАМАДИ

ТАНЫМ

ЖАПЫРАҒЫН
АЙҒАН

Соңы. Басы өткен сандарда

Тай жүгірткен заман-ай.
Арғымағын жоғалтып,
Жабылар жалымен теңелер.
Жақсылардың малы жоқ,
Жамандар малмен теңелер.
Арғымақ жалғыз, ер малсыз
Алланың аманаты - жан,
Қашан алары болжаусыз.

Осы заман тура біздің басымызда тұрды.
Шіркін, әулие жыраудың әулиесі екі ғасыр
бұрын білген.

Әзікенмен болған азғантай уақыт, мені
қалың тұман қайғыға көміп те, кейде бар қайғы-
мұңды серпіп тастағандай болды.

Сыласқанға жат жақсы,
Жыласқанға өз жақсы — деген осылай.

Түрменің аты түрме, тыныштық жоқ,
сұрайды, қинайды, жала жабады, өтірікті
мойындату үшін жәбірлейді. Таңның атысы,
күннің батысы жер қаздырып, отын жарғызып,
көше сыпыртып білгендерін істейді. Қара
шай, бір жапырақ қара наннан басқа нәр
татқызбайды. Ел жұрттан келген ас-тамақты
жеп, жан шақырамыз. Бір күні менімен бірге
жататын Садуақас деген үлкен кісіге, баласы
қозы сойып, басын алып, қазы-қартасын
асып, келістіріп тамақ әкепті. Өлгі тамақты
жеп отырғанда, Садуақас қария басты мұжып
отырып, баласына қарап, Ай мал көрмегір-ай,
мына қозы өлгі егіз табатын қойдың қозысы ғой,
неге сойдың, — деп ренжігенде, мен жағамды
ұстадым.

Біздің сорлы қазақтың кейбіреуі, өз малын
өзі жеуге қимай, ішпей-жемей, бағып-қағып,
рақымсыз жауға айдап бергеніне таңдандым.
Осыған қарағанда адамзаттың көзі топыраққа
ғана тояды, — деген шындықтың шындығы
екен. Мен бірнеше рет түрмеден қашып
шығып, ел-жұртыма қосылам ба деген
ниетімнің сәті түспеді. Түрмеде жатқандардың
ішіндегі ең жасы мен болғандықтан қашса осы
қашады, — деп маған күзетті мықтап қойды.
Қыс өтті, көктем келді, құстар да өз көліне,
өз жеріне хихулап қайтып жатыр, барлығы да
қанаттарына сағыныш байлап бара жатқан
сияқты. Менің туған жерімнің берекесі кетті,
бұл жерді сағынып қайта оралатын адам жоқ
секілді, көбісі анасынан, анасы баласынан,
өлісі-өлі, тірісі-тірі айырылып тоз-тозы, телім-
телімі, өрім-өрімі шығып қаңғып кетті. Бұған
туған жер кінәлі емес, кеңес өкіметі, оны
орнатушы «шаш ал десе, бас алғандар» кінәлі.

Түрмеде жатқан бірнеше жастау дегендерін
маған қосып, Өсек өзенінің бойынан қарағаш
кестіріп, оны жарғызып отын дайындайды. Бір
күні менің қасыма Мамажан деген сіргелі жігітті
қосып, ат арбамен отынға алып келді. Бізді
күзететін екі солдат, біреуі Әмір Саймағанбетов
деген 17-18 жастағы қазақ бала, біреуі орыс.
Әмір менен бір-екі жас кіші. Ол арқадан келген
екен, әке-шешесі сол жақта қуыңға ұшырап,
баласын осы жаққа бас сауғалауға жіберген
болу керек.Өзі орысша оқыған, сауатты жігіт,
ескіше де таниды.

Бірнеше күн тиіп-қашып әңгімелесіп жүріп,
екеуіміз таныс-біліс болдық. Менің шын ниетім
осы екі солдаттың қаруын қолға түсіріп, арбаға
қатқан атқа мініп, ел-жұртымының артынан
Қытайға өтіп кету. Өйтпесе мені кулаксың,
көрнектісің деп атып тастауы да мүмкін. Бұл
ойымның да реті келмеді, екеуі де өте сақ
бізге жақындамай алыста тұрып сөйлеседі.
Қаруларын мойындарынан тастамайды. Біз
шабуыл жасасақ атып тастаудан тайынбайды.
Ол кезде заң солай. Жазықсыз мал-жанынан
айырылып, аштықтан, жалаңаштықтан туған
жерлерін тастап босқын болған, қырғынға
ұшыраған қазақтардың сөзін сөйлеп, жоғын
жоқтайтын азаматтардан, кеңес өкіметіне
көптеген арыз-шағымдар түскен болу керек,
соған қарай түрмеде жатқандардың ісі қайта
қаралсын, жаламен жатқандар босатылсын,
деген нұсқау келсе керек. Түрмедегілерге қайта
тергеу жүргізілді. Мені де қайта сұрады. Мен
бар шындықты айттым, өзіме тиісті бір атым,
жаңадан үйленген бір қатыным бар екенін
өзімнің әлі 20 жасқа толмағандығымды айттым.
Тергеушілер де ойлаған болу керек, жиырма
жаста сонша мол дүние жинай алмайтынымды
және болыс, би болмағандымды, оның үстіне

шекарада әкем, бауырым, туыстарымды
қырып тастағандарын, сонымен тергеудің
қорытындысы бойынша, мені ақтап қолыма
ақтау қағазын беріп түрмеден босатты.

Атақ Абылайдікі,
Қой Тоғамбайдікі, — деген осы.

Түрмеден шыққан соң, көшеге шығып,
танитындардан кімдер қалып, кімдер қойғанын
сұрадым, ешкім анық-қанығын білмейді.
Нұрғалидың әйелі Бибіжар баласымен
осы Жәркентте Мырзақмауда екен, әлі
босатпапты, алып кетейін деп, астыртын
кісі салып сөйлесіп едім, шыға алмады.
Мен ақталып шыққан адаммын, сондықтан
қайда барсам да хақым бар. Неде болса
туған жерімізді, жұртымызды көріп кетейін деп,
Жәркенттен жаяу шығып Әулиеағашқа өзіміздің
қыстаудағы Салпық атамның күмбезіне келіп
бата дұғамды жасадым.

Ел көшіп кеткен жұрт не оңған дейсің,
шашылған ыдыс-аяқ, көрпе-жастық, киім-
кешек, жау шапқандай. Осындай көріністі
көргенде, сай-сүйегім сырқырап, балалық
шағым есіме түсіп еңіреп тұрып жыладым.
Сол түні қайтып Жәркентке кетейін дедім де,
бір күн болса да ата-бабамның, өзімнің туған
топырағымды құшақтап жатайын, туған жерге
қайта оралатын заман болар ма, болмай ма

бүйтіп бүлінбес еді ғой, — деп ойлады.

Әкем маған қарап тағы не айтайын,
мен түрмеден солай шықтым деді де, дем
алуға беттеді. Мен әкеме ұмытылмайтын
жақсылық жасап, азаматтығын көрсеткен Әмір
Саймағанбетов әкеммен сонау 1961 жылдары
студент кезімде кездесіп, табақтас болдым.
Мен Әмірді арнайы әкем деп отырмын, себебі:
Әмірдей азамат менің әкеме көмектеспесе,
мен жарық дүниеге келерме едім. Әкем де
өз үйіріне қосылмас еді. Ол былай болды.
Менің әкем Төреханмен түйдей құрдас Нұрым
деген Шегеректің баласы Нұрымов Қадыр, сол
1961 жылдары Көкталдағы Абай мектебінде
мұғалім болатын. Қадыр ауырып ауруханаға
түседі де, сол ауруханада емделіп жатқан Әмір
Саймағанбетовпен бөлмелес болады. «Адам
сөйлескенше, жылқы кісілескенше» дегендей,
екеуі әңгіме дүкен құрып, өткен-кеткенді айтып
отырып, Әмір Қадырдан 1930 жылдар Жәркент
түрмесінде Төрехан деген жігіт, көрнекті болып
ұсталып түрмеде жатып еді, ол кезде мен
сол түрмеде күзетші әскер едім. Ол ақталып
шыққаннан кейін отын тасып жүрген арбаның
атын беріп құтқарып едім. Соның өзі келді ме?
Бала-шағасы бар ма? — деп сұрайды. Бізді
бес саусақтай білетін Қадыр ағай, біз жөнінде
толық мәлімет береді.

деген ой қаумалап, иесіз үйге кіріп жатпай,
атам Салпықтың күмбезінің ішіне кіріп жаттым.
Ондағы ойым атам Салпық немересі мені
иіскесін, мен атам жатқан топырақты иіскейін,
аруақтарда жалғыздық көрмесін дегенім
ғой. Не керек жалғыздық басқа түсті, ақыл
айтар әке-шешен, бауыр-туысың жоқ, оқым
он бөлек, санам сан бөлек боп, ес ауған
жаққа құлайды, ауады деген, есім барда ел-
жұртымыз табыайын деген тоқтамаға келдім.
Таң қылаң бере Ш.К.М. (школа крестьян
молодежи) арқылы, Өсекке түссем, өзіммен
бірге түрмеде жатқан ақталғандар отын
дайындап жүр екен. Олармен амандық білісіп,
хал айтысып кеткелі тұрғанымда, күзетші Әмір
Саймағанбетов алыста тұрып маған қазақша
сөйлеп, сен бірер сағат тос, жаяу кетпе, мен
ана арбаға жеккен аттарды отқа қоям, сол
кезді пайдаланда, орысқа көрсетпей мініп кет,
менің саған істеген жақсылығым осы, қалғанын
өзім көре жатармын, ел-жұртыңа сәлем айт,
деді. Мен кеткен боп, кетіп қалдым да, қалың
қара ағаштың ішіне кіріп жасырындым. Әмір
айтқанын істеп, аттарды арбадан шығарып
арқандап қойды. Түс ауып қалған кез.
Арқандаулы тұрған аттың бірін жайдақ міндім
де, қалың тоғайдың арасына еніп кеттім.

Мен Талды ауылының аяқ жақ өткеліне
жақындағанымда, арт жағымнан екі-үш рет
оқ атылды. Ол оқ Әмірдің өзін пәледен сақтап
қалу үшін атқан оғы деп ұқтым. Шіркін қанына
тартпайтын, бір-біріне бүйрегі бұрмайтын
қазақ жоқ екендігіне осы жолы көзім анық жетті.
Әмірдей асыл азаматтар көп болса, қазақ

одан артық не керек. Менің сонау Арқадан осы
өңірге келгеніме жарты ғасыр боп қалды, Алла
тағала кімнің тұрманын түгел қылған, — деп
сөзін аяқтады.

Әкем аз уақыт бойын сергітіп келді де,
әңгімесін қайта бастады. Сөйтіп Әмірдің
түрменің арбасына қатып, отын тасып жүрген
атына мініп, Қорғас қайдасың деп тартып
отырдым. Біздің ауыл «Кеген» өзені мен
«Жалаңаш» деген жерлерге қоныс теуіпті.
Ауып келген халықта қандай байлық болсын.
Көрістік, табыстық, жыладық-сықтадық одан
не шықсын, сол біздің ауыл қоныс тепкен
Кеген мен Жалаңаштың аттары, шуырып
босып келген халықтарға негізделіп қойылған
болу керек. «Кеңес өкіметінен зобалаң көріп
ауып келгендер өзені» деген сөз қысқарып
«Кеген өзені» болып, аш-жалаңаштар келіп
орналасқан жер «Жалаңаш» атанған көрінеді.
Ауылдың сұрқы тым сүреңсіз, жесір қатын,
жетім бала, баста ұй, бауырда қазан жоқ.
Қатылы қой, алалы жылқы жоқ, әйтеуір
өлместің күні. Кеңес өкіметі жарылқамаған
қазақты Қытай өкіметі жарылқай ма? Қайда
барсаң да халықтың айтары мынау:

Келіп едік Кегенге,

Кеген жақсы дегенге.

Тары тұрмақ талқан жоқ,

Суға шылап жегенге.

Нан бар, қоқым жоқ,

Ат бар, тоқым жоқ.

Келі бар, келсап жоқ,

Біз жүрміз, деп-сал бол, — деген өлеңдер

осы тұста туған болуы сөзсіз. Мен орыстар тек
кеңес өкіметінде ғана екен деп жүрсем, олар
Қытайда да бар екен, көбісі қалашықтарда,
ауруханаларда, ұн тартатын диірмендерге
орналасқан.

Мені ағатайым (Нұрғали) халық арасында
емші боп жүрген, Шорқа деген орыспен
таныстырып, емшілікті үйретуді тапсырды.
Құдай тағала пендесін ырызғысыз тастамаған
бір ай әлгі орысқа еріп жүріп, жас балаларға
білегінен ем салуды үйрендім. Екінші айдан
бастап, өз бетіммен емшілік жасадым. Көп
түкірсе, көл деген осы, емшілігімнен түскен
нәпәқа сендерге азық болды. Қытайдағы
Қорғас, Кеген, Жалаңаш, Шет бұлақ, Үш бұлақ,
Құлысты, Қарай, Үлкенмазар, Кішімазар,
Шиңпаңзе деген жерде тұратын халықтардың
балаларының бәрін емдедім. Дәл қазір мен
емдеген балалардың алды алпыс жастан,
арты қырық бестен асты. Басыңа қиыншылық
түскен халық тез оңшалады. Екі-үш жылдың
ішінде азып-тозып барған ел, жұрт қатарына
қосылды. Егін салды, шөп шапты, айлық-күндік
істеді, бірді-екілі мал бітті.

Қытай қазақтарында болыс, би болмайды,
олардың міндетін Ақалақшы, мыңбасы,
жүзбасы, елубасы, зәңгілер атқарады. Сол
тұстағы, мен білетін ақалақшылар Әмір,
Кенжебек, Бұтарбай, Бөкей, Нұрғали.

Ақалақшы деген сөз төркіні ақы алушы
дегеннен шыққан болу керек. Ақалақшылар
ауылмен ауыл арасындағы жеке адамдар
арасындағы дау-дамайды шешіп, соларға
билік айтып, шешімдері мен биліктері үшін екі
жақтан да ақы алады.

Құдайдың берер малы жоқ, біреудікін
біреуге аударып береді дегендей. Ақалақ-
шылар мені шақырып алып:

— Сен ел арасында емшілік жасап жүрсің,
сенің бармайтын түтінің қалмайды, сондықтан
күз кезінде халықтан алынатын астық салығын
қоса жина (ол қызметтің аты ұшыршы, ләнші)
— деді. Әрбір от басы өзінің ат көлігіне соқа,
сайманына, адам күніне қарай жаздық, күздік
астық айдайды. Айдаған астығының жер
көлеміне немесе түсіміне қарай, қадақтан
(кг) бұттап (16 кг) салық құяды. Дәл осы
кезең сендердің барлықтарың жас, аузын
ашқан балапанша, нан сұрағаннан басқа еш
көмектерің жоқ. Жеке адамдардың немесе
жеке қожалықтардың астығы алынып, қырманы
қызылдап болғаннан кейін, қырмандағы
астықты көз мөлшермен көресің де, мұнша
қадақ немесе сонша бұт салық құясың деп,
қолыңа қағаз жазып тастап кетсең айтқан
жеріңе әкеп өздері өткізеді. Салықпен қоса өз
білгендеріңше кеусен де беретін салты бар.

«Ел теңіз, саудагер қасық» деген емес
пе! Халықтың берген кеусен сендер қанша
ішіп жесендер де жетеді. Әкенің борышы
балаларың бау. Мен сендерді осылай бақтым.
Құдай бақ бергенде емші, ұшыршы деген атаққа
ие болдым. «Ұшыршы» деген сөз қырманыңды
тазала, астығыңды ұшыр деген сөз. Сол
ұшырылған астықтан салық жинаушыны
«ұшыршы» дейді. Кәдімгі балаларды емдейді
деген сөзді «Емші» деген сияқты. Менде сен
білмейтін бір сыр бар, шет жағасын айтайын,
ұшыршы боп, емші боп жүргенде дүйім от-
басын аралап жығасың, әрбір үйдің еңбектеген
баласынан еңкейген көрісіне дейін білесің.

ТАНЫМ

БАӘЙІТӨРЕК

танисың, сөйтіп жүргенде бір қызға ерекше назарым ауды. Ол бір диірмен ұстайтын шалдың қызы еді. Мен сендерді аш қалдырмау үшін, кеусенге жиналған астықты диірменге апарып, тартып ұн жасаймын. Диірменге барғыш болдым.

Мен әкем сөзін аяқтамастан, әке мен ол қызды білемін, Кегеннің бойында Шырғанақтың арасында бие байлап отырғанда біздікіне көп келуші еді ғой, сол ма дедім. Әкем қарқылдап күлді де, ары қарай айтпаймын, білсең қалғанын сен жаз деді. Әкемнің екінші бір әңгімені айтпай бара жатқанын ескертіп, Кегеннің бойында Шыныбектің қыстауының түбінде сол Шыныбектің шегірек Әбірахымға берген қызының тойында Күләй деген келіншекпен айтысқанын ескерттім. Осы айтыста Күләй жеңіліп, сөзден ұсталғанын мойындап, екінші айтысқа түспеймін деп, басына қара орамал салып орнынан жылап тұрып кеткен. Бұл айтыс ел аузында да сақталды. Мен де бір мұншасын жатқа білем, сол туралы айтсаңыз қайтеді дедім. Әй, шырағым-ай, сол диірменшінің қызымен болған, Күләймен болған айтыс оқиғаны айтуды ел-жұртпен саған тапсырдым. Мен айтсам мақтан болады, - деді де орнынан тұрып үй алдындағы төбеге шығып кетті. Мен үлкен ой үстінде қалдым.

Қашанда қасиетті адамдар жайлы жазу үшін қолыңа қалам алып, орныңа отырғанша, тіпті жазып болғанша, жаныңды мазалай беретін үлкен жауапкершілік сұрақтары жан-жағыңнан анталап тұрған сияқты сезінесің. Қара қылды қақ жарып, әділ билік айтқан, қара сөз бен қызыл тілдің шеберлік шешендігін бағалап, өрелі сөзбен өрнек құрған, замана тауқыметіне ығып жасқанбаған, қабырғасын қақыратып билік айтып, ер қасиетін, ел қасиетін, жер қасиетін жадында сақтап өрнекті ойдан түйін түйетін Қожамбет би, Қожамбет әулие туралы өз ойымды айту маған оңай түсіп отырған жоқ. Атақты әулие, би бабамыз туралы ара-кідік ел аузында, сирек шыққан ертедегі басылымдарда жасырынған жақұт сияқты жарқ ете түсетін, шешіліп шебер сөйлеген азды-көпті тағылымды сөздері баршылық. Бұл да болса Қожакендей бидің ұрпақтарына қалдырған мол мұрасы. Қожакеннің шыққан тегі Суан, одан Мұрат, одан Егізек (Орыс), одан Ханкелді, одан Ақша екенін білмейтін Суан жоқ шығар. Кейінгі кезде кейбір шежірешілер ата-тегі тұрмақ, қазақтан қаны басқа тілі, діні басқа тайпаларды да Суан етіп көрсетіп, санын көбейтпек. Мұндай шежіренің аса жақсылыққа апара бермейтіні хақ.

Қожакеннің атамекені Қарақойын (Қоңырөлең), жазба әдебиеттерге сүйенсек Қожакен Тезек төренің, ақын Сараның, Бақтыбайдың тұсында өмір сүрген. Меніңше Қожакен осы аталған үш ірі тұлғаның үшеуінен де жас жағынан үлкен сияқты. Ақын Сара Тастанбекқызы (1876-1916) жылдар арасында, ал Бақтыбай Жолбарысұлы (1835-1916) жылдар аралығында өмір сүріп, екеуі бір жылда бақиға аттанған. Абылайханның ұрпағы Тезек Албан мен Суан еліне төре болып тұрғанда Қожамбет әулие Тезектің ең сенімді биі болып, Ақ орданың төріне бірге отырған.

1964 жылы Қазақ мемлекеттік көркем Әдебиет баспасы шығарған «Айтыс» кітабының 115 бетінде Сүйімбай мен Тезек төре айтысында Сүйімбай Тезек төреге былай дейді:

Қожамбет Суандағы сен бір дүлдүл,
Қашекеден қан жайнақ сен бір бұлбұл.
Төрем пысық болды деп Албан, Суан,
Жайдақ атқа мінгендей жұлқынып жүр.
Бұл Сүйімбай ақынның Қожамбетті дүлдүл бисің, бірақ Тезек төре болды деп далбақтап кетпендер, деп ескерткені. Осы «Айтыс» кітабының 145-бетіндегі Біржан мен Сараның айтысында Сара былай дейді:
Ақ Найман, Қожамбетке Арғын жетпес,
Төртуыл Қаратайдан қазақ өтпес.
Бұл ақын Сараның Қожамбеттің әділ де таза билік жасайтынын, ешкімге сатылмайтынын, асқақтаған арқаның ақыны Біржанға ескерткені шығар деп түсінемін. Қожакеннің білгірлігін Сара да сыйлап, құрметтей білген. 1988 жылы «Жазушы» баспасынан шыққан «Айтыс» кітабының екінші томындағы 301 бетте Бақтыбай мен Тезек төре айтысы бар.

Сол үлкен айтысқа Қожамбет би аса шеберлік, зерделілікпен, төрелігін айтып, бала ақын мен атақты төре ақынға баға, бағыт-бағдар беріп отырған. Бақтыбай Тезек төренің ауылына келеді де ешкімнен келісім де, рұқсат та сұрамай өлендете жөнеледі.

Тақсыр-ау, сәлем берем тыста тұрып,
Құлақ сап тыңдасаңыз мойын бұрып.
Жалғанда зәрің қатты төре дейді,
Айтуға болар ма екен үйге кіріп.
Сонда ақ үйден шаңқ етіп Тезек төренің ашуланған дауысы шығады да:
— Бұл кім өзі, шаңқай түсте үйімнің сыртынан келіп бақырып тұрған! Кім де болса басын алыңдар, — деп екі жөндетін жібереді.
— Төреге тілім тиген жоқ, басымды неге

Қарашаңырақ иесі Ақберен Әдепханұлының отбасымен
сол жақта келіні Құралай, оң жақтан солға қарай
Мәртау, Аңсар, Арын және Нұртау

алады? Менің басымды төре алмайды, құдай алады, — дейді Бақтыбай. Бақтыбайдың өжеттігін, өрлігін, қайсарлығын, өлендерінің жүйелі екендігін байқаған, төрде отырған Қожамбет би сөзге араласып:

— Сексендегі шалменен құдай қосса он сегіздегі қыз құрдас, қырықтағы әйелмен нәсілі болса он бестегі ұл құрдас.

Асылдың басын асыл алмақ емес,
Нәсілдің құны сұралмай қалмақ емес.
Бақтыбайдың жасы құрдас болмағанмен, сөзі құрдас шығар. Алдыңызға келген пақырдың бас салып басын алдыруыңыз лайықты болар ма екен? Бұл баланы тоқтаусыз сөйлетіңіз, кем болса басын аларсыз, тең болса ашуыңызды қайтып аларсыз, — дейді. Оны естіген төре райынан қайтып:

—Бақтыбай сен ақын болсаң, мынау Ақдөнекер Жарлықамыс деген сорлының әйелі еді. Сұлулығына мен қызығып, менің хандығыма бұл қызығып, ақыры күшпен тартып алдым. Осы Дөнекер сұлуды мақтауға бұйырам, — дейді Бақтыбаға:

— Мақтасам мақтайын, — дейді Бақтыбай. Сонда Қожамбет би:

— Сен жас та болсаң Ескелді бидің тұқымысың, өтірік айтпа, шындықты айт, өтірік сөз құлаққа жақпайды, арнасы жоқ жерден су ақпайды, өтірік айтпай, шындықты айт, өрқашан құдай сақтайды, өмір шындыққа тоқтайды, — дейді.

Қожакеннің Бақтыбайға ақыл айтып сілтеме жасауының өзі Тезектің әйелі Дөнекердің де, Бақтыбайдың да, Тезек пен Қожакеннен әлдеқайда кіші екенін меңзейді.

Әділ сөзге шабыттана, сілкініп, сергіп қалған Бақтыбай Дөнекердің тарихын тізбектей жөнеледі.

Қыранды қыран деме ізден шыққан,
«Жақсы сөз жарым ырыс» сізден шыққан
Өлсем де Дөнекерді мақтамаймын.
Дөнекер сіздің емес біздің қатын.
Тартып ап қатын қызды білмей затын,
Төркіні Дөнекердің қокандықтар,
Қоқанның қайын қылсын тәжік-сартын.
Абылай аты шыққан Қамбарымен,

Отырсың Абылайдың сен малымен.
Қазақтың қой, жылқысы аз болды деп,
Жұттың ғой Дөнекерді дамбалымен.

Сонда Қожамбет би жақсы да демей, жаман да демей, көзінің астымен Бақтыбайға шырай беріп, күлімсіреп құс жастыққа шынтақтай түседі.

Сонда Тезек төре:
— Қызталақтың баласы, осынша жаманда деп пе едім?, — деп атып түрегеліп, қылышын ала жүгіреді. Қожамбет би төренің екі қолынан шап беріп ұстай алып:

— Қойыңыз, төре қойыңыз! Хан қайта сөйлемейді, қайта сөйлесе қара басқаны, — деп қылышқа жармасып ханға басу айтады.

Тезек төре хан болса сөзге тоқтаған, ақын

Сол жиынға Қожакен өз нөкерлерімен барса керек. Сол тұста Қожакен басқарған Суан елінің біразы Шығыс Түркістанға жер ауған болуы керек. Осыны естіген Найман мен Жалайырдың билері Қожамбет биге қарап:

— О, Қожаке, аман ба? — дейді. Қожакен селқос қана:

— Аман ғой, жәй-жапсар сұрасқандарың осымен тамам ғой, — депті. Жалайырлар мен найманның болыс билері кідіріңкіреп барып:

— Аманың аман ғой, ал бірақ еліңнің ширегінен айрылғаның жаман ғой, — депті. Сонда Қожакен ашуланыңқырап дауысын қатқылдау шығарып:

Менің елім сендерге ел емес пе?
Ұрпағына үш жүздің тең емес пе?
Іле, Балқаш, Алакөл, Марқа, Сайрам,
Барлығымыз су ішкен көл емес пе?
Сөз төркіні кесек-ті,
Мұрас етіп ерлікті,

Тастаңдар қатын өсекті,
Көрсетіңдер елдікті, — деп болыс билерді сөзден доғарып, тосып тастаған.

Қожакен туралы тағы бір ел арасындағы аңыздың шындыққа жанасарын оқырман қауым өздері бағалай жатар, оны да айта кетейін.

Қожамбет дүниеге келіп, арқалы бесікке сүйеніп отырған анасы қалғып кетіп түс көреді. Түсінде: құшағында еміп жатқан Қожамбетті екі адам келеді де көтеріп алып кетіп, апарған күйі темір ұстаның көрігінен шыққан жалынды қып-қызыл көмір шоғына ары қақтап, бері қақтап, бір-бірінен «Пісті ме, пісті ме» — деп, қайта көтеріп әкеп анасының құшағына тастап кетеді. Шошып оянған анасы баласының амандығын көріп, құдай аруаққа сыйынып, ақсарбас сойып таратады. Осыны естіген атақты болыс-билер жасында көріктің шоғына пісіп шыққан Қожамбет сөздің шоғына да елді пісіріп алады. «Қара тасқа қарсы салатын алмас қылыш секілді» дейді екен. Қожакеннің егде тартып ел арасында билікке сирек араласып, жүрістен де, сөзден де шау тартқан кезі болу керек. Кешқұрым төбеге шығып отырған кезінде атын ақбөбік қып терлеткен хабаршы келеді де, Биекеңе сәлем беріп амандасқаннан кейін Қожакенге қарап:

— Би ата, мен суық хабар әкелдім, Мырзакелді байдың Тұматай баласының шөбересі Апахаң бидің (Салпық бидің) мал жаны қырылып жалғыз қалды, соған сізге хабарға келдім, — дейді. Сасып қалған Қожамбет би екі алақанын жайып дұғасын оқып, қолымен бетін сипап, көзіне жас алады. Ертесіне Қарақойыннан (Қоңырөлең) атқа қонған Қожакен Әулиеағашқа келіп қонып, келесі қонаққа Іленің бойындағы Салпық бидің қыстауы Салпық түбегіне келіп ат басын тірейді. Салпықпен қол алысқаннан кейін Қожакен Салпыққа салмақты түрде қарап:

— О, Апаха, мал-жаныңның қырылып қалғаны жақсы болыпты, естіп әдейі келдім, сен жасыма. Балаң өлсе белде, қатын өлсе жолда, қамшының сабы сынды, малың өлсе базарда бөрі табылады, — деп көңіл айтыпты. Барлық ел-жұрты Салпық бидің атын тіке атайы «Апахаң» дейді екен.

Қожакеннің Кесікті, Сарыбел мен Талдының арасындағы үлкен дөңде жатқанын бүкіл Суан біледі. Сол Кесікте Шойнақ батыр да жатса керек. Қожакенді Суан ғана емес бүкіл үш жүздің ұрпағы сыйлайды. Оған дәлел 1993 жылы маусым айының аяқ тұсында атақты өнер қайраткері, Қазақстан Республикасының халық әртісі Асқар Тоқпанов Жаркенттегі өнер адамдарымен сұхбаттасу кездесуінде:

— Осы Жетісу өңіріндегі әулие бидің бірегейі Қожакен. Қожакен Кесікте жатыр, мен басына барып аруағына тағзым еттім. Қожакеннің басына ескерткіш қою жәйін әкімдеріңе де айттым, — деді.

Осының өзі үлкен өнер адамының әулие биге деген жүрек тебіренісі мен қасиетін қастерлеу еді.

10 ПРОИЗВЕДЕНИЙ ЛИТЕРАТУРЫ И ИСКУССТВА, ПОВЛИЯВШИЕ НА ОБРАЗ АБАЯ КУНАНБАЕВА

Внутренний и внешний мир поэта-мыслителя Абая Кунанбаева нашел отражение в многочисленных литературных, изобразительных, архитектурных, музыкальных, театральных и кинопроектах. Авторами этих шедевров являются выдающиеся деятели культуры и искусства страны. Именно благодаря их высокохудожественному творчеству великий поэт предстает перед нами в своей духовной возвышенности и мудрости. Так какие же именно произведения определили привычный для нас образ Абая Кунанбаева?

1. Литературный образ поэта, его духовно-нравственные искания и принципы, жизненный и творческий путь сформированы в гениальном многотомном романе Мухтара Омархановича Ауэзова «Путь Абая». Сакральное значение эпопеи заключается и в том, что выдающийся писатель через

судьбу Абая показал всю палитру социальных и традиционных взглядов и отношений в казахском обществе конца XXI - начала XX века. Роман был написан в четырех книгах в течение почти 15 лет - с 1942 по 1956 годы. Кстати, предтечей этого поистине титанического труда была трагедия «Абай», написанная и поставленная Мухтаром Ауэзовым совместно с Леонидом Соболевым в 1939 году. Эпопея донесла до своего читателя через многочисленные переводы на языки народов мира боль и надежды, стремления и мечты, прошлое и будущее казахского народа. Роман стал классикой не только казахской, но и современной мировой литературы.

2. С именем Мухтара Ауэзова связано и

еще одно гениальное произведение - опера «Абай», где писатель выступает в качестве автора либретто. Постановщиками оперы стали Ахмет Жубанов и Латиф Хамиди. Первым исполнителем роли Абая является народный артист СССР Ришат Абдуллин, а партии Ажар - народная артистка СССР Куляш Байсеитова, Айдар - народный артист Казахской ССР Байгали Досымжанов. В 1958 году опера с триумфом прошла премьеру в Москве. Вот уже более 75 лет данное произведение в театральном репертуаре страны и за это время стало символом казахского оперного искусства.

3. Конец 40-х годов прошлого столетия ознаменовался появлением еще одного шедевра культуры. В 1949 году состоялась премьера спектакля «Абай» на сцене Казахского академического театра драмы. Основной сюжет спектакля - путь становления поэта-борца и просветителя. Уже через три года в 1952 году группа артистов, занятых в спектакле, удостоивается Государственной премии СССР. Образ Абая открыл «окно» в мир высокого искусства режиссеру Ш. Айманову, художнику В. Голубовичу, актерам К. Бадырову (роль Абая), К. Куанышпаеву (роль Кунанбая), Е. Умурзакову (роль Даркамбая), С. Кожамкулову (роль Майбасара), Р. Койшубаевой (роль Зере) и Х. Букеевой (роль ведущей).

4. Духовный мир Абая Кунанбаева оказал значительное влияние и на творческие взгляды многих деятелей изобразительного искусства. Также в 40-е годы прошлого столетия, а именно в 1945 году, из-под кисти выдающегося мастера живописи Абиляхана Кастеева выходит ставшая классической картина - «Портрет юного Абая». Поэт предстает еще молодым человеком, но в его облике художником передана сила интеллекта и характера, черты будущего великого мыслителя. В целом А. Кастеев за всю свою творческую деятельность написал более 30 работ, посвященных великому поэту. Но именно «Портрет юного Абая» станет этапным не только в творчестве художника, но и в казахском изобразительном искусстве.

5. Облик Абая занимает также особое место в монументальном искусстве страны.

Памятники и бюсты великому поэту установлены во многих селах и городах, во всех областях Казахстана. К стати, скульптуры поэта являются элементом архитектурного ансамбля таких городов, как Стамбул, Москва, Тегеран, Пекин, Будапешт, Каир, Ташкент. Но среди них выделяется своей неповторимостью и первозданностью памятник Абая Кунанбаеву в Алматы.

Он был установлен в 1960 году выдающимися деятелями искусства архитекторами Х. Наурызбаевым и И. Белоцерковским. Выполненная из бронзы с постаментом из красного гранита фигура поэта как бы находится в движении, возвышается на 13 метров от земли. Накинутый на плечи чапан, в левой согнутой руке книга, задумчивое лицо, взгляд устремлен в будущее - именно по этим деталям мы узнаем нашего великого поэта. Как сказал Мухтар Ауэзов,

великом поэте.

7. Творческий образ поэта-мыслителя достаточно наглядно в хронологической последовательности донесли до общественности документальные фильмы Тимурла на Аргачеева и Сергея Азимова. В 1983 году Аргачеевым был снят фильм «Абай Жизнь и творчество» как учебный материал

для общеобразовательных школ. Снятый в черно-белом формате, продолжительностью около 20 минут, фильм фиксирует тонкости эпохи и конкретные факты жизни Абая Кунанбаева. Нужно отдать должное таланту не только режиссера, но и сценариста - Бахытжана Кананьянова, которые преодолели идеологическое давление системы, показали Абая прежде всего как поэта и мыслителя. Через почти 15 лет в свет выходит документальный фильм Азимова «Я называю Абая отцом». Режиссер по-своему осмысливает историческую миссию великого поэта. Он удачно использует жанр воспоминаний, дает возможность выслушать людей, несущих духовность поэта в своей душе. Например, как трогательно и достоверно звучат слова внуки мыслителя Макен-апа. Обе работы известных режиссеров заслуженно получили как общественное, так и профессиональное признание.

8. В свое время роль Интернета, социальных сетей, радио и телевидения выполняла почта с ее марками и конвертами. Именно почтовые марки стали активными «пропагандистами» образа Абая Кунанбаева. Они были выпущены с разными изображениями поэта в 1965 году и дважды в 1995 году. Однако более узнаваемый и, откровенно говоря, более удачный портрет Абая Кунанбайулы запечатлен на почтовой марке СССР из серии «Писатели нашей Родины» выпуска 1965 года.

9. Фотографическое искусство подарило потомкам только два достоверных снимка Абая Кунанбаева, и оба в окружении членов семьи. Особенно близким нам стало фото, где поэт запечатлен вместе с сыновьями Акылбаем и Турагулом. Это фотография была снята в Семипалатинске в 1896 году.

10. Эта фотография легла в основу изображения Абая Кунанбайулы уже в эпоху независимости Казахстана на банкноте номиналом 20 тенге, серебряной монете номиналом 500 тенге, нейзильбере номиналом 50 тенге.

Это самые тиражные и массовые формы изображения мыслителя. Что касается банкноты номиналом 20 тенге, то в настоящее время она изъята из обращения.

СТРАТЕГИЯ ГЕНДЕРНОГО РАВЕНСТВА В РЕСПУБЛИКЕ

В Декларации тысячелетия Организации Объединенных Наций (2000 г.), которую подписало большинство стран мира, поощрение равенства мужчин и женщин, расширение прав и возможностей женщин определены в качестве основных целей развития человечества в третьем тысячелетии. В настоящее время во всем мире исторически сложившееся доминирование мужчин над женщинами претерпевает изменения.

В целях реализации принципов гендерного равенства во всех сферах жизни общества Казахстан определил своим приоритетом в области внешней политики интеграцию с мировым сообществом. За годы независимости Казахстан также достиг определенного прогресса в области защиты прав и законных интересов мужчин и женщин. Одним из направлений стратегии является достижение гендерного равенства в экономической сфере, дальнейшее развитие предпринимательства среди женщин,

повышение конкурентоспособности женщин на рынке труда.

Благодаря внутренней стабильности, реализации стратегии индустриально-инновационного развития, государственных программ возрождения села, развития малого бизнеса и снижения бедности в Казахстане создаются большие возможности для сокращения безработицы и обеспечения занятости мужчин и женщин. Создана реально работающая рыночная экономика.

В настоящее время женщины быстрее могут найти работу в нерегистрируемом секторе. Так называемое «самозанятое население» представлено в основном женщинами, для которых торговля - это единственный источник доходов и существования для всей семьи. Особенно велика доля самозанятости женщин в аграрном секторе.

При этом, необходимо отметить, что на женщин возложена основная часть неоплачиваемой домашней работы и у них остается меньше времени на карьеру, повышение квалификации,

самообразование. Наше общество до сих пор не признает экономической ценности домашнего неоплачиваемого труда женщин, в том числе ухода за детьми.

В соответствии со стратегией действий по данному направлению были установлены задачи по повышению конкурентоспособности женщин на рынке труда с применением системы поддержки (консультации, помощь в обучении и трудоустройстве); дальнейшему развитию предпринимательства и самозанятости среди женщин; профессиональной переподготовке женщин, обучению администрированию и управлению бизнесом (при этом учеба будет сконцентрирована на следующих темах: бизнес-менеджмент, воспитание уверенности в себе и повышение профессиональной компетентности), создание широкой сети центров экономического образования, совершенствование мер по развитию малого и среднего бизнеса путем финансовой поддержки предпринимательства, широкого развития консультацион-

ных и маркетинговых услуг, разработке мер по поддержке женщин и мужчин, занимающихся уходом за детьми и их воспитанием, а также механизмы привлечения мужчин к уходу за детьми, создание широкой сети рабочих мест «на дому» со свободным графиком работы и новыми формами разделения труда, совершенствование законодательной и нормативной базы по режиму и охране труда с учетом гендерного аспекта, внедрению и расширению гибких форм занятости, улучшение условия труда.

Поэтому есть уверенность, что указанные задачи будут способствовать изменению общественного сознания в сторону социального равенства мужчин и женщин во всех сферах жизни и деятельности.

Агзам АБДРАХМАНОВ, судья СМЭС Алматинской области.

Бейсенбі - Четверг, 20 ақпан

 ҚАЗАҚСТАН	
06.00,04.00 Әнұран 06.05, 14.00, 17.00, 20.00, AQPAPARAT 06.35 «Құрбылар» 07.00 «TANSHOLPAN» 10.00, 18.00 Т/х «Шытынаған тағдыр» 12.00,00.55 «Ниет» 14.10, 21.30 Т/с «Көсем» 16.00 «Бір күн» 16.25 Д/ф «Қазыналы Қазақстан» 17.15 Т/х «Әулет ары» 20.35 «Ашық алаң» ток-шоуы 23.20 «Нұр тілеу» 23.50 «Қайырлы кеш Қазақстан» 00.50 Шымкент-шоу 01.50 Футбол «Байер- Порту»	11.30,21.40 Х/ф «Мельник» 13.30,23.40 Х/ф «Человек без сердца» 15.40 Т/х «Өгей ана» 17.00 «Жан құрбым» 18.00,02.20 Т/с «Қара теңіз» 19.30 Кешкі жаңалықтар 20.00, 03.25-04.10 «Астарлы ақиқат» 21.00 Вечерные новости

ХАБАР

06.00, 02.00 ҚР Әнұран 06.00 Қортынды жаңалықтар 07.15 «Бәсеке» 07.40,16.30 «Қызық таймс» 08.40,14.50 Т/х «Мезгілсіз махаббат» 09.30,20.00 Т/х «Бақталас» 10.20, 21.40 Т/х «Листопад» 12.00 «Жаңалықтар». Новости. 12.30 «Баспанаға бағыт» 13.00 Т/с «Татьянина ночь» 17.45, 23.15 Т/с «Абдулхамит хан» 19.30 «Қортынды жаңалықтар» 20.50 «Открытый диалог» 21.00 Итоги дня 00.50 «Төрлетіңіз»
--

АСТАНА

06.00, 05.00 «Ән мен әзіл» 06.30 «Күлдірген» 07.00,19.10 «Үздік әзілдер» 08.00 М/ф «Маша и медведь» 10.00, 22.00 Т/х «Кулфи» 11.30,21.00 Т/с «Қара ниет» 12.30 Т/с «Қош келдіңіз» 13.30,02.55 «Қазнет» ғаламторға шолу 14.00, 00.55 Т/с «Глухарь» 16.30 «Vine taime» 17.00 «біреудің есебінен» 18.00 Т/с «Сыла» 20.00, 03.15 «Astana Times» 20.55 Лотерея 777 23.25 Т/х «Бір болайық» 04.05 Т/с «Келін бақыты»

ЕВРАЗИЯ

06.00,02.10 Т/х «Когда зовет сердце» 06.45, 03.05 «Той заказ» 07.15 «Басты Жаңалықтар» 08.00 «Доброе утро» 11.00 «Ералаш» 11.10 «Мужское/Женское» 12.00 «QALAYYMLIVE» 15.35 «На самом деле» 16.45 «Пусть говорят» 18.00 «Басты жаңалықтар» 18.45,03.20 «Басты прайм» 20.00 «ГЛАВНЫЕ НОВОСТИ» 20.45, 22.50Т/с «Улицы разбитых фонарей-16» 22.00, 01.25«П@УТИНА» 00.30 «Тиггер»

КТК

07.00 ҚР ӘНҰРАНЫ 07.05 «КТК қоржынынан» 07.20 «Кешкі жаңалықтар» 07.50,17.00 Т/с «Жан құрбым» 08.50,01.30 Т/с «мұңайма Нефисе» 09.50 «Новости» 10.30 т/с «Розсык»

Жексенбі - Воскресенье, 23 ақпан

 ҚАЗАҚСТАН	
06.05 «Қызық екен» 07.00 «Сәлем, Қазақстан!» 08.20 «Ақсауыт» 08.45 «Дара жол» 09.30 М/с 10.00, 18.00 т/х «Шатынаған тағдыр» 12.00 Ауылдастар 12.30 Концерт 14.10, 21.30 «Көсем» 15.10 «Гарри Поттер және ажал сый» фильм 20.00 «Арта» 20.45 «Тұлға» 21.10 «Көңіл толқыны» 22.30 Әзіл әлемі 23.50 К/ф «Трое» 02.25 «Ауылдастар»	12.10 «Жауынгер» 12.30 «Сенат аскалов» 13.00 Т/х «Бақталас» 15.40 Концерт 17.00 Мегахит «Женщина - кошка» 18.45 Мәжіліс КЗ 19.15 Жұлдызды жекпе-жек 21.00 «7 күн» 22.00 «Большая неделя» 23.00 «Қызық таймс» 00.15 «Черный список» 01.00 Т/х «Бәсеке»

ХАБАР

06.00 Тамаша 07.00 Концерт 08.15 М/с 09.00 Бокс
--

Жұма - Пятница, 21 ақпан

 ҚАЗАҚСТАН	
06.00,03.00 Әнұран 06.05, 14.00,17.00, 20.00, 00.50 Ақпарат 06.35 Құрбылар 07.00 «Таңшолпан» 10.00, 18.00 Т/х. «Шытынаған тағдыр» 12.00. 01.20 Ниет 14.10, 21.30 Т/Х «Көсем» 16.00 Иман өзегі 16.25 Д/ф «Азамат» 17.15 «Әулет ары» 20.35 Ашық алаң 22.30 Ш.Қалдаяховтың әндері 23.20 Парасат майданы 23.50 Қайырлы кеш Қазақстан	жаңалықтар» 07.50, 17.00 Жан құрбым 08.50, 01.10 Т/х. «Мұңайма Нефисе» 09.50 Новости 10.30 Сериал «Розыск» 11.30 «Мельник» 13.30 «Человек без сердца» 15.40 Т/х «Өгей ана » 18.00, 02.00 «Қара теңіз» т/х 20.00 «Әйел қырық шырақты-2» 21.00 « Вечерние новости» 21.40 Одиночка 03.05 Ақиқатын айтайық 03.50-04.10 КТК қоржынынан

ЖЕТІСУ

06.00,02.00 ҚР Әнұраны 06.00 Қорытынды жаңалықтар. Итоги дня 07.15 Бәсеке 07.40 «Қызық times» 08.40 Т/Х «Мезгілсіз махаббат » 09.30, 20.00 «Бақталас» 10.20, 21.40 Сериал «Листопад» 12.00 Жаңалықтар. Новости 12.30 Патриот 13.00 Сериал «Татьянина ночь» 14.00 Давайте говорить 15.00 Деректі фильм К.Қазыбаев 16.00 «Религия. Сегодня» 16.20 Тікелей эфирде «Қоғамдық талқылау» 17.20 Журналистік зерттеу 17.45, 23.15 Т/х «Абдулхамид хан» 19.30 Қорытынды жаңалықтар 20.50 Премьера Новый курс 21.00 Итоги дня 00.50 «Төрлетіңіз»	07.00 Әнұран 07.05 «Әсем әуен» 07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/ 09.00 Жаңалықтар 09.30 Новости 10.00 Д/ф «Кең ауқымда» 10.30 «Тұжырым» 11.00 «Бірінші ханым» телехикаясы 94-бөлім 12.00 «Әсем әуен» (концерты) 13.00 «Шашу» 14.00 «Елес қыз» телехикаясы, 15-серия 14.30 «Әдебиет пен адамзат» 15.00 «Әсем әуен» (концерты) 16.00 Д/ф «Таңғажайып табиғат» 16.30 Д/ф «Кең ауқымда» 17.00 Жаңалықтар 17.20 Новости 17.35 «Күлкі-түрпі» 18.00 «Шашу» 19.00 «Ұлттық қауіпсіздік» 19.30 «Әсем әуен» 20.30 Жаңалықтар 21.00 «Желі-KZ» 21.30 Новости 22.00 «Болмыс» ток-шоуы 23.00 Жаңалықтар 23.30 Новости 23.55 Әнұран
--	--

АСТАНА

06.00, 05.25 «Ән мен әзіл» концерт 06.30 Күлдірген 07.00 «Үздік әзілдер» 08.00 М/ф «Маша и медведь» 10.00 , 22.00 «Кулфи» 11.30, 21.00 «Қара ниет» 12.30 Қош келдіңіз 13.30, 02.55 «KazNet» 14.00, 00.55 «Глухарь» 16.30, 00.25 Vine Time 17.00 Біреудің есебінен 18.00 Сыла 20.00, 03.15 «Astana times» 20.55 Лотерея 777 23.25 Бір болайық 03.50 «Келін бақыты»
--

ЕВРАЗИЯ

06.00, 02.20 «Той базар» 07.00, 18.00 Басты жаңалықтар 07.45 Жұма уағызы 08.00 Доброе утро 11.00 «Ералаш» 11.10 «Мужское/Женское» 12.00 «Қалаулым» 16.20 Открытие Китая 16.55 «Жди меня Казахстан» 18.45 , 03.05 «Заң сөйлесін» 20.00 Главные новости 20.45 Поле чудес 22.00, 00.00 «Оборванная мелодия» 23.00, 01.35 Паутина
--

КТК

07.00 ҚР ӘНҰРАНЫ 07.05 КТК қоржынынан 07.20, 19.30 «Кешкі

20.00 Астана аптасы 20.40 «Аялы алақан» 20.55 Лотерея 777, Кено 23.25 «Бастаймс» 01.05 «Ел аузында» 01.50 «Итоги» 02.30 «Қызық болған» 03.40 «Казнет»	06.00 Т/х «Чужие дети» 06.45, 03.30 «Тамаша сити» 07.35 «Той заказ» 08.00 «Сенбілік жаңалықтар» 08.35, 04.15 «Ұшқалақ» 08.45 «Воскресные беседы» 09.00 Х/ф «Печенье с предсказаниями» 12.45 Контент 13.15 «Точь в точь» 16.10 Х/ф «Офицеры» 18.00 Басты бағдарлама 18.35 Кешкі кездесу 20.00 Аналитика 20.55, 23.00 «Кладовая жизни» 22.00, 02.45 Паутина 00.45 «КВН»
--	--

Сенбі - Суббота, 22 ақпан

 ҚАЗАҚСТАН	
06.00, 02.30 Әнұран 06.05 AQPAPARAT 06.35 Quzyq eken 07.25 «Сәлем Қазақстан!» 08.40 «24 Sagat tabigat qyshagynnda» 09.30 М/х. «Сиқырлы сақшылар» 10.00,18.00 Т/х. «Шытынаған тағдыр» 12.00, 00.30 Nur Tiley 12.35 М/ф. «Перизаттар: Жоғалған қазына» 14.10,21.30 Т/х. «Көсем» 15.10 «Шаншар-25» 20.00,01.35 MASELE 20.35 «Журналистік зерттеу» 21.00 «Айтыс» 22.30 «Жүрегіміңіз ішіндегі жүрегім» С.Майғазиевтің концерті 01.05 Ауылдастар 02.10 Көңіл толқыны	22.00,02.25 «П@утина+» 00.45 Кино «Альпинисты»

ЖЕТІСУ

06.00,02.00 ҚР Әнұраны 06.00 Тамаша 07.30 Көрімдік 08.30 М/с. «Тобот» 10.00 Премьера! «Дорогая Кымбат» 10.30 Премьера! «Не туристы» 11.00 Олжалы отбасы 11.30 «Жұлдызды жекпе-жек» 4 маусым 13.15 «От всего сердца» 14.15 «ЖасStar» международный фестиваль молодежи 15.30 «Қызық таймс» 16.40 Т/х. «Пәленшеевтер» 17.30 Т/х. «Мезгілсіз махаббат» 21.00 «7 күн» 22.00 Сериал «Шерлок» 23.40 Сериал «Черный список» 00.30 Т/х. «Бәсеке»

АСТАНА

06.00,05.10 «Ән мен әзіл» концерттік 06.30,03.10 «KazNet» ғаламторға шолу 07.00,20.40 Үздік әзілдер 08.00 Союзмультфильм 08.50 М/ф. «Маша и медведь» 10.00, 22.00 Т/х. «Кулфи» 11.30, 21.00 Т/х. «Қара ниет» 12.30 Т/х. «Қош келдіңіз!» 13.30 Ел аузында 14.20 «Vine Time» 14.50 М/ф. «Буба» 15.20 М/ф. «Ну, погоди!» 15.50 Х/ф. «Бриллиантовая рука» 18.00 Т/х. «Сыла» 20.00 Итоги 20.55 Лотерея «777», «Кено» 23.25 «Алдараспан» 02.45 Той жыры 03.50 Т/х. «Келін бақыты»

ЕВРАЗИЯ

06.00 Т/х «Чужие дети» 06.45,03.10 Тамаша сити 07.35,03.55 Той заказ 08.05 Басты жаңалықтар 08.50 Ұшқалақ 09.00 Сериал «От печали до радости» 12.45 «Фабрика грез» 13.10,18.35 «Super Qala.kz» 14.25 «Лучше всех» 16.10 Х/ф. «Без шансов» 18.00 Сенбілік жаңалықтар 20.00 «Главная тема» 20.30 «Сенат онлайн» 20.55,23.00 Х/ф. «Кладовая жизни»
--

11.35 Мультфильм «Алпамыс» 12.00 «Жүрек сөзі» 12.30 «Ауылдағы ағайын» 13.00 «Зерде» 13.45 «Полиция қызметі» 14.05 «Туржорық» 14.30 «Ұлт пен рух» 15.00 «Сағындырған әндер-ай» концерті 2-бөлім 16.15 «Күлкі қоржын» 16.30 Д/ф «Кең ауқымда» 17.00 «Үйінші көз» 17.30 «Әдебиет пен адамзат» 18.00 «Зерделі отбасы» 18.40 «Полицейская служба» 19.00 «Спорт-тайм» 19.30 «Киноман» 20.30 Апта /қаз/ 21.30 Апта /рус/ 22.20 К/ф «Бір уыс бидай» 23.00 «Әсем әуен» 00.35 Әнұран	10.30 «Тамаша лайв» 11.00 «Әзілдер жинағы» 12.15 Х/ф «Танцуй, танцуй» 15.10 М/ф 17.10 М/ф «В поискахДори» 19.10 Х/ф «Суррогаты» 21.00 «Битва экстрасенсов» 23.50 Х/ф «Семьянин» 01.30 Алдараспан. Нысана. Шаншар әзілдері
--	---

ЖЕТІСУ

07.00 Әнұран 07.05 «Әсем әуен» 09.00 Жаңалықтар 09.30 Новости 10.00 «Жетісу зертханасы» 10.25 «Единый народ» 10.50 «Өмір әні»

КТК

07.00 ҚР Әнұраны 07.05,03.40 Т/х. «Үлкен үй» 07.30 Көңілді отбасы 08.30 «Әйел қырық шырақты-2» 09.30 «Верните мне красоту» реалити-шоу 10.40 Х/ф. «Одиночка» 14.30 Кино «Перелетные птицы» 18.10 «Шаншар» әзіл-сықақ 18.40 «Гүл сыйлайық анаға» ән-шашу 21.00 Большие новости 22.00 Х/ф. «Одиночка» 01.30 Реалити-шоу «Свадьба в слепую» 02.30 Кино «Али, Вали, Фани, Насибка қайда?»

ЖЕТІСУ

07.00 Әнұран 07.05 «Әсем әуен» 07.30 «Таңжарық» 09.00 Жаңалықтар 09.30 Новости 10.00 «Желі-KZ» 10.30 «Ұлттық қауіпсіздік» 11.00 «Болмыс» ток-шоуы 11.45 «Күлкі-түрпі» 12.00 «Әсем әуен» 13.00 «Шашу» 13.55 «Арнайы репортаж» 14.20 «Қазақ өні» 15.00 «Сағындырған әндер-ай» концерті 1-бөлім 16.00 Д/ф «Таңғажайып табиғат» 16.30 Д/ф «Кең ауқымда» 17.00 Жаңалықтар 17.20 Новости 17.35 «Единый народ» 18.00 «Зерде» 18.50 «Полиция қызметі» 19.10 «Нет-лайк» 19.30 «Жүрек сөзі» 20.00 «Ауылдағы ағайын» 20.30 Жаңалықтар 21.00 «Жетісу зертханасы» 21.30 Новости 22.00 «Өмір әні» 23.00 «Күлкі қоржын» 23.35 «Кателік» 23.55 Әнұран

31 КАНАЛ

05.58 ҚР Әнұраны 06.00, 01.00 Әзіл студио 07.00, 02.30 Ризамын 08.00 «Бауыржан шоу» 09.00 Готовим с Адель 09.30 «Битва экстрасенсов» 12.20 Әзілдер жинағы 13.50 Х/ф. «Танцор диско» 16.50 Х/ф. «Миллиард» 18.50 М/ф. «В поисках Немо» 20.50 М/ф. «В поисках Дори» 22.40 Концерт «Өнер мен өмір» 04.30 «Алдараспан, Нысана, Шаншар» әзілдері

7 КАНАЛ

06.00 «Қыздар арасында» 06.50 Қуырдақ 07.30,05.10 Гу-гулет 08.00,03.00 «Айнаонлайн» 09.00 Сериал «Гранд» 15.00 «КВН» 17.10 Т/х. «Зың-зың Күлпаш» 19.00 Т/х. «Бастық боламын» 21.00 Х/ф. «Вавилон н.э.» 23.15 Х/ф. «Помпей 3D» 01.15 Х/ф. «Дыши во мгле» 04.00 Т/х. «Элиф» 04.30 «Жеңіп көр»

10.30 «Тамаша лайв» 11.00 «Әзілдер жинағы» 12.15 Х/ф «Танцуй, танцуй» 15.10 М/ф 17.10 М/ф «В поискахДори» 19.10 Х/ф «Суррогаты» 21.00 «Битва экстрасенсов» 23.50 Х/ф «Семьянин» 01.30 Алдараспан. Нысана. Шаншар әзілдері

7 КАНАЛ

06.00 « Қыздар арасында» 06.50 «Қуырдақ» 07.30, 05.10 «Гу-гу-лет» 08.00, 03.10 «Айнаонлайн» 09.00 М/с «Фиксики» 09.30 «Юморина» 11.30 Х/ф «Затмение» 13.20 «Дизель шоу» 15.00 КВН 17.00 «Шап шаншар» 18.40 К/ф «А» жобасы» 21.00 Х/ф «Славные парни» 23.15 Х/ф «Отпетые напарники» 01.20 «КЗландия» 04.00 «Элиф» 04.30 «Жеңіп көр»

ҚАЗЫНА

ТІЛІНДІ БІЛ, ҚАДІРЛЕП ЖҮР

Сот ісін жүргізуде қазақ тілін қолдану аясын арттыру жолында Жоғарғы Сот тарапынан пәрменді шаралар қабылданып келеді. Соның арқасында соттарда мемлекеттік тілде қаралатын істер саны арта түсуде.

Бұл тұрғыда орын алып отырған олқылықтар да кездесіп жататыны жасырын емес. Кейде тіпті сотқа дейінгі тергеп тексеру органдарының қызметкерлері орыс тілін білмейтін адамдардың өзіне хаттамаларды, түсініктемелерді, жауаптарын ресми тілде толтырып, мазмұнын өздері оқып таныстырып, қол қойдырып, сотқа жолдайтын істер де аз емес. Ал, іс сотқа түскеннен кейін әлгі тіл білмейтін адамдар аудармашының көмегіне жүгініп жататты. Егер сол тергеуші істің байыбына барып, тергеу құжаттарын қазақ тілінде рәсімдесе, соттарда мемлекеттік тілде қаралатын істердің үлесі барынша арта түсер еді. Кейде, орыс тілін жетік меңгерген адвокаттар да өзі қорғайтын қазақ тілді адамдарды да өзіне ыңғайлы тілге бұрмалап, орыс тілінде талап арыздарын жаздырып жататын деректер бар. Міне, осындай қарапайым кемшіліктерге жол берілмесе онда мемлекеттік тілдің қолданылу аясы құрғақ өзбен емес іс жүзінде кеңейе түсері даусыз.

Еліміздің ертеңгі күні өсіп-өркендеуіне негіз болатын маңызды құжат ретінде қабылданған «Сындарлы қоғамдық диалог – Қазақстанның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі» атты Қазақстан халқына Жолдауында Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев та: «Қазақ тілінің мемлекеттік тіл ретіндегі рөлі күшейіп, ұлтаралық қатынас тіліне айналатын кезеңі келеді деп есептеймін. Бірақ мұндай дәрежеге жету үшін бізміз даңғаз жасамай, жұмыла жұмыс жүргізуіміз керек», – деп атап көрсетті. Сондықтан, мемлекеттік тіліміздің мәртебесін арттыру үшін баршамыз өз үлесімізді қосуға, тілімізді біліп, қадірлеп жүруге атсалысуымыз керек. Сонда ғана, бұл маңызды мәселе игі нәтижесін берері анық.

Жұмаш АҚБЕРГЕНОВ,
Алакөл аудандық сотының судьясы.

ТҰРАҚТЫЛЫҚ

Қазақстанда қазіргі кезде жүріп жатқан әлеуметтік – экономикалық, мәдени, саяси өзгерістер көптеген қоғамдық мәселені қайта қарауды қажет етеді. Солардың ішінде ең өзектісі гендер мәселесі.

Елімізде қазақ әйелдерінің құқықтарын қорғайтын құжаттың ең негізгісі ол, Қазақстан Республикасының Конституциясы, онда жыныс мотиві бойынша дискриминацияға тиым салынған. Дәл қазіргідей ашық қоғамда заман талабына сәйкес қоғамдағы ер азаматтар

ГЕНДЕРЛІК ТЕНДІК

мен арулар әлемі гендерлік саяси көзқараспен қарасақ, теңескендей. Бұрынғы даналардың жазғандарына көз жүгіртсек, көбі әйел адамды тек «шаңырақтың сақтаушысы», «бала күтушісі» ретінде ғана қарап, қоғамдық жұмыстарға араластырмаған. Қазіргі заманда әйел адам қоғамдық жұмыстардың барлық түрінде, билік басында да, жеке кәсіпкерлікке де, әскери іске де, ғылымға да араласып жүр.

Дегенмен егемен Қазақстанның тәуелсіз қыздары әлемдік деңгейде дамып, өркениеттік мәдениеттен тиесілі өз орындарын тауып, саясатын да, бизнесі де, ғылымды да жан-жақты меңгеріп, қоғамның барлық саласына ер азаматтардан қалыспай, белгілі дәрежеде ірі қайраткерлер

есейінде қызметтер атқаруда. Нарық заманы тек қыздарымызға ғана емес, жалпы қоғамымызға қиыншылық әкелді. Бірақ өмірдегі келеңсіздіктердің бәріне осы өтпелі кезеңді айыптай бермей, бір сәт сана мен сезімге рухани сілкініс қажет екендігін де ескерген жөн болар.

Осындай күрделі заманда қазақ қыздары өздерінің ұлттық ерекшеліктерін, табиғи нәзіктігін, ибалылықтарын сақтай отырып, адам іс-әрекеттерінің барлық түріне араласып жетістікке жетсе, нұр үстіне нұр болар еді.

Л. ЖЕТЕНОВА,
Кербұлақ ауданының № 2
аудандық сотының бас маманы.

МЕДИАЦИЯ

Өмір болған соң қоғамда азаматтар арасында сан түрлі келіспеушіліктер, даулы мәселелер туындап тұратыны ақиқат. Міне, сондай мәселелерді шешуде медиаторлардың қызметіне жүгіну өте тиімді. Өйткені медиация даулы мәселелерді шешуде әлемде өзін-өзі толық ақтаған процесс. Сондықтан да тұрғындардың қандай да бір азаматтар қеліспеушіліктер туындай қалған жағдайда кәсіби медиаторлардың қызметіне жүгінгені абзал.

ТАТУЛАСТЫРУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Зандық анықтамаға жүгінсек, медиация кезінде үшінші, бейтарап жақ, яғни медиатор дауласушы тараптар арасында ерікті келісімнің түзілуіне түрткі бола отырып, дау-жанжалды шешуге жәрдемдеседі. Яғни, азаматтар өзара туындаған дау дамайларды іс сотқа жолданғанға дейін шеше алады. Медиатор араздасушы екі жақпен де жеке-жеке әңгімелесіп, ушыққан жағдайды реттеудің, сауықтырудың барынша әділетті, ұтымды амалдарын қолданады. Қандай да бір тарап ұмыраға келуден бас тартса, медиатор бұл күрделі жағдайды өзінің парасат-пайымы мен біліктілігі арқасында шебер шешуге тырысады. Атап айтқанда, келіспеуші тұлға үшін істі бұлайша насырға шаптырудан гөрі өзара тиімді, татуласу келіссөзіне бару оңтайлы болатындай жағдай қалыптасуы тиіс. Қалай десек те, кәсіби медиаторлардың алдына қойған басты мақсаты - кез келген мәселелерді сотқа жүгінусіз-ақ, дауласушы тараптардың барлығына бірдей көзқарас таныта отырып, екі тарапқа да тиімді жағдайда шешу. Мұны даулы мәселені бейбіт жолмен шешу дегуге де болады.

Сонымен қатар, еліміздің құқықтық саясат тұжырымдамасында азаматтардың құқықтарын барынша іске асыру, жеке адамның бұзылған құқықтары мен бостандықтарын, қоғам мен мемлекет мүддесін уақытылы қорғау және қалпына келтіру мақсатында бірқатар іс-шаралар қамтылған болатын. Дауларды жеке қарсылық аясынан шығарып, мүдделі пікірталас аясына көшіретін бұл тәсілдің арқасында соттарда қаралатын істердің саны да айтарлықтай азая түсетіндігі белгілі.

Арайлым МЫҢЖАНОВА,
Алматы облысы қылмыстық істер жөніндегі
мамандандырылған ауданаралық сотының судьясы.

КӘСІПТІК БІЛІМ

МАМАН ДАЯРЛАУ МАҢЫЗДЫ МӘСЕЛЕ

**ҚАЗІРГІ ПЕДАГОГИКА
ҒЫЛЫМЫНДА НЕГІЗГІ БАЗАЛЫҚ
ІЛІМДЕРДІҢ БІРІ «ҚҰЗЫРЕТТІЛІК»
БОЛЫП ОТЫР. ҚҰЗЫРЕТТІЛІК
ДЕГЕНІМІЗ – ТҰЛҒАНЫҢ
БОЙЫНДА БІЛІМ, ДАҒДЫ,
ІСКЕРЛІК, ЕРІК, КҮШ-ЖІГЕРДІҢ
БОЛУЫ.**

Көптеген елде құзыреттілікке жаңаша мән бере отырып, білімді жоғары дәрежеге көтергені мәлім. Құзыреттілік еңбек нарығында тұрақты өсіп отырған талаптармен, шапшаң технологиялық өзгерістермен, соның ішінде білімдік және еңбектегі мобилдік өсулермен негізделген. Соңғы кезде білім саласында біліктілік моделінің құзыреттілік моделіне ауытушы көп қарастырылып келеді, яғни жұмыс берушіні көбіне біліктілік емес, құқық, ақпарат, әлеуметтік сала жағынан құзыретті мамандар

қызықтырады. Бірақ, біліктілікке қосымша құзыреттілік бірге жүрген жағдайда маман моделі жүйелі әрі сапалы болады.

Кәсіптік колледждерде арнайы пәндерден теориялық және тәжірибелік сабақ беруді өзіндік ерекшеліктері бар. Өз сабақтарымыда ақпараттық технологияны қолдану арқылы сол ерекшеліктерді түрлендіріп, жаңаша оқытуда еңбектеніп келеміз. Жалпы, кәсіби даярылықта педагогке қажетті кәсіби қузыреттіліктерді толыққанды меңгерген

оқытушы студентті оқытуда, білім алу нәтижесіндегі құзыреттіліктерді сапалы меңгерте алатыны сөзсіз. Сөзімді ағартушы-ғалым А. Бәйтұрсыновтың: «Бала оқытуын жақсы білейін деген адам – әуелі балаларға үйрететін нәрселерін өзі жақсы білу керек» – деген сөзімен түйіндейік келеді.

Салтанат БЕКМУРЗИНА,
Талдықорған агротехникалық
колледжі информатика
пәнінің оқытушысы.

МАМАНДЫҚ

АСПАЗ БОЛАМ ДЕСЕҢІЗ...

Аспаз мамандығы адам өмірінде жайлы жағдай тудырудың ең маңыздысы болып саналады. Аспаз – ең жоғарғы дәрежелі мамандық. Бұл мамандықты кез келген адам игеріп кете алмайды.

Ал аспаздың бойында қандай қасиеттер болуы тиіс деген сұраққа жауап беретін болсам, аспаз бәрін ішкі түйсігімен сезуі. Кез келген адам аспаз бола алмайды, икемі, қызығушылығы болса ғана ісі өнеді. Тәжірибелі аспаздар көзімен көріп, иісін сезу арқылы астың мән-жайын біле алады. Аспаз жауапкершілікті сезіне біліп, өз ісіне адалдық танытуы тиіс. Ішкі тәртібі мықты болса, ол өзін де, өзгені де ұятқа қалдырмайды. Аспаз өнері адамға денсаулығын нығайтуға, кейбір өнімдердің дәмдік сапасымен рақаттануға көмектеседі. Адам денсаулығы үшін дұрыс тамақтанудың маңызы зор. Тамақтану арқылы адам

ағзасына қажетті дәрумендерді алады. Оған құнарлы астың тигізер пайдасы мол. Дұрыс әзірленген тамақ – адамның жақсы көңіл-күйінің кепілдігі. Өйткені адамның бойына біткен пайдалы ас оны қуатпен және қажетті нәрлі заттармен жабдықтайды. Тамақты жақсы дайындайтын маман барлық жерде қажет. Орталық ауруханада, балалар бақшасында, мектеп асханаларында, кафелерде, мейрамханалар мен тойханаларда.

Дәмді тағам дайындау, оған көзге тартымды сипат, дәм түйсігі үйлесімін, хош иіс композициясын беру – бұл өнер, рақаттану мүмкіншілігін беру. Мұндай тағамды дайындау үшін тек белгілі бір тамақ

өнімдері ғана емес, дарынды аспаз қажет. Кей адамдар аспаз өнерінде ешқандай қиындық жоқ, тек қана ингредиенттерді араластыру керек, ал пеш өзі пісіріп шығарады, әркімде аспаз болып жұмыс істей алады деп ойлайды. Бірақ олай емес. Бұл істе ең алдымен өнер керек, дәм мен иісті сезумен қатар шығармашылық қабілеті болуы керек. Бір жағынан бұл мамандық асқан дәлдікті, екіншіден, ерекше рецепті ойлап табу немесе тағамды әсемдеу үшін шығармашылық қабілеттің болуын талап

етеді. Иіс пен дәмді сезу қабілеті күшті болуы аспаздың өзіне мансапқа жетуіне көмектеседі. Сондай-ақ, зейінді, ұқыпты, есте сақтау қабілеті жақсы болуы керек.

Алмат ТЕЗЕКБАЙ,
Бақанас аграрлы-индустриалды
колледжі арнайы пән оқытушысы.

ШЕЖІРЕ

ТОҒЫЗ ТАҢБАЛЫ НАЙМАН

Шежіре дегеніміз – тарих. Ата-бабаларымыздың тегі мен ерлік істері жайлы құнды дерек көздері. Шежіре арқылы ата тегіміздің кім болғанына көз жеткізіп, елі үшін, ұланғайыр жері үшін төккен қаны мен терін қастерлеу, қадір тұту, ерлік істеріне тағзым ету. Игілікті істері мен батырлық, батылдық, шешендік, дәстүрден табылғы алу. «Болмасаң да ұқсап бақ» – деп Абай атамыз айтқандай, солардың жолын ұстанып, отансүйгіш, ұлтжанды азамат болып өсуге талпыну.

Бала күнімізде аталарымыз жөн сұрасып, ата тек біліскенде: «Әй, қарағым, бәленбай батырдың немесе туған деген шешеннің ұрпағы екенсің ғой. Сенің аталарыңның ерлігі ел ішінде аңызға айналған» – дей келіп, әлгі таныстың бабалары жайлы әпсаналар тиегін ағытатын еді. Өкінішке орай соңғы кездерде мұндай абыз ақсақалдарымыз азайып кетті ме жоқ, әлде өзгелерді дәріптеуден гөрі өз аталарын мадақ тұтып алға шығаруға тырысатын менмендік етек алып бара ма, кім білсін... Ел арасында анау- мынау емес, кәдімгі ежелден келе жатқан шежіре тарихы бар айқасқа ірі рулардың өзін бұра тартып, күлкіге айналдыра теріс қақпайтын кері езу «білгіштер», шежірешілер шыға бастағандай. Сондағы олардың сүйенетіні не дейсіз ғой, әр жерден бір үзіп, жұлып оқыған дереккөздері болмаса, әркімнен бір құлағы шалып қалған алып-қашпа әңгімелер мен атүсті айтыла салған сыңаржақ пікірлер. Осы орайда мен де есімі алты Алашқа мәлім Найман руы жайлы тарихи деректерді тізіп, білгеніммен бөліспекпін.

Найман ұлысы VIII ғасырда Байқал көлінің оңтүстігін, ал 850 жылдары бір жағынан Орхоннан Тарам өзендеріне дейін, екінші жағынан Қара Ертіс бойын жайлаған ұлы тайпа ретінде ұшырасады. Алайда, Шыңғыс ханның шапқыншылығынан кейін елінен, жерінен айырылған Найман жұрты сол кезде Көкшіл теңіз аталатын Балқаш көлінің батысына қарай шұбырады. Осы кезде қансыраған көліне медеу болып, дем берген ағайынды Кетбұқа мен Келбұқа тарих сахнасына шығады. Мақсат жабыққанды жұбатып, торыққан елді тоздырмау, қайткен күнде ұрпақ өсіріп, ұлыс атын сақтап қалу еді. «Кетбұқа мен Келбұқаның елі өсіп өнеді. Тұқымы құруға айналған Найманның ұрпағын ұлыс дәрежесіне жеткізеді. Найман шалдың бір тұқымы Токпан 24 жасында қаза табады. Келіні Керей қызы Ақсұлу жесір қалады. Оған Арғынның алты ұлы әменгерлік етеді. Ақсұлу қалай да ұрпақ қалу үшін атасына сіңілісі Момын сұлуды алып береді де сіңлісіне, белінен қатты қысып жұшақтап, тамырын иіт деп ақыл айтады. Сүйтіп Момынның бойына бала бітеді. Үш айдан соң Ақсұлудың атасы қайтыс болады. Туған ұлдың атын Белгібай қояды. Одан Сүгірші, одан Төлегетай». Төлегетайдан Қаракерей, Дортуыл, Садыр, Матай есімді төрт ұл тарайды. Наймандардың: «Кереймен енеміз бір, Арғынмен атамыз бір» дейтіні сондықтан. Сөйтіп Ақсұлу өуліе келін атанған.

Дәл осы кезде Ел – атаның ұлы Серікбайдың (кей деректерде

Серікбол) балалары Кетбұқа мен Келбұқа ел билеген. Тоғыз елді тірілтіп, «Тоғыз таңбалы найман» дәрежесіне жеткізген. Жиырма ауылдан соң Ақсұлу келін Кетбұқа мен Келбұқаға кісі салып енді әрқайсысына үлестірсін деген: Төлегетайдың төрт ұлы, Сарыжомартпен – бес, Балталымен – алты, Көкжарымен – жеті, Бұрамен – сегіз, Бағаналымен – тоғыз. Кетбұқа осы Бағаналыдан. Тоғызыншы белгі жетпей қалғандықтан, таңбаны теріс салып содан Бағаналы «Теріс таңбалы» атанып кетеді. Кетбұқа теріс таңбалы Найманның нөкта ағасы, оның еншісі тоғыз ұлға ортақ. Наймандардың сол көне дәуірдің өзінде ақ жазбасын дамытып, қала салған ірі де іргелі тайпа болғандығын қазақ тарихының атасы академик Әлкей Марғұланнның еңбектерінен де көптеп кездестіруге болады. Оның зерттеулеріне сүйенсек, Наймандар Алтайда, Ақбалық, Шам өзендерінің бойында, Шамбалық, Жетісу Алатауында, Кіші Талас, Тараскент қалаларын салған. Ал, батыс Монғолиядағы ордасы Найман Суме қаласы.

Енді жоғарыда айтылған рулардың өзіндік таңбаларына тоқтала кетейік. Мәселен, қалың Найманға ортақ таңба «V» – Бақан Таңба. Бағаналы руының белігісі – «I» теріс таңба. Балта таңба «P», бұл Ұлытаудағы Балталы руының таңбасы. Ергенек таңба – «Ж» Бура мен Көкжарлы, Саржомарт руларына тән белгі. Қаракерейдің таңбасы – «Т» қайырмалы жебе. Садыр мен Матайға ортақ таңба – бөрі бейнесі.

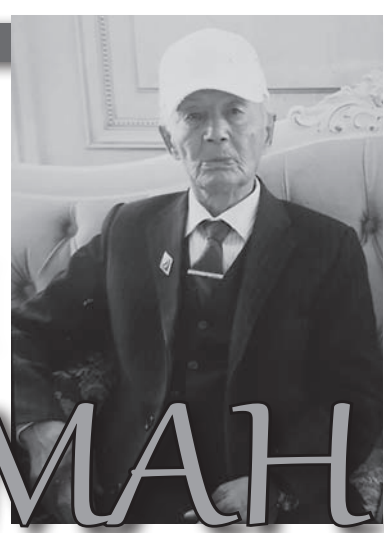
Көне дәуірден келе жатқан ендігі бір рәміз ол – ұран. Қай ғасырда, қай кезеңде болсын елін, жерін қорғаған сарбаздар жауға ұрандап, атой сала қарсы шапқан ғой. Бұл бір жағынан сарбаздарға дем беріп, жігерлерін жанып, жеңерлерін аңдатар белгі іспетті болған. Мәселен, қалың Найманның ортақ ұраны – Қаптағай. Ол 1456 жылы Әбілқайыр ханнан Қазақ ұлыстарын бөліп әкетушілердің бірі, белгілі тарихи батыр. Қаптағай батыр 15 ғ. аяғына таман қазақтың Тайыр ханы мен Ұйғыр ханы Қабыраштің арасында болған алапат соғыста Есіл өзені бойында қаза болады. Сол сияқты Найманнан тарайтын бұдан кейінгі рулардың да өз ұрандары болған. Мысалы Матайдың ұраны – Бөрібай, Қаракерейдің ұраны – Қабанбай.

Төлегетай (Төлек ата) бабамыз

«Төрт Төлегетай» немесе «Төлегетайдың төртеуі» атанған Қаракерей, Матай, Садыр, Төртуыл-Төлек атамыздың бала-лары емес, немерелері. Де-мек, Төлек бабамыздың жалғызы Қытайдың ұлдары. Бұл атты ұрпағы қара қытайдай көп болсын деген ырыммен үйсін Аусар би қойған екен. Қытай үш әйел алған екен. Бірінші әйелінен Қаракерей мен Матай, екінші әйелінен Садыр, үшінші әйелінен Төртуыл туады.

Төлек бабамыздың ұлы Қытай бидің қырыққа жетпей опат болуы

Опат болу дегеніміз – отыз жеті жасында ажалы өзі баулыған Құлашкер атты қыраннан келген. Қытай бидің жас қалған төрт баласын аталары тәрбиелеп өсірді. Осыған орай, Төлек есіміне немерелерінің «атай» деген сөзі жылдам айтылғанда, Төлгетай болып шығады да, ел ішінде осылай

аталып кетсе керек. Осылайша, Төлек аталарының тәрбиесін алған Қаракерей, Матай, Төртуыр, Садыр атты немерелері «Төрт Төлегетай» атанып кетеді. Бабаларымыздың есімін алған бұл ұрпақтарына атағы алты алашқа мәшһүр Ақтайлақ би: «Қаракерей – алтын қазық, Матай – күміс қазық, Садыр – жалаңтөс ер, Төртуыр – әлімпер» – деп баға берген екен кезінде. Мұхамеджан Тынышбаевтың еңбегіне сүйенсек Төлегетай бабамыз XI ғасырдың аяғында Өзгент ауылында өмір сүрген. Негізінен, Төлегетай бабамыз туралы зерттеу еңбектер жазған шежіреші ғалымдар жеткілікті. Солардың бірі Мәшхүр Жүсіп Көпейұлы. Оның еңбегінде Төлек бабамыз жайында былай делінген: «Төлек ержүрек қол бастаған батыр, бітімі алып денелі, зор болып санмғы ұлыстың басын біріктірген тұлға. Өз дәуірінде қазіргі Шымкент өңіріне, Орта Азияға билігін жүргізген ділмәр, көріпкел, көреген, данышан адам болған. Төлегетай бабамыздың бейімі Өзгент қаласында, ұстазы әрі қайын атасы Қылышты ата қабірінен үш кез төмен орналасқан. Бұл бұрынғы Түркістан жері, Сырдария өзені бойы қазіргі Қызылорда облысы Жаңақорған ауданындағы Қырқеңсе ауылынан 7 шақырым жер. Орта ғасырлардағы Сығанаққа баратын Жібек жолының бойы».

Қаракерей бабамыздан бері қарай шежіре тарқатсақ. Ол кісіден Байторы, Ерторы есімді екі ұл дүниеге келген. Байторыны жұрт көбіне Байыс деп атайды. Одан Мұрын, Ақынбет, Сыбан, Қыржы (Мәмбетқұл), Шүрентай, Байжігіт туған. Байжігіттен Мәмбет, екінші әйелінен Қожағұл. Қожағұлдан Есенаман, Есенбай, Ерасыл (Қабанбай) тараған. Қаракерей баласы – Ерторы, Байторы, Ерторы баласы – Қызылым, Жиренім, Жиренім баласы – Байсұқ (дұрысы Байсық болуы керек). Өздері беске бөлінеді. Меңлібай, Төбет, Маңғұлы, Жаңбыршы (оны Ақбелбеу деп атайды). Қарамолда үшінші қатынының баласы, бұларды семіз Найман дейді. Меңлібай – одан Әлімбет, Алдияр, Ажығұл. Тоқымбет – одан Итқара, Тоғым. Арық жажы – одан Өтебай, Құтым, Қарамойын.

Байторыдан – Тайғақ, Жайнақ, Айрам, Мейрам. Айрамнан – Қожамбет. Мейрамнан – Байыс. Байыстың бір баласы – Сыбанқұл. Бұл Сыбан Найман атанады. Бір баласы – Мәмбетқұл. Бұл жасында асқа өкпелеп, қыржиып отыра бергеннен Қыржы атанады. Және бір баласы Алданберді, Әлімбет, одан Шоранбай, одан Мұнайтпас, Мұнайтастан Тоқпақ тарайды. Ерсары – Мұрын атанған ел, осы Ерсарыдан өскен дейді. Мұрын-Ерсарының бәйбішесінің есімі Ақбике. Мұрны дәу болғандықтан байының аты қылып, бәйбішесінің мұрнымен атанып кеткен екен.

Сонымен жоғарыда айтылғандай шежіре – тарих. Бүкіл бір елдің тарихы. Оның титтей бір бөлшегіне де қиянат жасауға болмайды. Бұл дегеніміз – өз ұлтыңның тамырына балта шабу. Сондықтан бір ғалым кезінде жазған екен деп, ол дерекке бірден құлай салу жансақтық. Қай тарихшы болмасын Найман елі – Ертіс, Еміл өзенінен бастап, Алтайды қайтып, Орхон-Кеулен алқабына дейінгі аралықты жайлап жатқанын жоққа шығармайды.

Болат ТОПАШЕВ, тарихшы.

ТӘРБИЕ

Ұлы педагог К. Ушинский: «Кімде кім баланың тіл қабілетін дамытқысы келсе, ең алдымен оның ой - өрісін қабілетін дамытуы тиіс» – деген екен. Сондықтан да балабақшада әрбір ұйымдастырылған оқу іс-әрекеттерін өткізуде тәрбиешінің шығармашылығы, әдіс-тәсілдері тиімді болғаны жөн.

ОЙЫН ОЙҒА ЖЕТЕЛЕЙДІ

Осы арада Ұлт жанашыры Ахмет Байтұрсыновтың: «Бала тәрбиесінде қолданылатын әдістердің жаңасы не ескісі, жақсы не жаманы болмайды, тек тиімдісі немесе тиімсіз болады» деген сөзі еріксіз ойға оралады. Оқу іс - әрекетін түрлендіріп, тиімді тәсілдерді қолдануға өте мұқият болуымыз қажет. Әсіресе, ойын түрлерін қолдануда, балаға ой салатындай, бағыт-бағдар ұсынатындай болғаны абзал. Кішкентай балалар тез еліктегіш жан - жағына алаңдағыш келеді. Сөзді мәнерлеп айтуда болсын, балалар тәрбиешіге, үлкендерге еліктейді. Тіл дамыту, көркем әдебиет оқу- іс-әрекеттерін ойын арқылы өткізу адамгершілік мінез-құлықты қалыптастыруға ықпал етеді. Мәселен, қарапайым сөлемдесуге баулу, достыққа, ұйымшылдыққа шақырудың өзі бүлдіршінді үлкен жауапкершілікке, мәдениетке бейімдейді. Балалардың ақыл-ой тәрбиесінің маңызды құралы қоршаған ортадан басталады. Олар адамдармен қарым қатынас, заттар, табиғат, қоғамдық құбылыс болып табылады. Айналадағы дүниемен араласу арқылы баланың көзқарасы кеңиді, оның танымдық процестері дамиды. Сондықтан да ойын ақыл-ой тәрбиесінің басты құралы болып есептеледі. Ойын балаларға тән іс-әрекет, ойын үстінде бала қоршаған болмысты бейнелеп, өз білімін анықтайды, оны жолдастарымен бөліседі.

Ойынның жекелеген түрлері балалар санасының жетілуіне әртүрлі әсер етеді. Мәселен, сюжетті-рольді ойындар

айналасындағылар жөніндегі түсініктерді кеңейтеді және тілдік қарым-қатынасты дамытуға көмектеседі; драмалау ойындары көркем әдебиет шығармаларын тереңірек түсінуге жағдай жасайды және тіл белсенділігін арттырады; құрылыс-құрастыру ойындары құрастыру қабілеттерін арттырады және геометриялық фигуралар мен кеңістік қарым-қатынастары туралы білімін кеңейтеді. Тәрбиеші ойынның мазмұнын байытып, жаңартып ұйымдастырып отыруы біріншіден, баланың ақыл-ойын дамытуға зор әсерін тигізсе, екіншіден тәрбиеленушіні жалықтырмайды. Қайта жаңаға жаны құмар балада «білсем», «үйренсем», «тағы не болар екен?» деген ұмтылыс, қызығушылық туындары сөзсіз. Сондай ақ, ойын үстінде балалар білім алмасып, ойынның әртүрлі жағдайдағы нұсқаларын ойлап табады. Ойынды бақылай отырып, тәрбиеші оның кейбір ұғымдарын нақтылап, жаңа рольдерді, ойын әрекеттерін, жағдайларын ұсынады, сөйтіп балалардың ой-өрісін кеңейтеді. Балалық балдәурен шақты ойынсыз елестету мүмкін емес. Ал оны тәрбиелену ортасында жас ерекшелігіне қарай тиімді пайдаланып, тәрбие құралы ретінде қолдану үлкен шеберлікті әрі тәжірибені талап етеді. Ойын астарында үлкен ой жатқандығын да ұмытпайық.

Әсел АХМЕТОВА, «Айбөбек» №14 бөбекжай балабақшасының «Жұлдыз» мектепалды даярлық тобының тәрбиешісі.

Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев 2020 жылды еріктілер жылы деп жариялады. Президентіміз Қостанайда өткен форумда бұл шешімнің бұрыннан бері жоспарлана болғанын айтты. Тағы да еріктілердің игі істеріне алғысын айтып, Қазақстан - жастардың мемлекеті деген ойын жеткізді.

ЕРІКТІЛІК – ЖҮРЕК ҚАЛАУЫ

Жалпы еріктілер тобы жағдайы төмен адамдарға керек кезде сүйеніш болады. Мүмкіндігі шектеулі жан-дарға көмек қолын созады. Волонтер жұмысы жас-тарды игі істермен бірге мейірімділік пен патриоттыққа баулиды. Кез келген адам ерікті бола алады. Кішігірім болсын, ең маңыздысы шын ниетпен жасалған іс еріктілікке жатады. Бірақ жақсы іс жасаудың өзі де оңай емес. Осы себептен еріктілікті қолдауға негіз бар.

Өз басым былтырғы жазғы демалысымды еріктілер қатарында өткіздім. Сол кезде қоғам туралы көптеген балалық ойым өзгеріп, Отанға деген махаббатым арта түсті. Жұмыс жасап жүрген уақытымда бірінші рет еңбектің дәмін таттым. Әртүрлі жағдайы төмен жандарды көргенде, бір Аллаға шүкіршілік етіп, тәубеме келетінмін. Қазіргі уақытта қолыма ақша түссе, жазда төккен маңдай терді еске алып үнемдеп жұмсаймын. Сондықтан өз ойым еріктілер ұйымы, келе жатқан жас буыннан, саналы ұрпақ тәрбиелейтініне нық сенімдімін.

Бекзат ШАТЫРБАЙ, №1 мектеп-гимназияның 11 сынып оқушысы.

ПОДВЕДЕНЫ ИТОГИ РАБОТ ЗА 2019 ГОД

Как сообщает пресс-служба Алматинского областного суда, состоялось расширенное совещание по итогам отправления правосудия судами Алматинской области за 2019 год.

В работе совещания приняли участие председатель областного суда Е.Абдыкадыров, судья Верховного Суда Республики Казахстан Н.Султанов, председатели коллегий, руководитель Администратора судов М.Бурашев, главный редактор областной газеты «Алатау» А.Булгаков и судьи области.

Приступая к работе совещания, Е.Абдыкадыров и Н.Султанов вручили адресную папку Верховного Суда почетному акыну, главному редактору областной газеты «Алатау» Айтакыну Булгакову в честь его 60-летнего юбилея.

С докладами о проделанной работе по отправлению правосудия в Алматинской области выступили председатели судебных коллегий К.Досымбет и Е.Кутпанбаев.

Председатель комиссии по Судейской этике, судья областного суда, Б.Шошикбаев в своем до-

кладе проанализировал поступившие жалобы в отношении судей и какое количество из них на-

Жакипа Асанова в ходе итогового совещания и напомнил присутствующим об объявлении теку-

ли свое подтверждение. Он отметил задачи Комиссии по искоренению нарушений норм Кодекса о судейской этике, последствия этих нарушений.

В докладе Администратор судов по Алматинской области М.Бурашев рассказал о состоянии материально-технического и финансового обеспечения судов области и дальнейшей работе по их улучшению.

В своей вступительной речи, Н.Султанов подробно остановился на выступлении Председателя Верховного Суда

щего года «Годом качества коммуникаций». «Как вам известно, истекший год был объявлен Председателем Верховным Судом «Годом качества отправления правосудия». Н.Султанов отметил, что показатели Алматинского областного суда в сравнении с 2018 годом улучшились, практически в два раза уменьшилось количество судебных актов, которые были отменены кассационной инстанцией.

В завершении совещания Е.Абдыкадыров подчеркнул, что процесс отправления правосудия налагает на судей и председателей районных и приравненных к ним судов персональную ответственность за качество составления каждого судебного акта. Именно суды первой инстанции являются решающим, основным звеном отправления правосудия и главными критериями в работе судей являются дисциплина, порядок ответственности.

По итогам совещания председатель областного суда Е.Абдыкадыров обозначил задачи судов области на 2020 год по улучшению качества отправления правосудия в соответствии с указаниями Председателя Верховного суда.

Ш. ХАМИТОВ.

ГЛАВНЫЙ ФАКТОР ДУХОВНОГО И НАЦИОНАЛЬНОГО ЕДИНСТВА

После принятия в 1997 г. Закона «О языках в Республике Казахстан» наметился качественно новый этап развития казахского языкознания. В этих условиях в среде ученых уменьшилось внимание к научным проблемам функционирования русского языка в Казахстане на фоне проводимой новой языковой политики, направленной в первую очередь на развитие государственного казахского языка.

В этом законе было указано: «Казахский язык — это государственный язык». Это в свою очередь предопределяло основное стратегическое направление языковой политики, проводимой в стране. И последующие постановления и программы, принятые государством на основе данного закона, существенно повлияли на развитие национального языка. В целях осуществления государственного статуса казахского языка было предпринято множество мер.

Государственный язык — это язык государственного управления, законодательства, судопроизводства и делопроизводства, действующий во всех сферах общественных отношений на всей территории государства. Сегодня востребованность казахского языка является фактом, который не требует аргументов или каких-либо доказательств.

Как отметил Первый Президент Казахстана - Елбасы Назарбаев Н.А.: «Мы должны приложить все усилия для дальнейшего развития казахского языка, который является главным фактором объединения всех казахстанцев. В то же время необходимо создать благоприятные условия, чтобы представители всех проживающих в стране народностей могли свободно говорить, обучаться на родном языке, развивать его».

В Доктрине национального единства государственный язык определен ключевым приоритетом, главным фактором духовного и национального единства. Овладение им должно стать долгом и обязанностью каждого гражданина Казахстана, стимулом, определяющим личную конкурентоспособность и активное участие в общественной жизни.

Изучив язык и культуру других народов, человек становится равным среди них. Благодаря мудрой политике нашего государства в нашей стране живут и процветают люди разных национальностей, которые сохранили свой родной язык и вместе с тем изучают и говорят на государственном казахском языке.

Санжар ЛАЗАРОВ,
ведущий специалист Талдыкорганского городского суда.

ЧТО НАДО ЗНАТЬ ПРИ СТРОИТЕЛЬСТВЕ

Граждане, которые решили начать строительство должны знать элементарные правила возведение стройки. Так, в соответствии с требованием Закона РК «Об архитектурной, градостроительной и строительной деятельности в Республике Казахстан» (далее Закон) у собственника или землепользователя возникает право на строительство объекта после получения соответствующего разрешения и в последующем обязан соблюдать установленный порядок введения строения в эксплуатацию. Право собственности на недвижимое имущество, подлежащей государственной регистрации, возникает с момента такой регистрации.

Общими условиями, которых следует соблюдать при строительстве любого объекта недвижимости, являются:

- 1) наличие прав на земельный участок, где будет производиться строительство;
- 2) соблюдение целевого назначения земельного участка;
- 3) наличие разрешений на строительство, т.е. документов, подтверждающих соответствие проектно-сметной документации требованиям градостроительного плана земельного участка и дающих застройщику право осуществлять строительство;
- 4) соблюдение градостроительных регламентов, строительных, экологических, санитарно-гигиенических, противопожарных и иных правил, нормативов;
- 5) соблюдение прав и законных интересов собственников, землепользователей сопредельных земельных участков и

иных объектов недвижимости.

В соответствии со ст.60 Закона без проектно-сметной документации либо по эскизным проектам собственником по согласованию с местными исполнительными органами может осуществлять строительство индивидуальных жилых домов, кроме строительства индивидуальных жилых домов выше двух этажей, расположенных в зонах повышенной сейсмической опасности, возведение временных строений,

Приемка и ввод в эксплуатацию построенного объекта производятся заказчиком при его полной готовности, который оформляется актом. Акт приемки построенного объекта в эксплуатацию подписывается заказчиком, подрядчиком, лицами, осуществляющими технический и авторский надзоры, на основании декларации о соответствии и заключений о соответствии выполненных работ проекту и качестве строительного-монтажных работ.

Если объект возведен без получения соответствующего разрешения и согласования, то оно считается самовольной постройкой, за которое предусмотрено административная ответственность.

Одним словом, незнание закона не освобождает от ответственности, поэтому прежде чем начать строительство надо подготовить документы в соответствии нормы законодательства.

Самал КАЛИМОЛДИНОВА,
судья Талдыкорганского городского суда.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРИМИРИТЕЛЬНЫХ ПРОЦЕДУР

В силу положений пунктов 5, 6 нормативного постановления Верховного суда Республики Казахстан от 13 декабря 2001 года № 21 «О подготовке гражданских дел к судебному разбирательству» суду следует разъяснять сторонам право на заключение мирового соглашения, соглашений об урегулировании спора (конфликта) в порядке медиации или партисипативной процедуры в соответствии с частью 1 статьи 48 ГПК, регламентирующей право сторон на заключение таких соглашений.

Суд принимает меры для примирения сторон, содействует им в урегулировании спора на всех стадиях процесса. Данное положение реализуется уже на стадии подготовки дел к судебному разбирательству путем разъяснения сторонам права разрешить спор мировым соглашением, соглашением об урегулировании спора (конфликта) в порядке медиации или соглашением об урегулировании спора в порядке партисипативной процедуры либо обратиться за разрешением спора в арбитраж и их правовых последствий.

Наряду с разъяснением преимуществ примирительных процедур, к которым можно отнести сохранение между сторонами взаимоотношений, отсутствие дальнейших споров и конфликтов, а также связанных с этим нервных и материальных затрат, потерь личного времени, проблем с исполнением судебного решения, разъясняется также правовые последствия заключения таких соглашений. При заключении любых соглашений, указанных в настоящей норме, производство по делу прекращается и вторичное обращение в суд по спору между теми же сторонами,

о том же предмете и по тем же основаниям не допускается.

Конечно, выбор той или иной примирительной процедуры, условий примирения определяется самими сторонами, однако при этом нельзя забывать, что между ними имеется правовой конфликт, который порой не может быть ими решен самостоятельно. Для понимания роли суда в примирении сторон целесообразно определить общие правила, отражающие специфику действий судьи в гражданском процессе. Институт примирения в обновленном гражданском судопроизводстве можно рассматривать как единство двух элементов — права, регулирующего процессуальные действия суда по примирению сторон, и творческого процесса, основанного на усмотрении судьи, обусловленного его умением найти подход к решению сложных, личностно-психологических проблем сторон. Таким образом, гражданский процесс, определяя одним из приоритетов дальнейшее развитие примирительных процедур, внес новое понимание роли суда в разрешении правовых споров, которое требует от судей кардинальных изменений их взглядов на процесс примирения.

В процессе примирительных действий судья должен быть осмотрительным в отношении обстоятельств рассматриваемого дела, так как стороны постоянно будут обращаться к предмету спора, оценивать действия другой стороны, что может не только осложнить примирение, но и привести к утрате самой возможности примирить стороны.

Абзал ШАКУАЛ,
судья Алакольского районного суда.

Применение критического мышления на уроке истории Казахстана

- Сегодня ученик школы XXI века должен:
- уметь самостоятельно приобретать знания;
 - применять их на практике для решения разнообразных проблем;
 - работать с различной информацией, анализировать, обобщать, аргументировать;
 - самостоятельно критически мыслить, искать рациональные пути в решении проблем;
 - быть коммуникативным, контактным в различных социальных группах, гибким в меняющихся жизненных ситуациях
 - И сразу возникает несколько вопросов:
 - Как учить детей без принуждения?
 - Как помочь им раскрыть свои возможности?
 - Как сделать предмет интересным для всех?
 - Как дать стимул к обучению?

Получить практические ответы на поставленные вопросы позволяет образовательная технология развития критического мышления.

Критическое мышление — это один из видов интеллектуальной деятельности человека, который характеризуется высоким уровнем восприятия, понимания, объективности подхода к окружающему его информационному полю.

Структура этой технологии стройна и логична: Вызов — (восстановление в памяти — пробуждение любопытства) готовит, настраивает на ту информацию и тот процесс, которые будут получены и используются в следующих этапах. Этот этап усиливает мотивацию учения.

Пример № 1: На уроке истории Древнего мира в 6 классе по теме «Представители знати Египта и завоевательная политика фараонов» после постановки цели используется прием «ЗХУ»:

Что знаем	Что хотим узнать	Узнали
Фараоны — правители Египта. Ходили в походы, чтобы расширить владения, набрать богатства	В какие страны организовывали походы? Чем закончились эти походы? Какое вооружение имели египетские воины? Какие виды войск были в Египте? Легко ли было египетскому воину?	

Пример № 2: На уроке истории древнего Казахстана в 6 классе по теме «Расселение саков. Сакское общество» используется прием «Верное или неверное утверждение» (в форме игры «Данетки»), поскольку учащимся уже знакомы эта тема из курса «Рассказы по ИК»

1. Первые племенные объединения на территории Казахстана назывались саки.
2. Саки — союз племен, населявшие Казахстан и Среднюю Азию в I тыс.н.э.
3. Персы называли жителей степи саками
4. Греки называли жителей степи саками
5. Геродот называл саков азиатскими скифами
6. Саки, проживающие за морем, называются хаумаварга
7. Саки, носящие остроконечные шапки, называются тиграхауды

8. Сакское общество в основном состояло из 4 групп
 9. Сакские войны носили одежду красного цвета
 10. Во главе сакского общества находился вождь-царь
 11. Жилище саков — пещера
 12. Основным хозяйственным занятием саков является земледелие Женщины в сакском обществе не имели прав
 13. Основные вопросы жизнедеятельности сакского общества решались на сходе
 14. В сакском обществе не было имущественного неравенства
- Осмысление — осознание значения новой информации (смысловая стадия), предполагает ввод новой информации. На стадии осмысления учащиеся работают с текстами из энциклопедии, печатных изданий, документами и т. д.

Пример № 1: На уроке истории Казахстана в 5 классе на тему «Абай Кунанбаев» на стадии изучения нового материала используется прием «Инсерт» — маркировка текста на полях значками по мере его чтения. «V» — уже знал «+» — новое «-» — думал иначе «?» — не понял, есть вопросы

Пример № 2: На уроке истории Древнего мира на тему «Культура Двуречья» используется прием «Понятийного колеса», свое название приём получил из-за того, что в законченном виде действительно напоминает колесо. В центре пишется ключевое «Культура Древнего Двуречья», а вокруг него, соединенные лучами слова-ассоциации (понятия), которые должны быть усвоены учащимися в ходе урока: мифология, религиозный представления, клинопись, искусство, Висячие сады Семирамиды.

Рефлексия (размышление), является особо значимой, так как способствует осознанию новой информации и творческому развитию личности.

А как же диагностировать и оценивать развитие навыков критического мышления? Специальной методики для их диагностики и выставления оценок нет. Но мы можем использовать разнообразные методические инструменты для проверки сформированности следующих навыков:

1. Воспроизведение. Узнавание и вызов информации.
2. Понимание — интерпретация материала, схем.
3. Применение понятий, знаний в новой ситуации.
4. Анализ — выделение скрытых предположений, нахождение ошибок в логике рассуждений и т.д.
5. Синтез — написание эссе, составление плана и т.д.
6. Оценка логики построения материала, значимости продукта деятельности и т.д.

Примеры таких заданий: 1. Прочитайте текст учебника и заполните таблицу ИНСЕРТ. 2. Составить таблицу «тонких» и «толстых» вопросов 3. Прочитайте текст и составьте кластер 4. Тесты с различными видами заданий: А) Укажите правильный ответ Б) Укажите лишнее слово В) Что объединяет ряд Г) Вставьте пропущенные слова Д) Соотнесите имена и события и др.

Получая новую информацию, учащиеся моих классов вполне способны рассматривать ее с различных точек зрения, делать определенные выводы относительно их точности и ценности. Использование описанных технологий обучения в сочетании с информационно-компьютерными технологиями позволяет добиваться хороших результатов. Все учащиеся успешно усваивают программу, качество знаний по предмету составляет от 60 до 90%.

Использование данной технологии позволяет активизировать деятельность учащихся на уроках истории (особенно в среднем звене). Они задают больше вопросов, читают текст учебника более вдумчиво, лучше выделяют основные идеи, составляют кластеры и синквейны. В глазах светится откровенно живой интерес.

А. К. АХМЕТХАНОВА,
учитель истории КГУ «Средняя школа №7 имени К.Ушинского» г. Талдыкорган

ЧЕМПИОНАТ

ТАЛДЫҚОРҒАНДЫҚТАР ТОП ЖАРДЫ

Садақ атудан жасөспірімдер мен ересектер арасындағы Қазақстан біріншілігі аяқталды. 4 - 11 ақпан аралығында Қарағандыда өткен тартысты бәсекеге еліміздің түкпір-түк-пірінен 100 ге жуық құралайды көзге атқан мерген қатысты.

Мергендер нысана көздеудің бірнеше түрі бойынша бақтарын сынады. Бір аптаға жуық уақыт өткен бәсекеде Қазақстан чемпионатының жеңімпаздары анықталды. Ерлер арасындағы классикалық садақ

ату түрлері бойынша Алматы облысынан барған мергендер мықтылығын дәлелдеді. Атап айтсақ, Денис Ганькин, Ильфат Абдуллин, Сұлтан Дүзелбаев қарсыластарына дес бермеді. Әйелдер арасындағы классикалық садақ атудан талдықорғандық Фаридат Тукбаева иеленсе, Александра Воропаева (Шымкент) Гаухар Игібаева (Ақмола облысы) сынды спортшылардың да атқан оғы мүлт кетпеді. Ерлер арасындағы блоктық садақ ату түрінен Ақбарәлі Қарабаев (Шымкент) Рустам Қарабаев (Шымкент) Павел Фишер (Алматы) мергендіктерін дәлелдеді.

Ал, әйелдер арасындағы блоктық садақ ату бәсекесінде тағы да Жетісу жерінен барған спортшылардың мерейі үстем болды. Диана Макачук, Нина Дударева, Виктория Ляндар жеңіс мәресінен көрінді. Классикалық садақ атудан командалық сында Денис Ганькин, Ильфат Абдуллин және Санжар Мұсаев намысын қорғайтын Алматы облысы топ жарды. Ал, әйелдер арасындағы классикалық атудан жүлдені Александра Воропаева, Анастасия Туркина және Диана Тұрсынбектен құралған Шымкент командасы иеленді. Блоктық садақ атудан

командалық сайыста талдықорғандықтар тағы да жеңіске жетті. Бұл жолы Артем Ганькин, Сергей Христин, Нұр Ыбыраевтар алтын жүлдені жетісулықтарға сыйлады. Нәзік жандылар да қарап қалмай қоржынға алтын салды. Осылай Адель Жексенбинова, Диана Макачук және Мария Филько үштігі жеңісті қорытындылады. Жалпы командалық есепте Алматы облысы бірінші, Алматы қаласы екінші, Шымкент қаласы үшінші орынға табан тіреді.

А.НАЗЫМ

САЯТ

БҮРКІТШІЛЕР САЙЫСЫ

Шығыс Қазақстан облысында республикалық бүркітшілер жарысы өз мәресіне жетті. Еліміздің түкпір-түкпірінен барған 70 ке жуық бүркітші қыран баптау, аңға салу, қолға шақыру сияқты бірнеше санат бойынша сайысқа түсті.

«Қан сонарда бүркітші шығады аңға» деп аталған жарыс бірнеше кезеңнен тұрды. Алдымен, Бүркіт, ителгі, қаршыға сияқты қыран құстардың әрқайсысына бөлек шарттар қойылды. Әуелі құсты ұшырып, иесіне қайтару, шырғаға салу арқылы іріктеу жасалды. Мұнан кейін қоян, түлкі, қарсақ сияқты аң түрлерін аңдып тұрып, бас салу сияқты сайыстар келушілерді таң-тамаша етті. Айта кету керек осы жарысты тамашалу үшін алыс-жақын шетелдерден арнайы қонақтар да келген. Абай Құнанбайұлының 175 жылдық мерейтойына орай, ақынның туған жерінде ұйымдастырылған шара екі күнге жалғасты. Жарыс қорытындысы негізінде Бүркіт сынында Алматы облысынан келген Ермұхан Байетбай мен Сейітжан Алмас өзара бірінші және екінші орынды бөліссе, үшінші орын атыраулық Арман Қошқаровқа бұйырды. Қаршыға салудан елордалық Серікболсын Жалғасұлының, ителгіден тараздық Бақдәулет Бабажанның қырандары бабында екенін көрсетті.

Айта кету керек, биылғы жарыста жастардың үлес салмағы басым болды. Ең жас бүркітші жеті жаста болса, ең үлкен қатысушы жетпіс бесте. Жарыс соңында барлық жеңімпаз бағалы сыйлықтармен марапатталды.

А.НАЗЫМҰЛЫ.

ШАРА

КӨКСУ АУДАНЫ, ЛАБАСЫ АУЫЛДЫҚ ОКРУГИНЕ ҚАРАСТЫ ТАУЛЫ АЙМАҚТА «ҚЫСҚЫ КӨПСАЙЫС» АТТЫ АУДАНДЫҚ СПАРТАКИАДА ӨТКІЗІЛДІ. ШАРАНЫҢ БАСТЫ МАҚСАТЫ - АУДАН ТҰРҒЫНДАРЫНЫҢ САЛАМАТТЫ ӨМІР САЛТЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ, ҚЫСҚЫ СПОРТ ТҮРЛЕРІН ДАМУЫНА ҚОЛДАУ КӨРСЕТУ.

ҚЫСҚЫ СПАРТАКИАДА ӨТТІ

Спартакиаданың ашылу салтанатында Көксу ауданы әкімінің орынбасары Дәулет Халелов сөз алып, жарысқа қатысушы спортшыларға сәттілік тіледі. Спорттық іс-шарада Көксу ауданының мемлекеттік мекемелерінің қызметкерлері мен аудан тұрғындары шаңғы тебу (жеке жарыс, эстафета) қардан мүсін жасау, арқан тарту, қар үстінде кіші футбол және арнайы киіммен шеңбердің сыртына шығару ойындарына қатысып, белсенділік танытты. Спартакиада қорытындысы бойынша жалпы командалық есепте бірінші орынды «Үміт» оңалту орталығы, екінші орынды Білім бөлімі және аудандық Полиция бөлімінің қызметкерлері иеленді.

Аудандық Дене шынықтыру және спорт бөлімі ұйымдастырған жарыста жеңімпаз деп танылған командалар арнайы диплом және бағалы сыйлақтармен марапатталды.

Майра Байболатова,
Р.Толқымбекұлы атындағы
орта мектептің мұғалімі.

ТРИАТЛОН

ҮЗДІК БЕСТІКТЕ

Бразилияның Сан-Пауло қаласында триатлоннан Панамерика кубогі аяқталды. Ірі халықаралық сынға қазақстандық атлет Аян Бейсенбаев та қатысты.

Ж а р ы с қорытындысы бойынша Бейсенбаев бесінші орын иеленді. Ол турнирді 01:01:17 нәтижесімен аяқтады. Бірінші орынды Мануель Мессиос, екінші орынды Мигель Идальго иеленген. Үздік үштікті аргентиналық Луисано Таконе қорытындылады.

Еске сала кетейік Бейсенбаев триатлонмен шұғылданып, әлемдік жарыстарда топ жарып жүрген алғашқы спортшыларымыздың бірі. Ол өткен жылы Гаванада өткен Elite категориясы бойынша сынға түскен. Ол сол жарыста стандартты қашықтықты 1 сағат 52 минут 2 секундта жүріп өткен болатын.

КНАВАР24. KZ

ПИЛОТТЫҚ ЖОБА

ПӘН РЕТІНДЕ ЕНГІЗІЛМЕК

Пилоттық жоба қыркүйек айынан бастап Нұр-Сұлтан қаласы мен Маңғыстау облысында жүзеге аса бастайды. Қазір жобаның бағдарламасын әзірлеу, мамандарды даярлау жұмыстары жүріп жатыр. Ұстаздар құрамын толықтыру үшін жыл соңына дейін қазақ күресі академиясы құрылуы тиіс. ҚР Қазақ күресі федерациясының бас хатшысы Бақдәулет Сәбитов қолға алған шараларының маңыздылығына тоқтала келіп, іске асыруға біраз дайындық керек екенін айтты.

- Мамандар дайындауға біршама уақыт бар. Қазіргі таңда 40 минуттан тұратын 100 сабақ жазылды. Енді олар тиісінше мемлекеттік органдарда бекітілу үшін жалғасын тауып жатыр. Алдағы 5-6 жылда біз вариативті сабақ ретінде өткізе тұрамыз.

Сондай-ақ, федерация өкілі қазақ күресіне қатысты терминдер жүйеленіп, ғылыми әдістемелік нұсқаулықтар және бапкерлер мен спортшыларға арналған бейне нұсқаулықтар әзірленіп жатқанын да хабарлады.

«АЛАТАУ-АҚПАРАТ»

Мен бала күнімде естуші едім, біздің қазақ сартты көрсе, күлуші еді «ененді ұрайын, кең қолтық, шүлдіреген тәжік, Арқадан үй төбесіне саламын деп, қамыс артқан, бұтадан қорыққан, көз көргенде «әке-үке» десіп, шығып кетсе, қызын боқтасқан,

«сарт-сұрт деген осы» деп. Ноғайды көрсе, оны да боқтап күлуші еді: «түйеден қорыққан ноғай, атқа мінсе - шаршап, жаяу жүрсе - демін алады, ноғай дегенше, ноқай десеңші, түкке ыңғайы келмейді, солдат ноғай, қашқын ноғай, башалшік ноғай» деп. Орысқа да күлуші еді:

ЕКІНШІ СӨЗ

«ауылды көрсе шапқан, жаман сасыр бас орыс» деп. Орыс ойына келгенін қылады деген... не айтса соған нанады, «ұзын құлақты тауып бер депті» деп.

Сонда мен ойлаушы едім: ей, құдай-ай, бізден басқа халықтың бәрі антұрған, жаман келеді екен, ең тәуір халық біз екенбіз деп, әлгі айтылмыш сөздерді бір үлкен қызық көріп, қуанып күлуші едім.

Енді қарап тұрсам, сарттың екпеген егіні жоқ, шығармаған жемісі жоқ, саудагерінің жүрмеген жері жоқ, қылмаған

шеберлігі жоқ. Өзіменен өзі әуре болып, біріменен бірі ешбір шаһары жауласпайды! Орысқа қарамай тұрғанда қазақтың өлісінің ахиреттігін, тірісінің киімін сол жеткізіп тұрды. Әке балаға қимайтұғын малыңды кірелеп сол айдап кетіп тұрды ғой. Орысқа қараған соң да, орыстың өнерлерін бізден олар көп үйреніп кетті. Үлкен байлар да, үлкен молдалар да, ептілік, қырмызылық, сыпайылық - бәрі соларда. Ноғайға қарасам, солдаттыққа да шыдайды, кедейлікке де шыдайды, қазаға да шыдайды, молда, медресе

сақтап, дін күтуге де шыдайды. Еңбек қылып, мал табудың да жөнін солар біледі, салтанат, әсем де соларда. Оның малдыларына, құзғын тамағымыз үшін, біріміз жалшы, біріміз қош алушымыз. Біздің ең байымызды: «сәнің шақшы аяғың білән пышыратырға қойған идән түгіл, шық, сасық қазақ», - деп үйінен қуып шығарады. Оның бәрі - бірін-бірі қуып қор болмай, шаруа қуып, өнер тауып, мал тауып, зор болғандық әсері. Орысқа айтар сөз де жоқ, біз құлы, күні құрлы да жоқпыз. Бағанағы мақтан, бағанағы қуанған, күлген сөздеріміз қайда?

БІЛГЕНГЕ МАРЖАН

ДАСТАРХАНҒА ОТЫРУ МЕН ТАМАҚТАНУ МӘДЕНИЕТІ

Қазақ халқы дастархан мен дәм-тұзды ерекше қастерлеп, қадірлеген. Дастарханды құт-береке, бақыт-байлық, ырыс-ынтымақтың ұйытқысы санап, нанды адам арқауы, тіршілігінің тірегі деп қараған.

Әдетте, әрбір отбасы асқа отырар алдында қол жуады. Онан соң дастархан жайып, отбасы мүшелері түгел жиналып, жас мөлшеріне қарай төрден бастап дастарханды айнала отырып тамақтанады. Шайды сол үйдің әйелі, қызы немесе келіні құйып беріп отырады. Қонақ келсе, оған жасы мен жолына қарай төрден немесе өзіне лайықты жерден орын береді. Қазақ халқы дастархан тәрбиесіне ерекше мән берген. Асқа отырғанда әркім өзінің жасына, жолына қарай лайықты жерде малдас құрып отырған. Басқалардың алдында тағамға озбырланып қол соз бау, тамақты олай-бұлай араластырмау, дастархан үстінде шаш тарап, айнаға қарамау, тамақты ағызып-тамызып, төгіп-шашпау қажет. Ас үстіне келген адамдарға дәм татқызып, үлкен кісілер келсе тұрып орын беру, елдің ас-тағамына мән, сын тақтау, басқалар тамақ ішіп жатқанда «болдым» деп орнынан тұрып жүріп кетпеу, жата қалмау, теріс қарап отырмау, дастарханға бата жасалған соң тұру сияқты жөн-жоралғылар үйретіледі. Қазақ халқы ас-су, азық-түлік тазалығы тәрбиесінде ұрпақтарына «Тазалығың жақсы бол-

са, денің сау болады», «Лас су ішіп, бұзылған тамақ жеген – аурудан айықпас», «Ауру мен дерттің анасы – ластық», «Қол мен ауызды жұмай ас ішкенің – тас ішкенің» деп сусын мен азық-түлік тазалығына мұқият қараған. Тіпті «Тазалығы жоқтан ар-ұят сұрама» деп тазалықты ар-ұятпен сабақтастырған. Бұл тәрбиеде қазақ халқы перзенттеріне ас-тағам әзірлейтін кезде немесе түйе, қой, бие, сиыр сауу алдында қолды, ыдысты таза сумен жуып, онан соң ас-су әзірлеп, мал сауу керек екендігін ұғындырады. Асқа отыратын кезде міндетті түрде қол жуып, онан соң ас ішілетіндігін, қонақ келсе қолына су құйып, таза орамал ұсыну қажеттігін егжей-тегжейлі үйретеді. Қазақ халқы ауызсу тазалығына да ерекше көңіл бөлген. Ұрпақтарына таза бастау, бұлақ сулары мен құдық суларын пайдалануды үйретіп, лас, жарамсыз суларды пайдалануға қатаң тыйым салған. Ас-тағамдарды таза қолдану, ет-сүтті әбден пісіріп барып пайдалану, тамақтың алдында, соңынан қол жуып, ауыз шайқау, азық-түліктердің бетін ашық-шашық тастамай жауып жүру, тісті аршадан басқа нәрсемен шұқымау, түрегеліп жүріп, жатып, жүрелеп отырып ас ішпеу және тамақ іше салып жата кетпеу сияқты толып жатқан ғылыми қағидаларды түсіндіріп, ұрпақтарының таза, ретті азамат болып жетілуіне күш салады.

КЕРЕК ДЕРЕК

Интернет жылдамдығы жоғары, браузердің әр бетін ашқанда бірден жүктеліп тұрғанға не жетсін, шіркін? Бірақ Wi-Fi жылдамдығы нашарлап, жұмысты қиындататын кездер болады. Мұны көбіне көп құрылғы қосылып тұрғаннан деп ойлаймыз. Дегенмен үйде Wi-Fi жұмысын төмендететін заттар да болады. Ол қандай заттар?

ҮЙДЕ WI-FI ЖҰМЫСЫН НЕ ТӨМЕНДЕТЕДІ?

- ♦ Металл қаптамалар мен жиһаздар
Металлдан жасалған бұйымдар мен заттар электромагнитті толқындардың жолына кедергі болады. Нәтижесінде интернет жылдамдығы төмендейді. Сол үшін бағдарлағышты (маршрутизатор) металл қаптамалары бар заттар мен жиһаздардан алыс қойған абзал.
- ♦ Кірпіш және тастан жасалған сәндік қабырғалар
Заманауи дизайнерлік үлгілер бөлме сәнін келтіріп, көрік қосады. Бірақ мәрмөрдан, тастан, кірпіштен жасалған сән үлгісіндегі қабырғалардың интернет жылдамдығына кері әсері бар. Өзге бөлмелерге сигналдың жетуі қиындайды. Бұл қиындықты шешу үшін бағдарлағышты мұндай қабырғалардан алыс және ашық жерге қойғаныңыз жөн.
- ♦ Айна
Бөлмедегі айна да Wi-Fi жұмысын төмендетеді. Бағдарлағыштың жанында тұрса интернет жылдамдығы тіпті нашарлайды.
- ♦ Микротолқынды пеш
Үйде микротолқынды пеш пен Wi-Fi бағдарлағыш қатар тұра қоймас. Екеуінің толқын жиілігі сәйкес келеді. Бір бөлмеге қойған жағдайда бағдарлағышты жоғары қою керек. Сонда интернет жылдамдығы қатты төмендей қоймайды.
- ♦ Тоңазытқыш пен кір жуатын машина
Бұл тұрмыстық техникалар да Wi-Fi жұмысын қиындатады. Сондықтан тоңазытқыш пен кір жуатын машина жанына да роутерді қоюдың қажеті жоқ.

Материалдар Massaget.kz сайтынан алынды

СӨЗ ЖОҚ

Біз ашылдық!

Дәріхананың ашылу күрметіне зейнеткерлер мен мүгедектерге 10% жеңілдік

НАЗАР АУДАРЫҢЫЗ НАУҚА

Зейнеткерлер мен мүгедектерге 10% жеңілдік

ВНИМАНИЕ! АКЦИЯ!

Пенсионерам и инвалидам 10% скидка

Зейнеткерлер мен мүгедектерге 10% жеңілдік

Пенсионерам и инвалидам 1 г. скидка 10%

«Қарағаш» сауда орталығындағы дәріхана.

Шевченко көшесі бойындағы дәріхана.

Суреттерді түсірген: А. НАЗЫМ.